

ΕΞ ΥΠΑΡΧΗΣ

Μηνιαίο βήμα ανάλυσης, κριτικής και διαλόγου

Μάρτιος 2000
Τεύχος 10ο
Τιμή: £3.00

Η «Ενότητα κατά της ευθύνης

Ο Λ. Ηγουμενίδης ανακρίνει τον κυβερνητικό εκπρόσωπο

Παπάδες και πολιτική

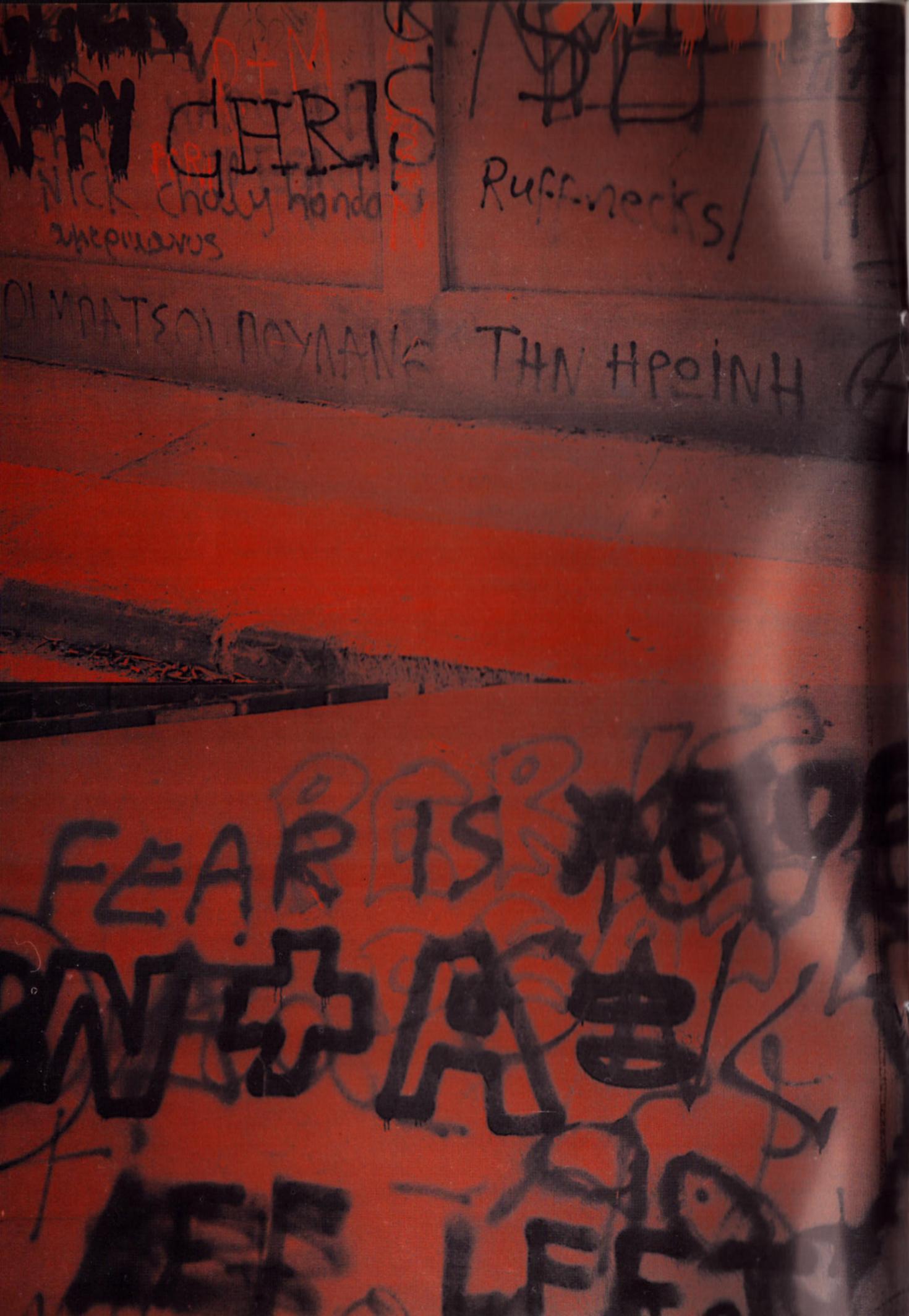
Οι εκατό δελφίνοι και οι κομματικές ηγεσίες αναπροσαρμόζουν τις σχέσεις τους

Αφαλάτωση αναγκαία και περιβαλλοντικά ορθή λύση;

Περιβαλλοντικά προβλήματα στην ανατολική Μεσόγειο

Η «Αγία Τριάδα» στο διεθνές εμπόριο

Πολλοί αποκάλεσαν το υδατικό πρόβλημα δεύτερο κατά σειρά σημασίας εθνικό πρόβλημα μετά το Κυπριακό. Στο θέμα του νερού όμως δεν υπάρχει Αττίλας ούτε ιμπεριαλιστές ούτε Ηνωμένα Έθνη ούτε φιλότουρκες ευρωπαϊκές χώρες.

Οι οικολόγοι περιβαλλοντιστές είναι μετρημένοι στα δάχτυλα και οι προτάσεις τους για μια άλλη υδατική πολιτική δεν φαίνεται να επηρεάζουν σημαντικά, δυστυχώς κατά τη γνώμη μου, τον κυπριακό λαό. Ο τελευταίος μαζί με τα κόμματα του δεν λέγει όχι σε ακόμα δυο ή και περισσότερα εργοστάσια αφαλάτωσης. Το θέμα είναι η τοποθεσία ανέγερσής τους.

Η Τουρκία, με τη βοήθεια μέρους του εδώ και του εκεί ελληνισμού, μοίρασε τις πιθανές λύσεις δια δύο. Μένουν ουσιαστικά οι παραλίες Λάρνακας, λίγης Αμμοχώστου και Λεμεσού. Κάποιες δηλαδή δεκάδες χιλιόμετρα. Και στο μεταξύ το καλοκαίρι πλησιάζει αμείλιχτο ενώ ο Θεός επιμένει να μη ρίχνει δέκα, είκοσι μέτρα χιόνι για να λύσει από μηχανής έστω το πρόβλημα των πιστών του, και να τους απαλλάξει από τις ευθύνες τους. Αν θέλετε να πλένεστε το καλοκαίρι, (για να πίνετε αγοράζετε επιτραπέζιο νερό εδώ και χρόνια), λέγει ο Θεός, πρέπει να πάρετε τις ευθύνες σας.

Ωστόσο η συμπολίτευση συμπεριφέρεται ως αντιπολίτευση, οι κάτοικοι των επηρεαζόμενων περιοχών διαμαρτύρονται, η αντιπολίτευση περιμένει να δει προς τα που γέρνει η πλάστιγγα και οι όπου νάναι διψασμένοι σιωπούν μοιρολατρικά ωσάν να μην τους αφορά το θέμα.

Γιατί άραγε να ελπίζει κάποιος ότι είναι δυνατόν να λυθούν από μας προβλήματα με πολλούς συντελεστές, με δύσκολα σταθμιζόμενους συντελεστές και με διεθνή εμπλεκόμενα συμφέροντα;

Κ.Α.

ΠΙΝΑΚΙΔΑ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΩΝ

Περιοδικό Εξ υπαρχής
 Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ-127 Καϊμακλί-Λευκωσία
 Τηλ: 346061 - Φαξ: 346162

Πάρτυ υποδοχής του 11ου τεύχους την Παρασκευή 31η Μαρτίου
 2000 στο οίκημα του περιοδικού.

Αμμόχωστος - Λάρνακα

Μπορείτε να βρείτε πλήρεις σειρές των τευχών του «Εξ υπαρχής» καθώς και να γραφτείτε συνδρομητές αν το επιθυμείτε, στα ακόλουθα βιβλιοπωλεία:

«στοχαστής»

• Χαρτικά • Βιβλία • Δώρα

Λεωφ. Γρ. Αυξεντίου 35 (έναντι Λυκείου Λάρνακας)

Τηλ. 03-654471 Λάρνακα

Άντρος Λοίζου

Λεωφ. Γρίβα Διγενή 113, 5281 Παραλίμνι

Τηλ. 03-730760, 03-731266

Φαξ: 03-731265 - Κιν. 09-629854

E-mail: a.loizoul@cytanet.com.cy.

Άντρος Λοίζου

Βιβλιοπωλείο

Οδός Ελευθερίας 2, Δερύνεια

Τηλ. 03-824266 - Φαξ: 03-825974

Άντρος Λοίζου

Βιβλιοπωλείο

Οδός Φρίξου Παναγιώτου 28, Ξυλοφάγου

Τηλ. 04-725572 - Κιν: 09-629854

Όσοι επιθυμούν να επικοινωνήσουν άμεσα με το περιοδικό στη Λάρνακα ή την Αμμόχωστο, μπορούν να επικοινωνήσουν με τον Σώτο Σίζυνο

τηλ. 03-825085, 03-822111 Παραλίμνι - οικ. 04-627129, 04-638189 Λάρνακα

εξ υπαρχής

Δελτίο εγγραφής συνδρομητών

Όνοματεπώνυμο.....
 Διεύθυνση:.....
 Οδός - αριθμός..... Πόλη - Τ.Τ.....
 Επαρχία.....
 Τηλ. Οικίας..... Φαξ Οικίας.....
 Τηλ. Εργασίας..... Φαξ Εργασίας.....
 Επάγγελμα.....
 Σπουδές.....
 Τιμή συνδρομής: Εσωτερικού ετήσια £25.00. Ελλάδα £25.00. Υπόλοιπες χώρες Ευρώπης £30.00. ΗΠΑ £32.00. Αυστραλία £41.00
 Επιταγές στο όνομα: Επικοινωνία Πολιτών Γέφυρα Λτδ

εξ υπαρχής \ περιεχόμενα

Περιοδικό «εξ υπαρχής»

Μηνιαίο βήμα ανάλυσης
 κριτικής και διαλόγου

Μάρτιος 2000 - Τεύχος 10ο

Διεύθυνση:

Αρχ. Μακαρίου Γ 127,

Καϊμακλί, Λευκωσία 1021

Τηλ. 346061 - 346160

Φαξ: 346162

Υπεύθυνος για τον Νόμο:

Δώρας Κακουλλής

Εκδίδεται από την

Επικοινωνία Πολιτών

Γέφυρα Λτδ

Για την σύνταξη
 του τεύχους εργάστηκαν οι:

Ανθούλα Παπαδοπούλου,

Μαρία Σωκράτους,

Ιωσήφ Παγιάτας,

Λούης Ηγουμενίδης,

Σταύρος Τομπάζος,

Κωστής Αχνιώτης,

Ζήνωνας Ποφαΐδης,

• για τα υπογραμμένα κείμενα
 ευθύνονται οι συγγραφείς τους

• παραγωγή έκδοσης

τεχνική επιμέλεια:

Dorographics Ltd

τηλ. 665116

• εκτύπωση:

Τυπογραφεία ΕΡΜΗΣ

τηλ. 482361

- 4 Η «Ενότητα» κατά της ευθύνης
 Μια συμβολή για την κατανόηση της πολιτικής
 της ελληνοκυπριακής πλευράς στο κυπριακό
 ..... Ζήνωνας Ποφαΐδη
- 8 Διζωνική - δικοινοτική Ομοσπονδία
 Οδυνηρός συμβιβασμός ή επιλογή μας;
 ..... Λούη Ηγουμενίδη
- 12 Ο Λ. Ηγουμενίδης ανακρίνει τον Μ. Παπαπέτρου:
 Η τελευταία πράξη του κυπριακού δράματος...
 .....
- 20 Παπάδες και πολιτική
 Ένας ηθελημένα παρεξηγημένος ρόλος
 ..... Ιωσήφ Παγιάτας
- 22 Το εκλέγειν οριζοντίως
 Οι εκατό δελφίνοι και οι κομματικές ηγεσίες
 αναπροσαρμόζουν τις σχέσεις τους
 ..... Κωστή Αχνιώτη
- 24 Η οικονομία στη «Βόρεια Κύπρο»
 ..... Murat Erdal
- 28 Όπου υπάρχει η θέληση...
 Από το απάρτχάιτ στη πλουραλιστική κοινωνία
 ..... Ιωσήφ Παγιάτας
- 30 Οι Αυστριακοί ζητούν υποστήριξη
 ..... Ανθούλας Παπαδοπούλου
- 32 Ο πόλεμος των graffiti στη Λευκωσία
 .....
- 34 Πολιτική Οικολογία
 ..... Δρ. Άγγελου Παπαγεωργίου
- 36 Αφαλάτωση: Αναγκαία και περιβαλλοντικά ορθή λύση;
 ..... Εύη Θεοπέμπτου
- 40 Η πράσινη επιλογή
 Περιβαλλοντικά προβλήματα στην ανατολική Μεσόγειο
 ..... Εύη Θεοπέμπτου
- 45 Συνέντευξη με τον Αυστριακό συγγραφέα Ρόμπερτ Σίντελ
 Να δώσουμε τη μάχη του πολιτισμού
 .....
- 48 Η «Αγία Τριάδα» στο διεθνές εμπόριο
 ..... Σταύρου Τομπάζου
- 50 Το παγκοσμίως «ελεύθερο εμπόριο»
 ..... Κώστα Σταμάτη
- 54 Κοινωνική Ληστεία στην Κύπρο και χασαμπουλιά
 ..... Κατερίνας Κόκκινου

Η «Ενότητα» κατά

Μια συμβολή για την κατανόηση της πολιτικής της ελληνοκυπριακής πλευράς στο κυπριακό

Ζήνωνα Ποφαΐδη

Ο συμβολισμός που προσφέρει ο θεσμός του εθνικού συμβουλίου είναι αξιοπρόσεκτος. Ολόκληρη η ηγεσία παρουσιάζεται να θέτει κατά μέρος τις διαφορές της ή μάλλον τις αφήνει να διαχέονται μέσα στην αχλύ που το κλίμα της «εθνικής ενότητας» επιβάλλει. Οι διαφορές στην πολιτική των διαφόρων παρατάξεων γίνονται μ' αυτόν τον τρόπο δυσδιάκριτες, φαινόμενο το οποίο επιτείνεται από τη γνώριμη διγλωσσία που κατά κόρον χρησιμοποιούν οι Κύπριοι πολιτικοί.

Οι αντιδράσεις της κοινής γνώμης στα όσα κατά καιρούς διαδραματίζονται γύρω από το κυπριακό ζήτημα έχουν περιγραφεί με διάφορους τρόπους. Οι πολιτικοί εκπρόσωποι εξαίρουν συνήθως τον πατριωτισμό και την καρτερικότητα του λαού και αρέσκονται στις αναφορές στους παλιούς αγώνες και θυσίες. Επειδή όμως η πραγματικότητα δε δικαιώνει και δεν ανταμείβει αυτές τις αρετές, καθίσταται αναγκαία η επίκληση της γνωστής θεωρίας της συνομοσφίας των μεγάλων δυνάμεων, που εξυφαίνουν πλεκτάνες με σκοπό την παγίδευση του θύματος. Η υπεραπλουστευτική αυτή θεώρηση των πραγμάτων λειτουργεί καθαρτικά για την κοινωνία ολόκληρη, γιατί την απαλλάσσει από οποιαδήποτε ευθύνη. Υπεράνω ευθυνών και άρα κριτικής τίθεται, όμως, πρωταρχικά ολόκληρη η πολιτική ελίτ, που εμφανίζεται ως ο φύλακας άγγελος που προσφέρει την αναγκαία προστασία και εξαργυρώνει βέβαια τα ανάλογα προνόμια.

Ο συμβολισμός που προσφέρει ο θεσμός του εθνικού συμβουλίου είναι αξιοπρόσεκτος. Ολόκληρη η ηγεσία παρουσιάζεται να θέτει κατά μέρος τις διαφορές της ή μάλλον τις αφήνει να διαχέονται μέσα στην αχλύ που το κλίμα της «εθνικής ενότητας» επιβάλλει. Οι διαφορές στην πολιτική των διαφόρων παρατάξεων γίνονται μ' αυτόν τον τρόπο δυσδιάκριτες, φαινόμενο το οποίο επιτείνεται από τη γνώριμη διγλωσσία που κατά κόρον χρησιμοποιούν οι Κύπριοι πολιτικοί. Η πρακτική αυτή επιτρέπει μεταξύ άλλων τη σύναψη εκλογικών συμμαχιών ανάμεσα σε κόμματα και παρατάξεις με πλήρως αποκλίνουσες προσεγγίσεις με παρεπόμενα που συχνά προσεγγίζουν τα όρια του γελοίου. Πρωταρχικά, όμως, προκαλεί σύγχυση στην κοινή γνώμη που κατά κανόνα παραμένει

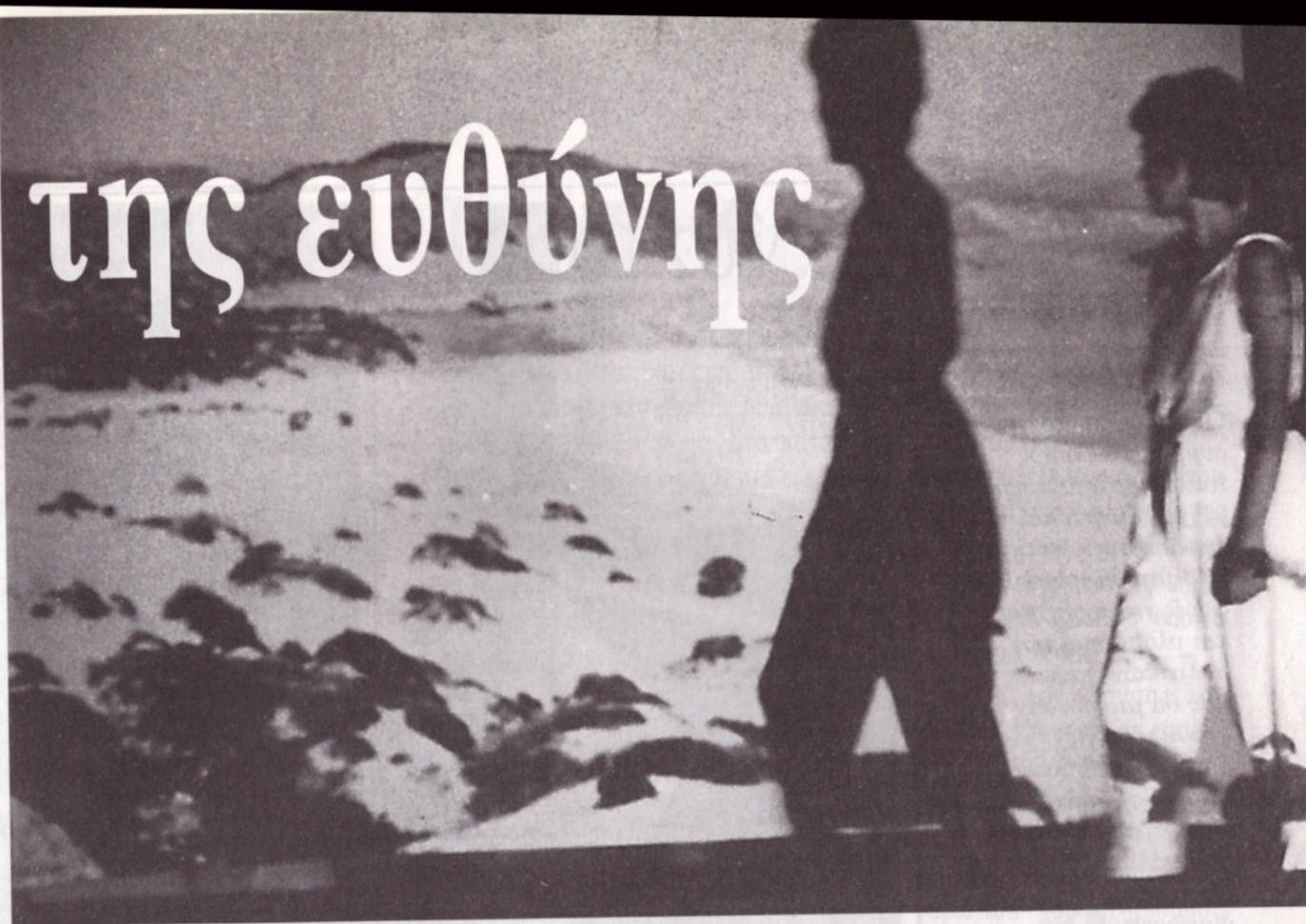
ουσιαστικά ανενήμερη στις διάφορες φάσεις της εξέλιξης του κυπριακού προβλήματος.

Δυστυχώς τα ΜΜΕ δεν υποβοήθησαν στον αναγκαίο βαθμό στο ξεκαθάρισμα της κατάστασης και δεν έθεσαν κάτω από τη βάση της κριτικής τις δημόσιες τοποθετήσεις της πολιτικής ηγεσίας. Τα ΜΜΕ ασπάζονται τα ίδια τα ιδεολογήματα της κυρίαρχης πολιτικής ελίτ που συνοψίζονται στο απλοϊκό σχήμα ως εξής: Ο εκλεκτός κυπριακός λαός (και κατ' επέκταση η κοινωνία και η πολιτεία) βρίσκεται διωκόμενος από τις σκοτεινές δυνάμεις που κινητοποιούν τα ξένα συμφέροντα και επομένως, εκείνο που πρώτιστα απαιτείται είναι η σφρηγλάτηση της «εθνικής ενότητας».

Η υιοθέτηση αυτής της αντίληψης συνέβαλε στη συσκοτίση της πραγματικότητας, με την έννοια ότι δεν έχουν γίνει κατανοητές από μεγάλα τμήματα της κοινής γνώμης οι συνέπειες των γεγονότων του 1974 και τα όρια μέσα στα οποία είναι εφικτή μια λύση του κυπριακού προβλήματος. Μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι η «ενότητα», όπως ασκείται τα τελευταία χρόνια, συνετέλεσε στην αποφυγή των βίαιων αντιθέσεων, που χαρακτήριζαν την προ του 1974 εποχή. Οι συνθήκες, όμως, σήμερα είναι εντελώς διαφορετικές. Το διεθνές περιβάλλον έχει μεταβληθεί, η σημερινή Ελλάδα δεν μπορεί να συγκριθεί με την Ελλάδα της δικτατορίας, αλλά προ πάντων η ίδια η κυπριακή κοινωνία απέκτησε ένα βαθμό ωρίμανσης και συνοχής, ώστε τα φαινόμενα του παρελθόντος να ανήκουν πια στην ιστορία.

Η συντήρηση της επίφασης «ενότητας» έχει επιπρόσθετες συνέπειες. Με τη συγκάλυψη των διαφορών, η έννοια της ευθύνης, που είναι θεμελιώδους σημασίας στη δημοκρατική θεωρία, υφίσταται στρέβλωση. Η έννοια της «κυβέρνησης» και της «αντιπολίτευ-

της ευθύνης

σης» τείνουν να χάσουν το πραγματικό τους νόημα, αφού δεν είναι πια ξεκάθαρο ποιος και σε πιο βαθμό χειρίζεται τα πράγματα και που βρίσκεται τελικά η ευθύνη. Συχνά η επίκληση της ανάγκης για τη διαφύλαξη της «ενότητας» εξισώνεται με τον «πατριωτισμό», οπότε εύκολα πια ανοίγει ο δρόμος της δημαγωγίας.

Ένα παράδειγμα από τα πρόσφατα γεγονότα γύρω από το κυπριακό είναι αρκετά διαφωτιστικό και ταυτόχρονα επίσης διδακτικό, γιατί επηρέασε βαθύτατα την κοινή γνώμη. Αφορά στο πολυσυζητημένο ζήτημα των S-300. Το θέμα είναι σημαντικό γιατί μια εντελώς λανθασμένη απόφαση λήφθηκε μέσα στα πλαίσια της διακηρυγμένης επιδίωξης της «ενότητας», χωρίς ν' ακουστεί καμιά διαφωνία από αντιπολιτευόμενους και μη. Με παρόμοιο τρόπο τα ΜΜΕ έδειξαν τη διανοητική τους πενία ή τη συνηθισμένη ατολμία, αφού άκριτα υποστήριζαν και πλειοδοτούσαν υπέρ της έλευσης των πυραύλων, μιας πολιτικής εκ προοιμίου αδιέξοδης. Υποθέτω ότι το εθνικό συμβούλιο στήριξε τη συγκεκριμένη πολιτική αφού όλες οι παρατάξεις ψήφισαν το σχετικό κονδύλι, όταν παρουσιάστηκε στη βουλή. Η επιβεβαίωση ότι «ενωμένοι» πήραμε τη λανθασμένη απόφαση παρέχεται, εξ άλλου από το γεγονός ότι και οι δύο βασικοί μας υποψήφιοι πρόεδροι, κατά τις τελευταίες προεδρι-

κές εκλογές, πλειοδοτούσαν υπέρ της ταχύτερης δυνατής έλευσης των πυραύλων για να γίνει η Κύπρος άτρωτη. Η περίπτωση αποτελεί κραυγαλέο παράδειγμα παραπλάνησης της κοινής γνώμης, που οδηγήθηκε στην πεποίθηση ότι οι πυραύλοι ήταν ρεαλιστική επιλογή για την κατοχύρωση της ασφάλειας του τόπου, για να καταλήξει στη συνέχεια στην απογοήτευση.

Ας έλθουμε τώρα στην κοινή γνώμη που είναι ο αποδέκτης των μηνυμάτων των πολιτικών. Γνωρίζει πράγματι η κοινή γνώμη το περίγραμμα της λύσης που αναζητείται και τις συνέπειες της; Και είναι πράγματι προετοιμασμένη για ν' αποδεχτεί τη λύση για να την καταστήσει βιώσιμη; Ή, για να θέσουμε το ερώτημα διαφορετικά, πράγμα που αποτελεί την άλλη όψη του νομίσματος, διαθέτει ο πρόεδρος το τεκμήριο της πλειοψηφίας, για να φτάσει σε μια διαπραγματευτική λύση;

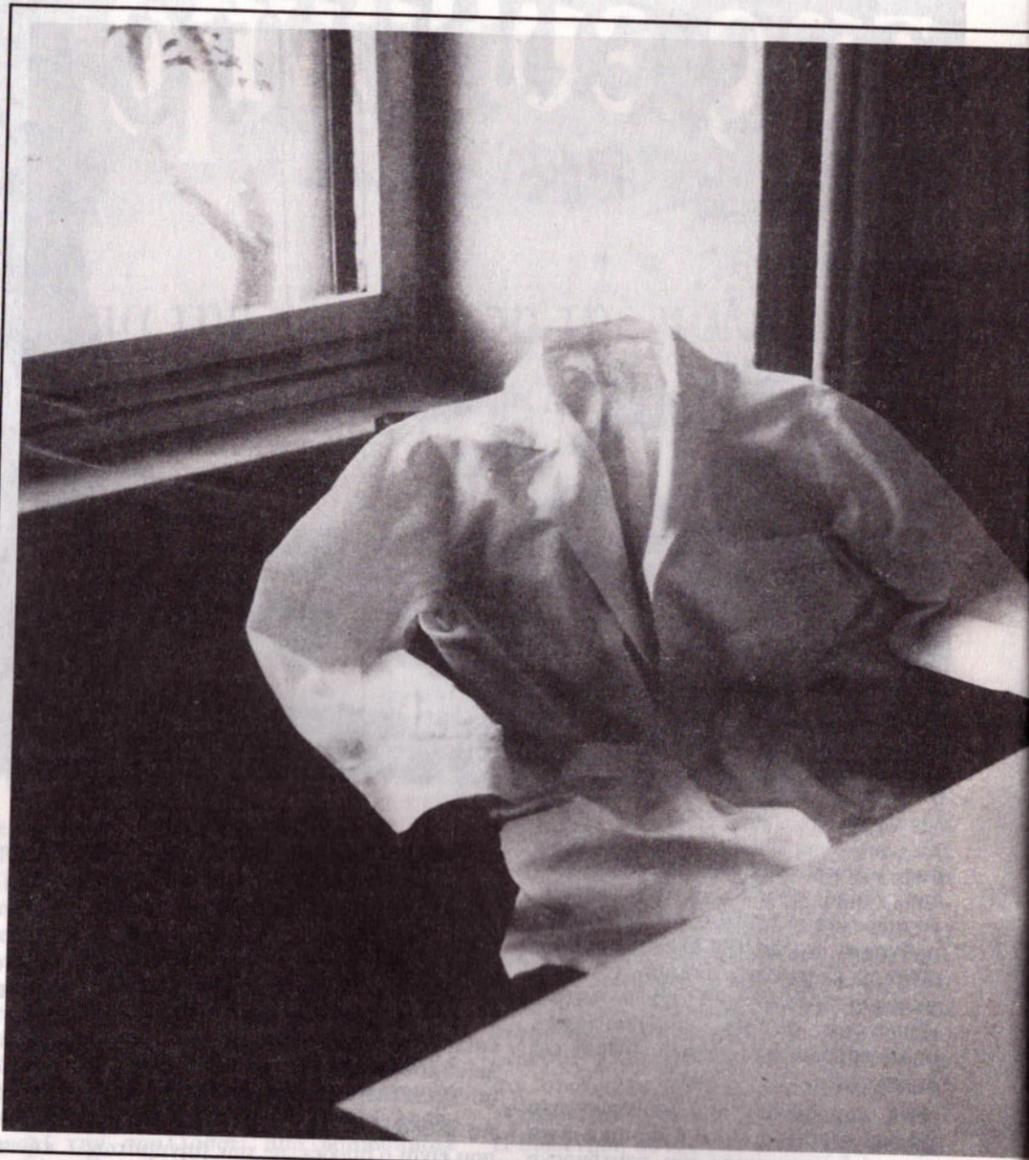
Η πρακτική που ακολούθησε η κυρίαρχη πολιτική ελίτ, και την οποία σκιαγραφήσαμε πιο πάνω, δεν επιτρέπει καταφατική απάντηση. Αν κρίνει κανείς από τις δηλώσεις των ίδιων των πολιτικών, την αρθρογραφία στον τύπο και τις συζητήσεις και εκπομπές από τα ηλεκτρονικά μέσα, καθώς και από τις αντιδράσεις ομάδων της «κοινωνίας των πολιτών», η κοινή γνώμη δεν έχει την αναγκαία εικόνα των συνεπειών μιας ρεαλιστικά προσφερόμενης

λύσης.

Είναι πραγματικά αξιοπερίεργο το γεγονός ότι είκοσι τρία χρόνια μετά την αποδοχή της διζωνικής ομοσπονδίας από τον τότε πρόεδρο Μακάριο και αρκετούς γύρους συνομιλιών, η κυπριακή κοινωνία ή τουλάχιστον μεγάλα τμήματα της δεν έχουν ακόμα συνειδητοποιήσει το περιεχόμενο της. Σε κάποιο βαθμό αυτό οφείλεται στο παρατεταμένο αδιέξοδο και την τακτική που υιοθετεί ο Ντεκτάς και η Άγκυρα, που, επιδιώκοντας να κρατήσουν το κυπριακό άλτο, προβάλλουν διαρκώς νέα αιτήματα και εισάγουν νέες έννοιες στο διάλογο. Από την άλλη, η ελληνοκυπριακή πολιτική ηγεσία, με τον τρόπο που μέχρι σήμερα λειτουργήσει, δημιούργησε μη ρεαλιστικές προσδοκίες μέσα στην κοινή γνώμη.

Η διζωνική ομοσπονδία συνεπάγεται το διαμερισμό της εξουσίας ανάμεσα στις δύο κοινότητες. Η Κυπριακή Δημοκρατία θα πάψει να είναι ένα ενιαίο ελληνοκυπριακό κράτος όπως είναι σήμερα. Όλα τα ουσιαστικά ζητήματα πολιτικής, που θα βρίσκονται μέσα στις αρμοδιότητες της κεντρικής κυβέρνησης, θα απαιτούν την έγκριση των εκπροσώπων της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Ο κρατικός μηχανισμός δεν θα έχει τη σημερινή μορφή, αφού μόνο ένα μικρό του τμήμα θ' ανήκει στην κεντρική κυβέρνηση ενώ το υπόλοιπο θ' ασχολείται μόνο με ζητήματα του ομόσπον-

Ο θεσμός του εθνικού συμβουλίου, όπως τουλάχιστον λειτουργεί μέχρι σήμερα, και η έμφαση στην ενότητα παρεμποδίζουν πολλές φορές την υιοθέτηση και υλοποίηση των πολιτικών εκείνων, που θα μπορούσαν να έχουν τη μέγιστη δυνατή εμβέλεια και αποτελεσματικότητα. Στην προσπάθεια να εξασφαλιστεί η συναίνεση ανάμεσα σε διαφορετικές και κάποτε διαμετρικά αντίθετες απόψεις, λαμβάνεται κατά κανόνα απόφαση με βάση τον κοινό παρονομαστή, που συνήθως δεν αρκεί για την επεξεργασία ξεκάθαρων και ρωμαλέων πολιτικών που οι περιστάσεις απαιτούν. Πολύ συχνά δεν είναι δυνατό να ληφθεί καμιά απόφαση πράγμα που καταπνίγει τις δυνατότητες ανάληψης πρωτοβουλιών και οδηγεί στην παράλυση και την παθητική παρακολούθηση των εξελίξεων.

δου κράτους. Οι εξουσίες της κεντρικής κυβέρνησης θα είναι αισθητά μειωμένες, πρώτο, γιατί αυτό συνεπάγεται η έννοια της ομοσπονδίας και, δεύτερο, γιατί αυτό απαιτούν οι σημερινές πραγματικότητες ύστερα από τριάντα σχεδόν χρόνια διαχωρισμού. Είναι επίσης φανερό πως στο παρασκήνιο η ελληνική πλευρά βρίσκεται κάτω από ισχυρή πίεση ν' αποδεχτεί την εκ περιτροπής προεδρία, η οποία, έστω και αν στη νέα συνταγματική δομή καταλήξει να έχει χαρακτηριστικά διακοσμητικά, αποτελεί συμβολισμό ισχυρό και γενικά απαράδεκτο μέσα στη σημερινή ελληνοκυπριακή κοινωνία. Νοούμενου ότι οι Τουρκοκύπριοι θ' αποτελούν στο βορρά την πλειοψηφία η επιστροφή όλων των προσφύγων είναι αδύνατη. Έστω και αν η επιστροφή θα είναι για κάποιους εφικτή, πρέπει πάντα να έχουμε υπόψη μας ότι θα διαβιούν σ' ένα περιβάλλον αλλοιωμένο, όπου θ' αποτελούν τη μειοψηφία και θα υπόκεινται στη δικαιοδοσία

των τουρκοκυπριακών οργάνων εξουσίας. Μεγάλος αριθμός εποίκων θα παραμείνει, πρώτο γιατί θα το επιδιώξει η ίδια η Τουρκία και δεύτερο, γιατί θα είναι δύσκολη, αν όχι αδύνατη, η διακρίβωση των στοιχείων τους. Ερχόμαστε τώρα στον τομέα της ασφάλειας που είναι ίσως το δυσκολότερο ζήτημα, γιατί δεν αφορά μόνο τις σχέσεις των ιδίων των δύο κοινοτήτων, αλλά άπτεται των άμεσων επιδιώξεων της ίδιας της Τουρκίας. Η ευρωπαϊκή προοπτική θα καταστήσει πιθανόν το ζήτημα αυτό περισσότερο ανώδυνο στο μέλλον, αλλά προς το παρόν η συνέχιση της παρουσίας του τουρκικού στρατού είναι θέμα εξαιρετικά ευαίσθητο μέσα στην κοινή γνώμη. Είναι, όμως, δύσκολο να δει κανείς πώς μέσα στις σημερινές συνθήκες θ' αποδεχτεί η Τουρκία την απεμπόληση του δικαιώματος στρατιωτικής παρουσίας στο έδαφος της Κυπριακής Δημοκρατίας. Τα πιο πάνω είναι μόνο μερικές πτυχές της λύσης, όπως αυτή μπορεί να αναμένεται,

αν κάποιος έχει υπόψη του την πρόσφατη ιστορία των συνομιλιών και τις αντικειμενικές συνθήκες. Είναι ακόμα άγνωστο αν η Τουρκία είναι διατεθειμένη να συγκατανεύσει σ' ένα τέτοιο πλαίσιο λύσης. Επί του παρόντος εξακολουθεί να προωθεί την πολιτική της αναγνώρισης της λεγόμενης Τουρκικής Δημοκρατίας της Βορείου Κύπρου. Όμως, η ελληνική πλευρά πρέπει να είναι συνεπής στις τοποθετήσεις της και ξεκάθαρη στις επιδιώξεις της. Οι ψευδαισθήσεις που καλλιεργούνται είναι ίσως ο χειρότερος σύμμαχος στην προσπάθεια για ξεπέρασμα του αδιεξόδου. Πολλές φορές οι ηγέτες γίνονται οι ίδιοι δέσμιοι των συνθημάτων τους, ενώ οι πολίτες αρνούνται ν' αποδεχτούν τις πραγματικότητες γιατί προσκολλούνται σε ανεδαφικές προσδοκίες.

Ιατρικόν...

Είναι βέβαια αυθαίρετη υπερβολή να παρομοιάζει κανένας τον εκφυλισμό της κυπριακής πολιτικής ζωής στην Κύπρο με την παρακμή της Αρχαίας Ρώμης. Στο κάτω κάτω η Ρώμη είχε ακμάσει πριν παρακμάσει. Ωστόσο είναι μια εικόνα που χρησιμοποιείται για να περιγράψει αυτή την αίσθηση της κατάρρευσης, και του εκφυλισμού της πολιτικής και κοινωνικής ζωής. Αν προσθέσει κάποιος και την πιθανότητα μιας οικονομικής κρίσης, μόλις εγκαταλειφθεί ο προστατευτισμός στους κρίσιμους τομείς της οικονομίας, η εικόνα παίρνει πλέον την μορφή μιας ολοκληρωμένης απελπισίας.

Θέλω και δεν θέλω να αναφερθώ στα γελοία της ίδρυσης του αυτόκλητου «Κινήματος των Σοσιαλδημοκρατών». Είναι πλέον επικίνδυνο να ασχολείται κάποιος με την πολιτική όχι διότι κάποιος φασίστας θα τον εκτελέσει σε κάποια σκοτεινή πλατεία αλλά διότι κάποιος θα αποφασίσει να χρησιμοποιήσει ένα αμφίβολο κύρος που κατέκτησε στο Κυπριακό χωριό, μέσα σ' ένα σύστημα απονευρωμένης και παθητικής δημόσιας πληροφόρησης, για να διανέμει γύρω του χαρακτηρισμούς, όπως αυτούς του «πληρωμένου» και του «χρηματιζόμενου» για να «εξαφανίσει π.χ. το τελευταίο εμπόδιο στο ξεπούλημα του Κυπριακού». Μα πράγματα ποιος επιτρέπει στον κ. Λυσοσαρίδη - και δεν μιλώ πλέον σε πολιτικό επίπεδο - να συμπεριφέρεται έτσι προς οποιονδήποτε πολίτη, γνωστό ή άγνωστο του, συγγενή του ή ξένο, κατ' ιδίαν ή δημοσίως που έκανε ή δεν έκανε το λάθος να ενταχθεί στην ΕΔΕΚ ή να ασχοληθεί με τα κοινά ή εν πάση περιπτώσει να βγει από το σπίτι του.

Πολύ πρόσφατα ο Σπύρος Κυπριανού συμπεριφέρθηκε ανάλογα και βέβαια δεν είναι τυχαίο, επρόκειτο και πάλι για μια πατριωτική κίνηση για να αντιμετωπισθούν σοβαροί εθνικοί κίνδυνοι.

Θέλω να πω, ότι έχουμε ένα καθυστερημένο πολιτικό σύστημα, αλλά αυτό δεν εξυπακούει ότι δεν μπορούμε τουλάχιστον να κρατιόμαστε σε μια στοιχειωδώς κόσμια συμπεριφορά.

Σε μια συμπεριφορά που στο κάτω - κάτω ο κάθε πολίτης την επιζητεί και την απαιτεί στο χωριό του, της δουλειάς του, του καφενείου που συχνάζει κλπ. Γιατί η ανάμιξη στην πολιτική ήτα δημόσια να εξυπακούει ότι θα πρέπει να είσαι χοντρόπετσος ή οσφυοκάμπτης για να επιβιώσεις.

Και μαζί δεν καταλαβαίνω τις όποιες συμπεριφορές κατανόησης εκλιπαρούν οι σύντροφοι και αποδέχονται οι δημοσιογράφοι.

Κατανοώ όμως την σιωπή των εξυβρισθέντων. Τι να πεις, σε τι να απαντήσεις. Είσαι χαμένος από χέρι, δεν έχει σημασία ποιος έχει δίκαιο ή άδικο, σ' αυτή την περίπτωση κερδά πάντα το θράσος.

Για το... Κίνημα θα γράψω σε επόμενο τεύχος.

Κωστής Αχινιώτης

Διζωνική - δικοινοτική Ομοσπονδία Οδυνηρός συμβιβασμός ή επιλογή μας;

Λούη Ηγουμενίδη

Τη διζωνική ομοσπονδία την επέλεξε η ελληνοκυπριακή πλευρά από το 1963 - 64, μετά που ξέσπασαν οι διακοινοτικές ταραχές, ή ακόμα και πιο πριν, όταν τις προετοίμαζαν συστηματικά τα σωβινιστικά στοιχεία και των δυο κοινοτήτων, που ανέλαβαν να υλοποιήσουν τους «εθνικούς πόθους» αμφοτέρων των πλευρών. Και το πέτυχαν με την ανοχή της πλειοψηφίας, ακόμα και τις χλιαρές διαφωνίες της Αριστεράς και ορισμένων άλλων, τότε ορθοφρονούντων.

Η ομοσπονδία ήταν ήδη γεγονός με τις συμφωνίες Ζυρίχης Λονδίνου και εξασφαλιζόταν η πολιτική ισοτιμία των δυο κοινοτήτων σε όλα τα επίπεδα, όπως και η αυτονομία τους σε θέματα παιδείας, πολιτισμού και θρησκείας. Και δεν λειτούργησε ομαλά εξ αρχής, γιατί ούτε οι εθνικιστές της πλευράς μας δεν είχαν χωνέψει την ανάγκη για ομαλή συμβίωση με τους Τουρκοκύπριους, σε καθεστώς πολιτικής ισότητας, ούτε οι σωβινιστές του κ. Ντενκτάς και της ΤΜΤ από την άλλη πλευρά ανέχονταν ευχάριστα τη συμβίωση γιατί φοβούνταν ότι το «τουρκικό όραμα» θα αφομιωνόταν από την πλειοψηφία των πολιτών, που ήταν Ελληνοκύπριοι.

Έτσι φρόντισαν να διαχωρίσουν εδαφικά και με κάθε άλλο τρόπο τις δυο κοινότητες, γνωρίζοντας ότι οι πιθανότητες αυτής της εξέλιξης ήταν δυο. Ή θα γινόταν διπλή ένωση με κατάργηση της Κυπριακής Δημοκρατίας, ή αυτή θα παρέμενε σαν

συναινετικό κράτος με τις δυο κοινότητες εδαφικά και συνταγματικά διαχωρισμένες, για να μη «νοθεύουν» την εθνική φυσιογνωμία και την ταυτότητα του. Εκτός βέβαια κι αν ενσυνείδητα επιδιώκουν τη διχοτόμηση, εξυπηρετώντας αλλότρια σχέδια και προβάλλοντας τα εθνικά τους φρονήματα σαν προπέτασμα καπνού.

Συμφωνίες κορυφής

Αργότερα και επίσημα, η επιλογή της διζωνικής ομοσπονδίας έγινε με την συμφωνία υψηλού επιπέδου του 1977, με το Μακάριο και το 1979 με το Σπύρο Κυπριανού. Και ήταν επιλογή και όχι οδυνηρός συμβιβασμός, γιατί επιδιώχθηκε σαν διεξόδος από τα τραγικά αδιέξοδα του 1974 που μας οδηγούσαν ολογαχώς προς την οριστικοποίηση της διχοτόμησης. Το ενιαίο κράτος ούτε από τους Τουρκοκύπριους ετίθετο ως επιλογή, γιατί βέβαια δεν ήθελαν να επιστρέψουν σε συνθήκες χειρότερες, γι' αυτούς, από εκείνες της Ζυρίχης, ούτε η πλευρά μας τολμούσε καν να το διανοηθεί, όχι μόνο γιατί ήταν ανέφικτη και αστεία επιλογή, αλλά γιατί θα εσήμαινε δημιουργία συνθηκών ρεβαντισμού και νέων συγκρούσεων που θα οδηγούσαν αναπόφευκτα στην καταστροφή της Κύπρου. Εξ' άλλου, αφού οριστικά είχαν αποκλειστεί η ένωση και η διχοτόμηση σαν ιστορικοί αναχρονισμοί και αφού οι εθνικές μητροπόλεις Ελλάδας και

Τουρκίας είχαν, λόγω έργω, και απομολήσει αυτές τις προοπτικές δεν ήταν νοητό να συζητά κανένας για ενιαίο κράτος με δεδομένη τη θανάσιμη ρήξη των εθνικών κοινοτήτων που θα παρέμεναν ως κάτοικοι του νησιού.

Επομένως οι συμφωνίες κορυφής ήταν μια πολιτική και διπλωματική νίκη της πλευράς μας και η λύση που αναδυόταν από αυτές, δηλαδή, η διζωνική ομοσπονδία, ήταν η επιδιωχθείσα επιλογή μας και όχι ο οδυνηρός μας συμβιβασμός. Τις συμφωνίες κορυφής τις υπογράψαμε όταν είχαμε χάσει τον πόλεμο και όταν στα μάτια όλων η πλευρά μας δεν ήταν λιγότερο υπόλογη από την Τουρκία για την διπλή τραγωδία του 1974.

Υπήρχε υποκρισία

Όμως και το 63-64 και το 77-79 με τις συμφωνίες κορυφής, όταν καταλήγαμε στη διζωνική - δικοινοτική ομοσπονδία δεν είμασταν ειλικρινείς, ούτε εμείς, ούτε οι Τουρκοκύπριοι. Και ο Μακάριος και ο Κυπριανού υπέγραψαν τις συμφωνίες ψιθυρίζοντας και στον εαυτό τους ότι αναγκάζονταν να κάνουν ένα οδυνηρό συμβιβασμό και ο Ντενκτάς υπέγραφε γιατί γνώριζε ότι θα του δίνανε ξανά την ευκαιρία με τις συμφωνίες μας να πραγματοποιήσει το όνειρό του, την τουρκοποίηση της Κύπρου. Βέβαια ακόμα πιο ακραίες προσδοκίες έτρεφαν οι εθνικιστές αμφοτέρων των πλευρών,

όταν προχωρούσαν στο έγκλημα του 1963. Ανεξάρτητα όμως από τους «κρυφούς πόθους» εκείνων που αποστρέφονταν ένα γενναίο ιστορικό συμβιβασμό, ο υπόλοιπος λαός και οι πολιτικές του δυνάμεις, που αντιλαμβάνονταν ότι οι «εθνικές ηγεσίες» δεν εννοούσαν πραγματικά την διζωνική - δικοινοτική ομοσπονδία, έπρεπε να την κάνουν από τότε παντιέρα και να εκμεταλλευτούν πολιτικά τον αναγκαστικό ελιγμό που έγινε στις συμφωνίες υψηλού επιπέδου

του 1977 - 79.

Ιδιαίτερα η Αριστερά, που τότε κατανοούσε πλήρως τις αναγκαιότητες που περιγράφω πιο πάνω και τις υιοθετούσε με αποφάσεις των σωμάτων και σε άμεση επικοινωνία με το λαό, όφειλε να σταθεί από τότε αμετακίνητη σ' αυτή την ορθή πολιτική επιλογή και να μην εκπίπτει σε ταλαντεύσεις παρακινούμενη από την αγωνία της μήπως μειωθεί η επιρροή της στο εκλογικό σώμα, κυρίως των προσφύγων.

Πότε υποχωρείς οδυνηρά;

Με τέτοιες υποκρισίες αλλά και δισταχτικότητα καλλιεργήθηκε στο σύνολο σχεδόν του λαού μας και ιδιαίτερα στις νεότερες γενιές η εντύπωση ότι η διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία είναι ένας οδυνηρός συμβιβα-

ομός. Και ήταν εύκολο να γίνει αφού λέγαν πάντα τη μισή αλήθεια. Στήριξαν την όλη επιχειρηματολογία τους στο πρόβλημα των προσφύγων και της γης που άφησαν πίσω τους ξεσπιτωμένοι από το πραξικόπημα και την εισβολή και βέβαια ήταν εύκολο, από και και πέρα, να καλλιεργήσουν το σύνδρομο της αδικίας που μας έγινε για όσα χάσαμε και την επιμονή να τα κατέχουμε και πάλιν όπως πριν.

Όμως με τέτοια σύνδρομο ποτέ δεν γύρισε η ιστορία πίσω. Ο εδαφικός διαχωρισμός των κοινοτήτων, όσο οδυνηρός κι αν είναι για τους Ελληνοκύπριους και για τους Τουρκοκύπριους υπήρξε η νομοτελική κατάληξη της μεγάλης ιστορικής σύγκρουσης τόσων δεκαετιών. Και ποτέ δεν λύνεται καμιά διαφορά αν μένεις πεισματικά προσκολλημένος στην απαίτηση να αναγνωριστεί και να αποκατασταθεί το δικό σου δίκαιο. Έτσι θα ακολουθούν και οι δυο πλευρές το δικό τους παράλληλο δρόμο, χωρίς να συναντούνται πουθενά.

Επιπλέον οδυνηρά συμβιβάζεται κάποιος όταν αναγκάζεται οφθαλμοφανώς άδικα να εκχωρήσει είτε την ιδιοκτησία, είτε τα δικαιώματά του. Με τη διζωνική δικαιοδοσία όμως κανένας δεν εκχωρεί σε κανένα τίποτε από όσα κατέχει. Συμφωνούμε να απορριψούμε από δω και μπρος εν ειρήνη και με αλληλοσεβασμό.

Η μόνη ορθή λύση

Πρέπει ν' αντιληφθούμε όλοι, επιτέλους, ότι η λύση της διζωνικής - δικαιοδοτικής ομοσπονδίας είναι η μόνη ορθή προοδευτική, δίκαιη, βιώσιμη και ελπιδοφόρα λύση. Για όσους μάλιστα μπορούν να σκεφτούν και με όρους πολιτικούς και ιδεολογικούς, θα υπεδείκνυα ότι είναι και η μόνη αριστερή λύση του Κυπριακού.

Είναι ορθή γιατί μας απαλλάσσει από τα αδιέξοδα κατά τον ιδανικότερο τρόπο. Κανένας δεν πληρώνει περαιτέρω τίμημα. Όλοι κερδίζουμε κάτι και στις δυο κοινότητες και αίρεται ο σταχρονισμός του μόνιμου και στεγανού διαχωρισμού, που απειλεί την ίδια την ύπαρξη της πατρίδας μας. Αλλά και ταξικά αν ιδωθεί η λύση αυτή, είναι η μόνη που δεν εξυπηρετεί μονόπλευρα ούτε τα συμφέροντα του κεφαλαίου ούτε τις επιδιώξεις των ξένων, που επιβουλεύτηκαν την ακεραιότητά μας. Αφήνει το δρόμο της πολιτικής συνεργασίας του λαού ανοικτό.

Είναι προοδευτική γιατί συνιστά τη μόνη αναγκαία υποδομή για να αντιμετωπίσει το σύνολο του λαού μας τις προκλήσεις του σήμερα και του αύριο. Μας απαλλάσσει από τις κηδεμονίες των μητέρων πατριδών και μας αναγκάζει να σταθούμε μπροστά στις προοπτικές της Ενωμένης Ευρώπης και της νέας εποχής που χαράζει.

Είναι και δίκαιη γιατί δεν υποβιβάζει κανένα πολίτη εξ αιτίας της φυλετικής ή της θρησκευτικής του καταγωγής. Όλοι πληρώνουν τα λάθη τους και όλοι μπαίνουν μπροστά στην ίδια αφετηρία, γεγονός που το απαιτεί ο σύγχρονος κόσμος και η αναγκαιότητα της βιωσιμότητας της λύσης. Γι' αυτό και είναι η μόνη που ανοίγει ελπιδοφόρες προοπτικές.

Κρυφές «ελπίδες»...

Όσοι λοιπόν μιλούν για οδυνηρό συμβιβασμό, όταν αναφέρονται στη διζωνική - δικαιοδοτική ομοσπονδία, είτε το κάνουν για να εναρμονίζονται με τα αισθήματα που οι ίδιοι δημιούργησαν στο λαό μας, είτε το εννοούν και θλιβονται γιατί βλέπουν να ματαιώνονται οι κρυφές τους ελπίδες και τα φαύλα τους όνειρα.

Ποιες είναι όμως, αυτές οι κρυφές «ελπίδες» που διαψεύδονται στην περίπτωση της λύσης της διζωνικής δικαιοδοτικής ομοσπονδίας;

Είναι για την αποδώ πλευρά, οι «ελπίδες» όλων εκείνων που δεν ξέχασαν ποτέ το όνειρο της ένωσης και της «ακραιφνούς ελληνικότητας» του νησιού και δεν χωνέψαν ποτέ ότι οι

Τι σημαίνει διζωνική

Η υποκρισία και το ψέμα που καλλιεργήθηκαν όλα τούτα τα χρόνια περιείχαν και μια απάτη. Όταν αναγκάζονταν να δεχθούν φραστικά τη διζωνική - δικαιοδοτική ομοσπονδία απέκρυβαν από το λαό το πραγματικό της περιεχόμενο για να μην τον «απογοητεύσουν» και να τον στρέψουν εναντίον τους. Κατάντησαν το λαό αυτού του τόπου και όταν διαβάσει τις πρόνοιες κάποιων συμφωνιών να μην θέλει να αντιληφθεί το περιεχόμενό τους, γιατί θέλει να πιστεύει ότι είναι αδύνατο να του λένε ψέματα.

Η διζωνικότητα σημαίνει μιας μορφής εδαφικό διαχωρισμό που θα κατοχυρώνεται με την πλειοψηφία της κοινότητας που θα είναι κυρίαρχη της ζώνης. Δεν υπάρχει άλλος τρόπος να υλοποιηθεί. Βέβαια δεν απεμπολείται το δικαίωμα εγκατάστασης πολλών πολιτών της άλλης κοινότητας, ούτε τα συμφέροντα και η ιδιοκτησία τους να αγνοηθούν. Άλλωστε η ελεύθερη διακίνηση και οι συναλλαγές των δυο κοινοτήτων θα αναρρούν τις δυσκολίες που θα προκύψουν. Το μέλλον, μάλιστα, στην Ε.Ε. δεν ενδέχεται να συγκρατεί στατικά τίποτε το ασυμβίβαστο με την πραγματικότητα.

Η δικαιοδοτικότητα σημαίνει την πολιτική ισοτιμία των δυο κοινοτήτων της Κύπρου. Συνταγματικά μεταφράζεται με την θεμελιώδη αρχή του ισότιμου διαμοιρασμού της εξουσίας μεταξύ δυο οντοτήτων, που στην προκειμένη περίπτωση είναι οι κοινότητες και κυρίως σημαίνει ότι δεν θα συντάσσεται καμιά πλευρά και στα θέματα της άλλης.

Όλα τα άλλα είναι λεπτομέρειες και γίνονται εύκολα κατανοητά όταν κατανοείται η ουσία των δυο αυτών εννοιών.

Η άλλη λύση...

Το κυριότερο όμως που πρέπει οι πάντες να κατανοήσουμε είναι ότι η άλλη λύση, μετά τη διζωνική - δικαιοδοτική ομοσπονδία είναι η διχοτόμηση. Η φορά των εξελίξεων, όπως την καθώρισε η ιστορική πραγματικότητα είναι μία. Δεν υπάρχει πιθανότητα αντιστροφής της ροής των πραγμάτων, ούτε ο σύγχρονος κόσμος, οι αντικειμενικές συνθήκες οι συσχετισμοί των δυνάμεων το επιτρέπουν.

Αν ναυαγήσει η προσπάθεια που γίνεται τώρα για εξεύρεση λύσης δικαιοδοτικής - διζωνικής ομοσπονδίας τότε οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν είναι τεράστιοι και υπαρκτοί. Η τουρκική πλευρά θα οδεύσει προς τη διχοτόμηση και την τουρκοποίηση των κατεχομένων, χωρίς να υφίσταται η αντίδραση της Ευρώπης και του υπόλοιπου κόσμου, αφού εμείς θα έχουμε απορρίψει τη λύση, της διζωνικής ομοσπονδίας.

Η Ε.Ε. δεν θα κάνει δεκτή, σε τέτοια περίπτωση την Κύπρο που θα έχει απομείνει στους κόλπους της ούτε θα αναλάβει την προστασία της. Η Ελλάδα θα αναγκαστεί να μπει σε περιπέτειες με απρόβλεπτες συνέπειες και το μέλλον της Κύπρου θα είναι ζοφερό. Στην καλύτερη περίπτωση θα προσδοκούσε μια διχοτόμηση χωρίς άλλες επιπλοκές.

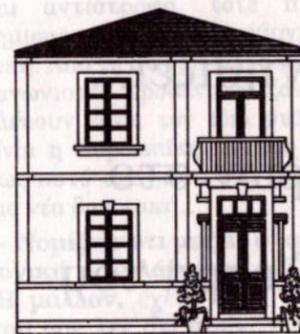
Όμως δεν είναι τούτο που ζητά ο λαός μας κι όταν ακόμα μιλά για οδυνηρό συμβιβασμό.

Ο λαός μας θέλει να ζήσει στον τόπο του με την Κύπρο ενωμένη και τις προοπτικές επιβίωσης και προόδου του άρτιες, σύγχρονες και κυρίως ευρωπαϊκές.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ «ΕΣΤΙΑ» (ΚΥΠΡΟΣ) ΛΤΔ
Κωνσταντίνου Παλαολόγου 14 - Τ.Τ. 101, Λευκωσία
Τηλέφωνο: 667558, Τελέφαξ: 699440

Βιβλιοπωλείον της «ΕΣΤΙΑΣ»

Η τελευταία πράξη του

Ο
κυβερνητικός
εκπρόσωπος
αποκαλύπτει
αξιολογεί,
κρίνει και
προτρέπει,
χωρίς φόβο,
αλλά με πάθος,
όπως το
συνηθίζει...
παρών στο
κάλεσμα του
χρέους!

«Όταν παίζεται η τελευταία πράξη ενός ιστορικού δράματος, κανένας από τους παράγοντες των εξελίξεων δεν έχει δικαίωμα να απουσιάζει από την σκηνή...»

Σ' αυτήν την εκ βαθέων δήλωση του Κυβερνητικού Εκπροσώπου Μιχάλη Παπαπέτρου υπάρχει ο ίδιος... υπάρχει μια αποκάλυψη και συνυπάρχει μια εξομολόγηση.

Ο ίδιος ο Μιχάλης που συχνά απέδειξε ότι είναι ενσάρκωση της τόλμης και του πολιτικού θάρρους.

Η είδηση αφορά στην αποκάλυψη ότι τώρα παίζεται η τελευταία πράξη του κυπριακού δράματος, δηλαδή έχουμε μπροστά μας την τελευταία ευκαιρία για να λυθεί ή όχι το κυπριακό!

Και η εξομολόγηση συνίσταται στην εξήγηση που δίνει γιατί ο ίδιος έδωσε το παρόν του στο κάλεσμα Κληρίδη, παρόλο που διατηρεί τις ιδεολογικές και άλλες διαφορές του με τα συντηρητικά κόμματα.

Χωρίς περιστροφές, όπως το συνηθίζει άλλωστε, ο Μιχάλης Παπαπέτρου ήταν σαφής στις απαντήσεις του και άμεσος.

• Νέα δυναμική για το κυπριακό μετά τη βελτίωση των ελληνοτουρκικών σχέσεων.

• Πρέπει να διευκολύνουμε εκείνες τις δυνάμεις στην Τουρκία, που θέλουν επίσπευση της αλλαγής.

κυπριακού δράματος...

- Ναι, το Ελσίνκι ανοίγει το δρόμο προς τη λύση, αλλά νοούμενου ότι δεν απομακρυνόμαστε από το συμβιβασμό.
- Η στρατηγική του Ελσίνκι ήταν κοινή κατάληξη και προσπάθεια Ελλάδας - Κύπρου.
- Έπεσαν οι τόνοι των αντιδράσεων, γιατί έγινε κατανοητό ότι δικαιώθηκαν οι επιλογές της κυβέρνησης.
- Η φιλοσοφία της λύσης είναι προδιαγεγραμμένη από το ενοποιημένο σχέδιο, στα μέσα της δεκαετίας του '80.
- Η λύση της διζωνικής - δικοινοτικής ομοσπονδίας αναταποκρίνεται στα ιστορικά μας δεδομένα.
- Δεν δίστασα ούτε μια στιγμή να απαλλοτριώσω τα συμφέροντά μου αγωνιζόμενος γι' αυτά που πιστεύω.
- Αν ο Κληρίδης αλλάξει στάση στο Κυπριακό, χωρίζουν οι δρόμοι μας.
- Στον τρίτο γύρο θα ενεργοποιηθεί και το ενδιαφέρον των μεγάλων δυνάμεων, με αφετηρία την απόφαση των G8.
- Διερωτώμαι γιατί είναι δύσκολο για τους Τουρκοκύπριους να δεχθούν λύση διζωνικής - δικοινοτικής ομοσπονδίας, όπως έκαναν και το '95.
- Καθήκον όλων μας να στήσουμε γέφυρες επικοινωνίας με τους Τ/Κ, γι' αυτό πρέπει να αξιοποιούμε κάθε ευκαιρία.
- Αυτό κάνουν και ηγετικά στελέχη όλων των κομμάτων.
- Ναι! Παίζεται η τελευταία πράξη του δράματος.

— Αγαπητέ εκπρόσωπε, η αντιπολίτευση και γενικά οι «απαισιόδοξοι» μιλούν για συνομιλίες παρωδία, δεδομένης βέβαια της αδιαλλαξίας του κ. Ντενκτάς και ισχυρίζονται ότι δεν πρόκειται να έχουμε θετική εξέλιξη, δηλαδή λύση. Συμμερίζεστε αυτήν την άποψη;

— Το γεγονός ότι δεν έχουμε φτάσει σε λύση, μετά από προσπάθειες συνομιλιών για πάνω από 35 χρόνια, δε σημαίνει ότι θα πρέπει να καταθέσουμε τα όπλα και να σταματήσουμε να προσπαθούμε. Ναι, αναμφίβολα οι μέχρι σήμερα τοποθετήσεις του κ. Ντενκτάς, δεν αφήνουν κάποια ειδικά, συγκεκριμένα περιθώρια για αισιοδοξία. Όμως είναι πεποίθηση η

μου ότι έχουν διαμορφωθεί νέες συνθήκες οι οποίες, εν δυνάμει, μπορεί να οδηγήσουν σε σπάσιμο του αδιεξόδου και στη δημιουργία ενός νέου σκηνοικού, που να επιτρέπει την επίτευξη μιας συμφωνίας στο Κυπριακό. Και αναφέρομαι στις συνθήκες που έχουν δημιουργηθεί στις σχέσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας, μετά το Ελσίνκι και στη νέα δυναμική που αποκτούν στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

— Ποια είναι αυτή η νέα δυναμική;

— Από τη στιγμή που στο χώρο των πρωταγωνιστών του Κυπριακού και συγκεκριμένα της Ελλάδας, της Τουρκίας και της Κύπρου, η λογική του κερδίζω εγώ, χάνεις εσύ, παραμε-

ρίζεται και καθίσταται κυρίαρχο στοιχείο το ότι: ναι, μπορεί να υπάρξει και η λογική του κερδίζω - κερδίζεις, ότι δηλαδή αυτό το οποίο είναι καλό για την Ελλάδα και δεν είναι κατ' ανάγκη ήττα για την Τουρκία και αντίστροφα, τότε πράγματι δημιουργείται μια καινούργια δυναμική. Από τη στιγμή που όλοι οι πρωταγωνιστές προσανατολίζονται και βλέπουν προς τον ίδιο στόχο, που είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση, νομίζω πως αυτό από μόνο του δημιουργεί μια νέα δυναμική.

— Νομίζετε ότι μπήκε σ' αυτήν τη λογική η Ελλάδα και η Τουρκία; Ή μάλλον, έχετε εσείς δεδομένα που σας λεν ότι μπήκαν σ' αυτήν τη δυναμική;

— Όσον αφορά στην Ελλάδα δεν έχω καμιά αμφιβολία ότι έχουν γίνει τόσοι τολμηρά και αποφασιστικά βήματα που στο μυαλό μου δεν αφήνουν καμιά αμφιβολία ότι η Ελλάδα, με πρωταγωνιστές το Σημίτη και τον Παπαντρίου προχωρά γοργά με ενδεχόμενο να συντομεύσει αυτόν τον δρόμο.

Όσον αφορά στην Τουρκία, ενώ στις δηλώσεις και τις διακηρύξεις των Τούρκων επισήμων υπάρχουν ορισμένα στοιχεία που υποδηλώνουν την ύπαρξη αυτής της αλλαγής, δεν υπάρχει αυτήν τη στιγμή τίποτα το χειροπιαστό που να μας λέει ότι η Τουρκία άλλαξε πολιτική στο κυπριακό. Και μόνο το γεγονός ότι η Τουρκία μπήκε μέσα στη λογική του Ελνσίνκι, αφού δέκτηκε, για να κερδίσει το status της υποψήφιας χώρας, να της τοποθετηθεί ένα πλαίσιο κανόνων πολιτικής συμπεριφοράς και αλλαγών που θα πρέπει να επιφέρει στο εσωτερικό της και στη διεθνή της πρακτική, είναι ενθαρρυντικό.

Αυτό από μόνο του είναι μια σοβαρή ένδειξη για τις προσπάθειες της Τουρκίας. Κι αν οι αλλαγές δεν είναι ορατές ακόμη, εμείς θα πρέπει να ορατούμε ότι μπορούμε για να διευκολύνουμε εκείνες τις δυνάμεις της Τουρκίας που θα ήθελαν αυτή η αλλαγή να εκδηλωθεί πιο γρήγορα.

— Εμείς δηλαδή, κύριε Εκπρόσωπε, με το Ελσίνκι κερδίσαμε το μεγάλο στοίχημα της διασφάλισης της απρόσκοπτης πορείας μας προς ένταξη στην ΕΕ και αυτό νομίζεται ότι ανοίγει το δρόμο για τη λύση του Κυπριακού;

— Το Ελσίνκι θα πρέπει να αντικρυστεί όχι σαν ένα νομικό έγγραφο που δίνει εγγύηση ή διασφάλισης απόλυτες, αλλά σαν ένα πολιτικό έγγραφο που δημιουργεί δυνατότητες. Ναι, απ' αυτήν την έννοια το Ελσίνκι παρέχει τεράστιες δυνατότητες για να απαλλαγεί η Κύπρος από την ομηρία της Τουρκίας και στην περίπτωση που δε λυθεί το Κυπριακό, να ενταχθεί στην Ε.Ε. χωρίς λύση, νοούμενου ότι δε θα έχουμε εμείς ευθύνη γι' αυτήν την αρνητική εξέλιξη. Βέβαια, η διατύπωση του Ελσίνκι μας δίνει και μας μια προειδοποίηση.

Μας λέει ότι θα μπορούμε να ενταχθούμε στην ΕΕ χωρίς λύση, νοούμενου ότι δεν απομακρυνόμαστε από τη

λύση του συμβιβασμού και δε θα προσπαθήσουμε να εκμεταλλευτούμε αυτήν την απόφαση υπαναχωρώντας ή παρασυρόμενοι σε θέσεις σκληρές και αδιάλλακτες.

— Τίνος ήταν η στρατηγική σύλληψη της πολιτικής Ελσίνκι, δηλαδή ποιος, σε Ελλάδα και Κύπρο, κατέθεσε πρώτος την ιδέα να ακολουθηθεί η λεγόμενη προοπτική του Ελσίνκι;

— Δεν νομίζω ότι αυτή η ιδέα ήταν απόφαση μιας στιγμής ή ενός ανθρώπου. Ήταν το αποτέλεσμα της ωρί-

μανσης των συνθηκών και του τρόπου σκέψης που, παράλληλα, διαμορφωνόταν σε Κύπρο και Ελλάδα. Πιστεύω βέβαια, ότι ασφαλέστατα ο ρόλος του Έλληνα πρωθυπουργού και του υπουργού εξωτερικών υπήρξε καθοριστικός και πρωταγωνιστικός προς αυτήν την κατεύθυνση αλλά την ίδια στιγμή και ο ρόλος της Λευκωσίας, δηλαδή του προέδρου Κληρίδη και του υπουργού εξωτερικών, ήταν επίσης καθοριστικός, έφερνε μια νέα πνοή και έδινε τα φτερά για να προχωρήσει

και να υλοποιηθεί αυτή η πολιτική.

— Προσπάθησαν μήπως κάποιοι, που κατά τα άλλα στήριξαν την κυβέρνηση Κληρίδη, να φρενάρουν αυτήν την πορεία;

— Χωρίς να αναφέρομαι σε κάποιους συγκεκριμένους, θέλω να πω, να υπήρξαν σοβαρές αντιδράσεις όχι μόνο σε κομματικό επίπεδο, σ' όλο το φάσμα των πολιτικών δυνάμεων - ελάχιστα ήταν τα κόμματα που είχαν αμιγώς θετικές προσεγγίσεις απέναντι στο Ελσίνκι - αλλά υπήρξαν αντιδράσεις και από τα διάφορα κατεστη-

μένα και στο χώρο των ΜΜΕ αλλά και στον ευρύτερο πολιτικό και κοινωνικό χώρο. Όμως το Ελσίνκι ήταν μια επαναστατική καινοτομία που ανάγκασε όλους αυτούς που αντιδρούσαν να καταστούν ουραγοί των εξελίξεων και σε μερικές περιπτώσεις, φοβούμαι ότι τους έχει εξωθήσει και σε αλλοπρόσαλλες θέσεις οι οποίες αναιρούν προηγούμενες τοποθετήσεις τους.

— Αυτό φαίνεται και από την προεκλογική εκστρατεία που ξεκίνησε στην Ελλάδα. Η μεν κυβέρνηση

του ΠΑΣΟΚ προβάλλει το Ελσίνκι ως μια από τις μεγαλύτερες επιτυχίες της, η δε αντιπολίτευση, προτιμά να ξεχαστούν οι αντιδράσεις της.

— Νομίζω ότι έχουν κατεβεί οι τόνοι αισθητά από όσους αντιδρούσαν, και στην Κύπρο και στην Ελλάδα, ακριβώς γιατί αντιλαμβάνονται όλοι ότι οποιαδήποτε άλλη πολιτική θα οδηγούσε σε επανάληψη των αδιεξόδων με τραγικές συνέπειες για την Κύπρο. Το Ελσίνκι δημιουργεί μια δυναμική που πιθανότατα θα μας βγάλει από τα σημερινά αδιέξοδα.

— Αν υποθέσουμε, κε Παπαπέτρου, ότι γίνεται το θαύμα και φτάνουμε σε λύση, ποιες νομίζετε ότι μπορεί να είναι οι πιο αισιόδοξες προσδοκίες μας, δηλαδή ποια θα ήταν η ιδανικότερη υπό τις περιστάσεις;

— Είμαι της άποψης ότι αυτοί που λένουν ότι τα στοιχεία της λύσης βρίσκονται στο τραπέζι των συνομιλιών έχουν απόλυτο δίκαιο. Στο κυπριακό δεν υπάρχουν ούτε μαγικές λύσεις ούτε μαγικές προσεγγίσεις. Θεωρώ ότι η φιλοσοφία της λύσης έχει προδιαγραφεί ήδη με το ενοποιημένο σχέδιο από τα μέσα της δεκαετίας του '80 και έχει επιβεβαιωθεί με τους δείκτες του Βάλυχαϊμ, με τις ιδέες Γκάλι, με τα έγγραφα του Τράουμπεχ και του Μοντρέ και νομίζω ότι με τις Α ή Β διαφοροποιήσεις είναι μέσα σ' εκείνο το πλαίσιο που μπορούμε να αναζητήσουμε τη λύση. Οποιοσδήποτε άλλες φωνές που αναζητούν «καλύτερες» λύσεις, ακόμα κι από τη Ζυρίχη, βρίσκονται νομίζω εκτός πραγματικότητας και αποδεικνύονται οι καλύτεροι σύμμαχοι της πολιτικής Ντενκτάς, που επιθυμεί τη σημερινή διατήρηση του status quo.

— Αν, κε Παπαπέτρου, σας δινόταν η δυνατότητα να επιλέξετε τη λύση, και μην το θεωρήσετε τούτο σαν πρόκληση, θα προτιμούσατε το ενιαίο κράτος αντί της ομοσπονδίας;

— Η επιλογή της Α ή Β λύσης δεν μπορεί να γίνεται in abstracto, δηλαδή αόριστα και αφηρημένα, αλλά πρέπει να τεκμηριώνεται στη βάση των δεδομένων που έχουν διαμορφωθεί στον τόπο. Γι' αυτό, με τα σημερινά δεδομένα η λύση της διζωνικής - δικοινοτικής ομοσπονδίας είναι η πιο κατάλληλη για να μας βγάλει από τα

σημερινά αδιέξοδα.

— Μερικοί αφήνουν να εννοηθεί ότι ο πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι δέσμιος των ΕΔΗ και ότι το πρώτο βιολί στην πολιτική του στο Κυπριακό το παίζει ο Παπαπέτρου. Τι απαντάτε σ' αυτά τα υπονοούμενα;

— Νομίζω ότι αυτοί οι ισχυρισμοί είναι αστείοι. Μου θυμίζει το «όποιος δεν μπορεί να δείρει τον γάιδαρο δέρνει το σάμα». Ο πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι ο κατ' εξοχήν έμπειρος πολιτικός που διαθέτει η Κύπρος, γνωρίζει το Κυπριακό όσον κανένας άλλος, έχει τις απόψεις του από πάρα πολλά χρόνια και ανεξάρτητα αν κάποτε υπήρξαν παρεκλίσεις, η σταθερή πολιτική Κληρίδη εκφραζόταν πάντα στην βάση των αρχών που και σήμερα κατεύθυναν την πολιτική του.

Ο Παπαπέτρου δεν είναι εκεί για να επηρεάσει τον Κληρίδη. Ο Παπαπέτρου επελέγη από τον Κληρίδη για να είναι εκεί διότι οι απόψεις του είναι τέτοιες που ο πρόεδρος της Δημοκρατίας έκρινε ότι τον βοηθούσαν στην προσπάθεια του. Στη σημερινή φάση του Κυπριακού άλλωστε η πολιτική των ΕΔΗ συμπίπτει μ' εκείνη του προέδρου Κληρίδη γι' αυτό και συνεργαζόμαστε σαν κόμμα μαζί του. Κάναμε την επιλογή μας κατά το δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών και σήμερα αισθανόμαστε ότι πήραμε τη σωστή απόφαση.

— Αν ο πρόεδρος της Δημοκρατίας υπαναχωρήσει από την πολιτική του έντιμου συμβιβασμού, τι θα πράξετε κύριε Παπαπέτρου;

— Την ίδια στιγμή θα χωρίσουν οι δρόμοι μας. Αν κάτι δεν μας λείπει, κε Ηγουμενίδη, είναι το πολιτικό θάρρος.

— Πάντως μερικοί εξακολουθούν να απορούν γιατί τελικά ανέλαβε ο Παπαπέτρου ως κυβερνητικός εκπρόσωπος τη στιγμή που η πολιτική του ιστορία απέκλειε μian τέτοια πρόβλεψη. Μήπως αντιμετωπίζεται και το ενδεχόμενο να διαδραματίσετε και τον τελευταίο σας πολιτικό ρόλο;

— Ο πολιτικός μου ρόλος ποτέ δεν έχει συναρτηθεί από θέσεις και αξιώματα και είναι μέσα σ' αυτά τα πλαίσια που από πολύ παλιά δε δίστασα

ούτε για μια στιγμή να μην απαλλοτριώσω το δικαίωμα μου να αγωνίζομαι γι' αυτά που πιστεύω παραμελώντας καριέρες, αξιώματα ή χρήματα.

— Δηλ. βάζετε το κυπριακό υπέρνω όλων;

— Ανέλαβα αυτήν τη θέση ενουνηδίτα διότι θεώρησα ότι παίζεται η τελευταία πράξη του κυπριακού δράματος, και ο καθένας που νιώθει ότι μπορεί να ενεργοποιηθεί στα πλαίσια της πολιτικής που ακολουθείται δεν έχει το δικαίωμα, για χάρη του βολέματος του να απουσιάσει από την πολιτική σκηνή. Η παρουσία μου στη θέση που βρίσκομαι αυτό το νόημα έχει.

— Μια που το αναφέρατε, θα σας υποβάλω μian εντελώς προσωπική ερώτηση. Είναι γνωστό ότι ήσασταν ένας πολύ πετυχημένος δικηγόρος με ένα μεγάλο δικηγορικό γραφείο. Η απουσία σας από εκεί δεν σημαίνει και μεγάλη οικονομική θυσία.

— Θα ήθελα απλώς να σας πληροφορήσω ότι ο μισθός που λαμβάνω από

την νέα μου θέση είναι κατά πολύ μικρότερος από όσα κέρδιζα ως δικηγόρος. Συνειδητά πήρα την απόφαση να φύγω από την σιγουριά του δικηγορικού γραφείου που διατηρούσα όντας σίγουρα πάντα ότι οι φίλοι και πρώην συνεργάτες μου θα έχουν πάντα μια θέση για μένα όταν θα επιστρέψω.

— Μήπως έχετε και σεις προβεί σε ιδιωτικές τοποθετήσεις και δεν έχετε καμιά οικονομική ανάγκη;

— Ούτε είχα ούτε έχω καμιά απολύτως δραστηριότητα σχετιζόμενη με το χρηματιστήριο, ούτε με ιδιωτικές ούτε με δημόσιες τοποθετήσεις.

— Στους διαδρόμους των συνομιλιών και στις αίθουσες υποδοχής των ξενοδοχείων οι δημοσιογράφοι λένε ότι η ομάδα που διαπραγματεύεται βρίσκεται διαρκώς σε επαφή με τους απεσταλμένους των Μεγάλων Δυνάμεων. Σερ Ντέιβιντ Χάνου, ο κ. Μόουζες, ο κ. Σιζώφ κ.α. Είναι διακριτική η παρουσία τους για να ενθαρρύνουν μια προσπάθεια ή διαδραμα-

τίζουν ουσιαστικό και αποφασιστικό ρόλο;

— Αρχικά πρέπει να πούμε ότι ο ρόλος τους υπήρξε ουσιαστικός για ν' αρχίσει αυτή η νέα προσπάθεια και νέα διαδικασία. Έκτοτε και μέχρι τώρα κατά τη διάρκεια των δυο γύρων, ο ρόλος τους ήταν μάλλον ήσυχος και προσεκτικός υπό την έννοια ότι ήθελαν απλά να υπογραμμίσουν την παρουσία τους εκεί. Αυτό όμως δεν πρέπει να δημιουργήσει ψευδαισθήσεις σε κανένα.

Έχω την άποψη ότι από τον τρίτο γύρο, οπότε θα μπορούμε σε ουσιαστική διαπραγμάτευση, ο ρόλος και ο χαρακτήρας της παρουσίας αυτών των εκπροσώπων εκεί θα είναι πρωταγωνιστικός και η Κυπριακή Κυβέρνηση έχει πλήρη συνείδηση αυτού του γεγονότος.

— Διαφωνούν μεταξύ τους ή βρίσκονται όλοι στην ίδια πορεία;

— Ενώ κάποιος θα μπορούσε να διακρίνει μικρές επιμέρους διαφορές, θα πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι όλοι κινούνται για την εξυπηρέτηση

του ίδιου στόχου μέσα στα ίδια πλαίσια. Την απόφαση των G8. Και δεν εξυπηρετεί τίποτα να θέλουμε να παρουσιάσουμε κάποιους σαν καλούς και κάποιους σαν κακούς.

— Σας έδωσαν κανένα μήνυμα για τις πραγματικές προθέσεις του Ντεκντίας; Δε μεταφέρουν τα όσα γνωρίζουν στις δυο πλευρές;

— Στην παρούσα φάση των συνομιλιών δεν προσπάθησαν να μεταφέρουν στη μια πλευρά τι σκέφτεται η άλλη, παρόλο που το γνώριζαν. Βέβαια, συγκαλυμμένα δίνουν στις πλευρές το μήνυμα για το τι θα θεωρούσαν σαν αποδεκτή προσέγγιση από τις τοποθετήσεις της μιας ή της άλλης πλευράς.

— Που βρίσκεται το κλειδί;

— Δε θα επιτρέψω στον εαυτό μου αυτήν τη στιγμή να αποκαλύψει ποιες είναι οι εκτιμήσεις μου, γιατί περί εκτιμήσεων πρόκειται, όμως αν με ρωτάτε πρέπει να σας πω ότι έχω διαμορφώσει μian προσωπική αντίληψη για το προς τα πού κατευθύνονται τα πράγματα, δηλ. για το πού θα

κινηθεί το πάρε - δώσε... Βέβαια δεν μου επιτρέπεται αυτή τη στιγμή να προβώ σε αποκαλύψεις.

— Όμως στο ερώτημα τι θεωρείται κλειδί του κυπριακού, τι θα απαντούσατε;

— Κλειδί στη λύση του κυπριακού βλέπω τη δυνατότητα να υπάρξει ένα κράτος το οποίο ασφαλέστατα θα έχει μια διζωνική οργάνωση η οποία θα εξασφαλίζει τα δικαιώματα των δυο κοινοτήτων και του οποίου η κεντρική κυβέρνηση θα έχει εκείνα τα ελάχιστα χαρακτηριστικά που δεν θ' άφηναν καμιά αμφιβολία ότι μιλούμε για μια πατρίδα, για μια κρατική οντότητα.

— Μήπως είναι το συνταγματικό το πιο σημαντικό;

— Είναι ένα από τα σημαντικότερα θέματα αλλά δεν αποδίδω λιγότερη σημασία και στις άλλες πτυχές, όπως είναι το εδαφικό κ.α.

— Πολύς λόγος γίνεται περί ομοσπονδίας, συνομοσπονδίας διαφόρων μοντέλων και άλλα

παρεμφερή. Εγώ σας ρωτώ κατ' ευθείαν: αν εξασφαλιστεί η δέσμευση των μερών να μην έχουν δικαίωμα απόσχισης από το νέο κράτος, εξακολουθεί να έχει σημασία για σας το όνομα της λύσης;

— Το όνομα της λύσης έχει ψυχολογική σημασία όμως πιο σημαντικό είναι το περιεχόμενό της. Και θεωρώ ότι θα πρέπει να συνεχίσουμε να απορρίπτουμε μια συνομοσπονδιακή δομή γιατί έχω την άποψη ότι, ό,τι και να βάλουμε μέσα στη συμφωνία, με τα δεδομένα τα γεωπολιτικά τα δικά μας, αν το ένα από τα κράτη, που θα υπάρχει στα πλαίσια της συνομοσπονδίας αποφασίσει να φύγει δε θα μπορούσαμε να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα νομικά και τελεσιδικα όπως έγινε στην περίπτωση του Καναδά με το Κεμπέκ.

Ας μην ξεχνούμε την παρουσία και το ρόλο της Τουρκίας και το συσχετισμό των δυνάμεων της περιοχής. Όμως εγώ διερωτώμαι: γιατί είναι δύσκολο για τους Τουρκοκύπριους να δεχθούν μια λύση διζωνικής, δικαιοδικής ομοσπονδίας, αφού την δέχονταν ως το '95 και υπό συνθήκες ψυχρού πολέμου μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας ενώ σήμερα διέρχονται από ένα μήνα που μέλιτος, γεγονός που μας κάνει όλους να αισιοδοξούμε. Την οντότητα τους μπορούν να τη διασφαλίσουν πλήρως μέσα στα πλαίσια μιας λύσης διζωνικής δικαιοδικής ομοσπονδίας που μάλιστα θα είναι μέλος της Ενωμένης Ευρώπης.

— Αν καταλήξουμε σε συμφωνία αυτοί που θα την υπογράψουν δεν θα πρέπει να διαθέτουν πολιτική οντότητα;

— Οι δυο κοινότητες που αποτέλεσαν τα συστατικά στοιχεία της συμφωνίας Ζυρίχης - Λονδίνου θα κληθούν να επικυρώσουν και το νέο σύνταγμα που θα προβλέπει μια ομοσπονδιακή δομή.

— **Κύριε Παπαπέτρου, τελευταία επανήλθαν στο προσκήνιο τα μέτρα επαναπροσέγγισης μαζί με την ανάγκη να ανοιχθούν δίοδοι επικοινωνίας που θα προετοιμάσουν πολιτικά και ψυχολογικά το έδαφος για μια ενδεχόμενη πρόοδο των συνομιλιών προς την λύση.**

Τέτοιες προσπάθειες γίνονται σε διάφορα επίπεδα και από την κυβέρνηση και από μη κυβερνητικούς παράγοντες και από διεθνείς φορείς. Εσείς μάλιστα συμμετείχατε πρόσφατα σε μια συνάντηση με Τουρκοκύπριους που έγινε στην Ιορδανία, γεγονός για το οποίο κατηγορηθήκατε από αντιπάλους σας, επειδή, όπως λένε, ενεργήσατε καθ' υπόδειξη και υπό την καθοδήγηση των Αμερικανών. Τι έχετε να απαντήσετε;

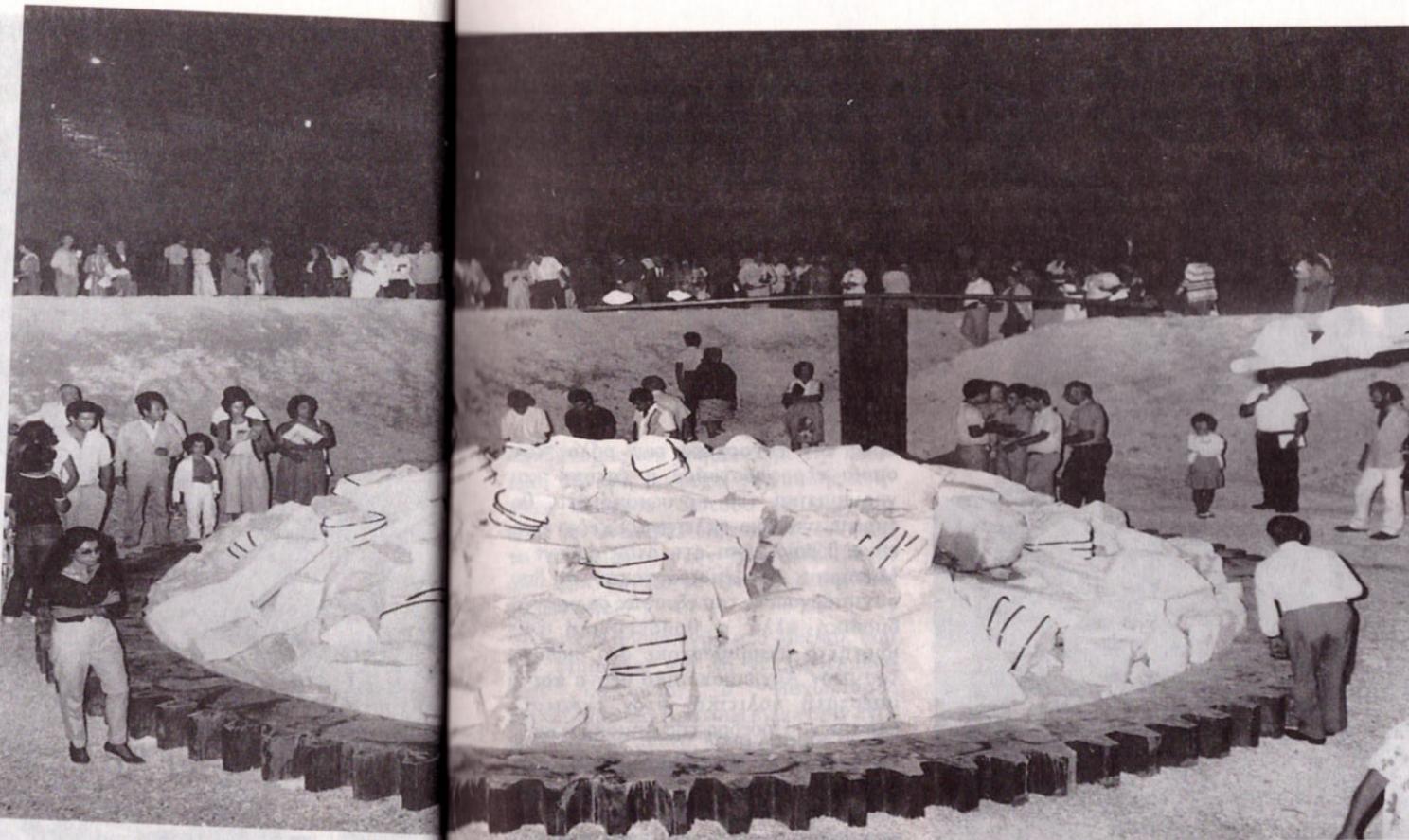
— Ήμουν σ' αυτές τις δικαιοδικές δραστηριότητες πολύ πριν καταλάβω τη θέση του κυβερνητικού εκπροσώπου και ως εκ τούτου η συνεχιζόμενη συμμετοχή μου δεν έχει καμιά σχέση

με το πόστο που κατέχω.

— **Δε δώσατε δηλαδή πιστοποιητικά «καλού παιδιού» για να πάρετε τη θέση που κατέχετε...**

— Νομίζω ότι τέτοιες σκέψεις στερούνται οποιασδήποτε βάσης. Είναι πεποίθησή μου ότι είναι πατριωτικό καθήκον κάθε Κύπριου να προσπαθεί να αξιοποιεί κάθε δυνατότητα που του προσφέρεται για να συναντηθεί με Τουρκοκύπριους και να προσπαθήσει να οικοδομήσει γέφυρες επικοινωνίας, πράγμα το οποίο είναι απαραίτητο και για να κάμει δυνατή τη εξεύρεση της λύσης και για να την καταστήσει βιώσιμη και λειτουργική.

Αυτές οι συναντήσεις στις οποίες συμμετέχω χρηματοδοτούνται από τα Ηνωμένα Έθνη, συντονίζονται από το Πανεπιστήμιο Harvard των ΗΠΑ, δηλ. από ακαδημαϊκούς παράγοντες και σ' αυτές ή παρόμοιες συναντήσεις του Harvard συμμετείχαν κατά καιρούς και εκπρόσωποι όλων ανεξαιρέτα των κομμάτων και μάλιστα ορισμένοι είναι ηγετικοί παράγοντες των κομμάτων από τα οποία σήμερα εξαπολύονται μύδροι εναντίον μου.

— **Δηλαδή τί μπορεί να υποψιάζονται αυτοί που σας κατηγορούν;**

— Επειδή έλαβαν και οι ίδιοι μέρος σε τέτοιες συναντήσεις δε δικαιούνται να υποψιάζονται τίποτε. Μόνο κακόβουλες προσεγγίσεις μπορούν να δημιουργούν ένα πέπλο υποψιών. Κι αν νομίζουμε ότι μ' έναν τέτοιο άκομφο αντιαμερικανισμό κάνουν καλό στην Κύπρο η απάντησή μου είναι ότι αν ο Αράφατ σκεφτόταν με τον ίδιο τρόπο θα βρισκόταν ακόμα στην Τυνησία και όχι στη Γάζα.

— **Πήρα και εγώ μέρος σε τέτοιες συναντήσεις και στην ομάδα συμμετείχε και ο Στάθης Κιττής του ΔΗΚΟ και ο κ. Ματούκας προς τιμή του...**

— Εγώ συνομήρξα με τον κ. Αβραάμ Αντωνίου πρώην Γ.Γ. της ΠΕΟ, βουλευτή και ηγετικό στέλεχος του ΑΚΕΛ.

— **Κύριε Παπαπέτρου, να κλείσουμε με μια εκτίμηση. Βλέπετε πράγματι, όπως αναφέρατε προηγουμένως, να παίζεται τώρα η τελευταία πράξη του δράματος της Κύπρου και ποια προοπτική ανοίγεται, εάν τελικά λυθεί το κυπριακό;**

— Πιστεύω ειλικρινά ότι βρισκόμαστε μπροστά στην πιο κρίσιμη καμπή. Βέβαια, αν αποτύχει και αυτή η προσπάθεια δεν θα σταματήσουμε να εργαζόμαστε και να

προσπαθούμε. Όμως είναι πεποίθησή μου ότι η πορεία θα καθοριστεί από την κατάληξη της προσπάθειας που βρίσκεται σε εξέλιξη. Είναι γι' αυτό που απευθύνω έκκληση προς όλες τις δυνάμεις ιδιαίτερα εκείνες τις πολιτικές δυνάμεις που συνήθισαν τον κυπριακό λαό με σωστές πολιτικές θέσεις για την ανάγκη την συνδιαλλαγής, για την ανάγκη ενός έντιμου συμβιβασμού για την ανάγκη αναζήτησης λύσεων εφικτών για να σώσουμε την πατρίδα από τον κίνδυνο της διχοτόμησης, που συνήθισαν τον κυπριακό λαό, μ' έναν λόγο μακριά από δημαγωγίες και λαϊκισμό να επανέλθουν στις ρίζες αυτής της πολιτικής, να παραμερήσουν τις οποιοσδήποτε ιδεολογικές ή άλλες διαφορές που εκ των πραγμάτων γίνονται δευτερεύουσας σημασίας και να συστρατευτούν με τον πρόεδρο της Δημοκρατίας για να περισώσουμε ό,τι μπορεί να περισωθεί σ' αυτόν τον τόπο.

— **Πάμε στον τρίτο γύρο αισιόδοξοι;**

— Ναι, πάμε αισιόδοξοι και αποφασισμένοι να αξιοποιήσουμε κάθε δυνατότητα που μας προσφέρεται έχοντας, ταυτόχρονα, συνείδηση ότι δεν θα υπερβούμε τα όρια ασφαλείας.

Ιφιγενείας 24Α
2007 Στρόβολος
Λευκωσία
Τηλ. 02-313075
Φαξ: 02-313076

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΗ

Β
ι
β
λ
ι
ι
γ
ν
ω
σ
η

Βιβλιοπωλείο
οδηγητής

Λεωφ. Αγλαντζιάς 81
2112 Αγλαντζιά
Λευκωσία - Κύπρος
Τηλ.: 337036
Fax: 337029
E-mail:
odigitis@cytanet.com.cy

Δεν μπορεί κάποιος να τα έχει όλα στο κεφάλι του

αφήστε εμάς να σας εξυπηρετήσουμε

Ένας ηθελημένα

Ιωσήφ Παγιάτα

Απλή υποψία ότι, οι τελευταίες εκ του σύνεγγυς συνομιλίες στη Γενεύη θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε κάποια βήματα επίλυσης του κυπριακού ή στην ανάληψη κάποιων δεσμεύσεων προς την πλευρά της Ομοσπονδίας, ήταν αρκετή για να οδηγήσει κάποιους μητροπολίτες και τον Αρχιεπίσκοπο, σ' ένα μπαράζ δηλώσεων εναντίον της Ομοσπονδίας, με κάποια μάλιστα υπονοούμενα για τη πολιτική ηγεσία της χώρας. Συνεργούντων δε και των ΜΜΕ, τις ενέργειες των οποίων κυριαρχεί η ανάγκη δημιουργίας αίσθησης ανεξάρτητη από το αποτέλεσμα, δημιουργήθηκε ανάμεσα στο λαό ένας άκαιρος και ανεπίτρεπτος σάλος. Απ' αυτή την ιστορία «διασώθηκαν» ένας δυο μητροπολίτες, που παρά τις πέσεις των συναδελφών τους, μπόρεσαν να αρθρώσουν κάποιο ρεαλιστικό λόγο.

Ξεκινώντας από το γεγονός ότι παλιά οι ιεράρχες αποτελούσαν το μορφωμένο τμήμα του λαού αλλά και το ρόλο που ανατέθηκε στην Εκκλησία από τους Οθωμανούς, η Κυπριακή Εκκλησία αδιαμφισβήτητα διεδραμάτισε σοβαρό ρόλο στη μακραίωνα ιστορία των Ελληνοκυπρίων, που σχεδόν ποτέ δεν

ήταν ελεύθεροι. Και ο ρόλος αυτός ήταν εθναρχικός. Αν κανείς ψάξει στην ιστορία, θα αντιληφθεί ότι η πορεία της Εκκλησίας δεν είχε πάντα το φωτισμένο του προστάτη των δικαίων και των αξιών του λαού - ιδέα που μετ' επιτάσεως καλλιεργείται - αλλά υπήρξαν ουκ ολίγες περιπτώσεις ιδιοτελείας και εκμετάλλευσης, εξού και η συγκέντρωση του τεράστιου πλούτου στα χέρια της σημερινής Εκκλησίας.

Ωστόσο ο εθναρχικός ρόλος της Εκκλησίας διατηρήθηκε μέσα στους αιώνες. Μέχρις όμως το 1960, όταν η Κύπρος χειραφετήθηκε πολιτικά και κέρδισε τη δεσμευμένη έστω - ανεξαρτησία της. Με δημοκρατικό τρόπο εξέλεξε τότε η Κύπρος την πολιτική της ηγεσία, η οποία ανέλαβε τη διακυβέρνηση της χώρας. Με την ανακύρηξη, δηλαδή, της Κυπριακής Δημοκρατίας, έληξε ο εθναρχικός ρόλος της Εκκλησίας και ξεκίνησε ο πολιτικός βίος της χώρας. Κάποια σύγχυση θα μπορούσε να δημιουργηθεί όταν στο πηδάλιο της διακυβέρνησης της χώρας βρισκόταν ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος που συνδίαζε ταυτόχρονα την πολιτική και την θρησκευτική εξουσία. Όμως, με το θάνατο του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου η οποιαδήποτε σύγχυση ως

προς τον εθναρχικό του ρόλο, την οποία ετροφοδοτούσε η έντονη και χαρισματική του προσωπικότητα, θα έπρεπε, να είχε εκλείψει. Εκείνο που είναι βέβαιο είναι ότι, όταν πέθανε ο Μακάριος, δεν μοιράστηκαν οι δυο συνυπάρχουσες του εξουσίες σε μια νέα δυαδική αλλά η θρησκευτική του ιδιότητα μεταβιβάστηκε στο διάδοχο του στον Αρχιεπισκοπικό θρόνο και η υπέρτατη πολιτική, στον εκάστοτε εκλεγμένο Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Εν ολίγοις ο εθναρχικός ρόλος της Εκκλησίας έληξε με την απόκτηση της Ανεξαρτησίας το 1960 και για τις οποιοσδήποτε πολιτικές ενέργειες και αποφάσεις, την αποκλειστική ευθύνη έχει η Κυβέρνηση και τα πολιτικά κόμματα.

Ασφαλώς ο κλήρος έχει το δικαίωμα να εκφράσει τις απόψεις του για το Κυπριακό, είτε ως άτομα είτε συλλογικά. Όμως δεν έχει το δικαίωμα να δοκιμάζει να υποκαθιστά τη πολιτική ηγεσία. Αν η Εκκλησία θέλει να πολιτευτεί, μπορεί να το κάνει ιδρύοντας το δικό της πολιτικό κόμμα. Ωστόσο κάποιες καταστάσεις που δημιουργήθηκαν στο παρελθόν με τη δική της προτροπή και συνδρομή, δεν ευδοκίμησαν...

Τα οποιαδήποτε λεγόμενα περί της ανάγκης «καθοδήγησης του ποιμνίου», θα χαρακτηρίζα είτε αφελή είτε εκ του πονηρού. Και τούτο, παρά το γεγονός ότι δεν είναι λίγες οι φορές που σαν λαός συμπεριφερόμαστε ως πραγματικά πρόβατα!

Το «ποιμνιο» της εκκλησίας - στο βαθμό βέβαια που υπάρχει - θα μπορεί να καθοδηγείται όσον αφορά τα εκκλησιαστικά / θρησκευτικά θέματα, όχι όμως και τα πολιτικά, για τα οποία υπάρχουν οι πολιτικοί.

Βέβαια για την όλη κατάσταση δεν είναι άμοιρα ευθυνών τα πολιτικά κόμματα. Από την πλευρά τους, οι ιεράρχες καταλαμβάνουν ότι ο

παρεξηγημένος ρόλος

συνδυασμός του χρήματος με την πολιτική δύναμη υπερέχει της απλής κτήσεως πλούτου. Ωστόσο τα κόμματα ποτέ δεν ανέλαβαν τις ευθύνες τους και να υποδείξουν στην Εκκλησία μέχρι που εξικονούνται τα όρια των αρμοδιοτήτων της.

Όταν για παράδειγμα στο Μεξικό, που δεν φημίζεται για τη χειραφετημένη του κοινωνία, ο διαχωρισμός Εκκλησίας και Κράτους έγινε πριν ενάμιση σχεδόν αιώνα, είναι λυπηρό σε μια χώρα που ετοιμάζεται να μπει στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι εκκλησιαστικές επεμβάσεις να μας ταυτίζουν με παρωχημένες εποχές. Και είναι ασύγγνωστη η ευθύνη των πολιτικών κομμάτων, που είτε υπολογίζοντας στον πλούτο της Εκκλησίας, είτε κάποιες ψήφους που ενδεχομένα μπορούν να χαθούν, αποφεύγουν να δώσουν ένα τέλος, σ' ένα θέμα που θα έπρεπε να είχε λήξει προ πολλού.

Μοναδική όαση σ' αυτή την έρημο των παραλείψεων και της σιωπής, ήταν οι πρόσφατες δηλώσεις του Προέδρου των Ηνωμένων Δημοκρατών κ. Βασιλείου, που για πρώτη φορά θέλησε ξεκάθαρα να δώσει το μήνυμα ότι η Εκκλησία θα πρέπει επιτέλους να περιοριστεί στο θρησκευτικό ρόλο της.

Είναι τραγελαφικό στις περιπτώσεις που επισκέπτονται τη Κύπρο αξιωματούχοι που είναι αναμειγμένοι στο κυπριακό, να διευθετείται συνάντηση με τον Αρχιεπίσκοπο, για να τους μεταφέρει απλά την ασυμφωνία του με την επίσημη πολιτική που έχει χαράξει το κράτος για το Κυπριακό. Ακόμα, να τους μεταφέρει σκέψεις που μπορεί να είχαν τη θέση τους πριν το 1960 αλλά σήμερα, ύστερα από προσπάθειες δεκαετιών για επίλυση του κυπριακού, μόνο υπομειδιάματα μπορούν να προκαλέσουν. Ακόμα, να δημιουργήσουν αμφιβολίες για τη σοβαρότητα της επίσημης Κυπριακής πολιτικής.

Η οριζόντια ψηφοφορία, η αύξηση του αριθμού των βουλευτών, η αύξηση του ποσοστού εισδοχής των κομμάτων στη Βουλή, ο νομικός καθορισμός του τι εστί κόμμα, η χρηματοδότηση των μικρών κομμάτων από το κράτος, η συμμετοχή των τελευταίων στο Εθνικό Συμβούλιο και η χαμένη τιμή του πολιτικού μας συστήματος.

Το εκλέγειν

Κωστή Αχνιώτη

Πολύ πρόσφατα το σύνολο των βουλευτών μας με ομόφωνη ψήφο, ξόδεψαν αρκετές εκατοντάδες εκατομμύρια λίρες από τα καταχρεωμένα δημόσια ταμεία για να φέρουν στην Κύπρο τους S300 και για να στηρίξουν - ανεπιτυχώς βέβαια την αστήριχτη και ανόητη αυτή πολιτική με διεθνείς διπλωματικές εκστρατείες οι οποίες μεγάλωσαν το μέγεθος της οικονομικής ζημιάς χωρίς να μειώσουν την ακόμα πιο βαρεία πολιτική ζημιά που προκλήθηκε.

Αυτό το καλοκαίρι, αν δεν χιονίζει μέχρι τον Αύγουστο, θα διψάσουμε. Η κυβέρνηση αδυνατεί να εφαρμόσει πολιτική αντιμετώπισης της λειψυδρίας, εμποδιζόμενη από την συμπολίτευση και από την αντιπολίτευση η οποία αρνείται να καταθέσει δική της θέση.

Διερωτώμαι με ποιά θαυματουργό τρόπο η οριζόντια ψήφος ή η αύξηση του αριθμού των βουλευτών ή η νόθευση της απλής αναλογικής θα βοηθήσει τον πολιτικό κόσμο της χώρας να αναζητήσει στην πολιτική την υπευθυνότητα ή την ικανότητα ανάληψης ή την ειλικρίνεια ή ένα πολιτικό ήθος ή κάποιο σεβασμό προς τον πολίτη. Αντίστροφα, διερωτώμαι επίσης πώς οι πιο πάνω μεταρρυθμί-

σεις του εκλογικού συστήματος θα βοηθούσαν τον πολίτη να διεκδικήσει καλύτερης ποιότητας πολιτική από την προσφερόμενη ή θα ενέπλεκαν τον ίδιο στα κοινά με πιο αποτελεσματικό τρόπο ή θα έπειθαν κι' επαναλαμβάνω με κάποια δισταχτικότητα κάτι που γράφεται τελευταίως, "σοβαρούς" ανθρώπους να ασχοληθούν με την πολιτική.

Πάντως από τις πολλές συζητήσεις μεταξύ πολιτικών, το τελευταίο διάστημα στα μίντια, διαφαίνεται ότι άρχισαν και οι ίδιοι να νοιώθουν άβολα και αμήχανα και αρκετές φορές είναι απολογητικοί. Όμως δεν φαίνεται καθόλου να αναζητούν τρόπους αντιμετώπισης των ζητημάτων που αναφέρονται πιο πάνω αλλά φαίνεται να αναζητούν περισσότερο διευθετήσεις που αφορούν περισσότερο μια ρύθμιση των σχέσεων των ιδίων των πολιτικών μεταξύ τους και με το στενό κομματικό ή "παρακομματικό" τους περιβάλλον. Επειδή υπάρχει διαφορά προσέγγισης ανάμεσα στην κοινή πρόταση βουλευτών της ΕΔΕΚ, του ΔΗΚΟ και του Ανδρέα Φιλίππου των "Νέων Δυνάμεων" του ΑΚΕΛ, από την πρόταση του Συναγερμού θα τις δούμε ξεχωριστά.

Κατ' αρχήν οι βουλευτές της ΕΔΕΚ και του ΔΗΚΟ αντιμετωπίζουν την ανασφάλεια των χαμηλών ποσοστών

των κομμάτων τους. Αρκετοί απ' αυτούς για παράδειγμα ο Τάκης Χατζηδημητρίου και ο Τάσος Παπαδόπουλος φαίνεται να είναι πιο δημοφιλείς απ' ό,τι τα κόμματα τους. Δεύτερο και οι δύο και αρκετοί από τους συναδέλφους τους εμποδίζονται να λειτουργήσουν μέσα στα κόμματα τους τα οποία είναι προσωποπαγή και ασφυχτικά. Ιδίως στην ΕΔΕΚ και ο Τάκης Χατζηδημητρίου και ο Δώρος Θεοδώρου αλλά τελευταίως και ο Δημήτρης Ηλιάδης δίνουν περισσότερο την εικόνα "επισκέπτη" παρά μέλους και στελέχους. Παρενθετικά αναφέρω ότι και η μετονομασία της ΕΔΕΚ σε Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα έχει και σκοπιμότητες εσωκομματικές όπως διακριτικά γίνεται δεχτό και από στελέχη της.

Μια μεταρρύθμιση όμως στο εκλογικό σύστημα δεν δίνει λύση σε θέματα εσωκομματικής λειτουργίας ενώ αντίθετα μπορεί να δημιουργήσει κι' άλλα όπως για παράδειγμα να μονιμοποιήσει μια κακή σχέση βουλευτών με τα κόμματα τους. Στην περίπτωση του Ανδρέα Φιλίππου είναι γνωστό ότι βρίσκεται σε δυσμένεια από την ηγεσία του ΑΚΕΛ και ότι στις περασμένες βουλευτικές "πέρασε κατά λάθος". Είναι σαφές ότι οι "Νέες Δυνάμεις" εξ ορισμού δεν διαθέτουν άλλο συνεχτικό δεσμό πλην της συνεργασίας των μελών τους,

οριζοντίως

Οι εκατό δελφίνοι και οι κομματικές ηγεσίες αναπροσαρμόζουν τις σχέσεις τους. Οι μειωμένες στα προσωποπαγή εκφυλιζόμενα κόμματα του λεγόμενου Κέντρου αναζητούν οξυγόνο. Η πολιτική παραμένει απύσχα.

που είναι μόνο βουλευτές, με το ΑΚΕΛ και είναι επιλεγμένοι στη βάση της διαφορετικότητάς τους για να "χτυπούν" ακριβώς διαφορετικούς πολιτικούς χώρους, στη βάση μπορούμε να υποθέσουμε μιας άτυπης, ξεχωριστής για τον καθένα, προφορικής συμφωνίας κυρίων. Τέτοια κατασκευάσματα δεν τιμούν την πολιτική ευθύτητα, στην συγκεκριμένη μάλιστα περίπτωση αν λάβουμε υπόψη την συνύπαρξη Φιλίππου, Βενιαμίν και Λιλλήκα (αν έσπαζε ο Διάβολος το ποδάρι του θα μπορούσε να ήταν και ο Πατρίκιος Παύλου) η κατάσταση είναι αξιοθρήνητη. Όμως ο κάθε βουλευτής των "Νέων Δυνάμεων" έχει ίδια βουλήσει δεχτή το συγκεκριμένο συνοικέσιο.

Από την πλευρά τώρα του Συναγερμού μπορεί κανείς χωρίς μεγάλη πιθανότητα λάθους να γράψει τα εξής: υπάρχει ήδη η διάθεση να προωθηθεί κάτω από ένα εκουγχρονιστικό λόγο η οριζόντια ψήφος για να περάσουν τα πιο δυσκολοχώνευτα δηλαδή το κουτσούρεμα της απλής αναλογικής και η αύξηση του αριθμού των βουλευτών. Δεύτερο φαίνεται ότι οι εκατό ας πούμε περίπου παραγοντίσκοι που περιφέρονται ως "προσωπικότητες του κυπριακού πολιτικού χωριού" ελικοειδώς γύρω απ' όλες τις κομματικές ηγεσίες αναλόγως της δύναμης που προσφέρει στους "ευέλκτους" η βαρύτητα του 50% συν μιας ψήφου, αναζητούν μια πιο ευπρεπή και θεομοθετημένη φόρμουλα να στεγάσουν τους ελιγμούς τους αν όχι και τους στεναγμούς τους για μια θέση στην περίμε-

τρο του προεδρικού ή της Βουλής. Για όσους θυμούνται περάσαμε από την ενισχυμένη αναλογική στην απλή αναλογική μέσα από μια τυχαία συζήτηση κατά την οποία οι κομματικές ηγεσίες απέτυχαν να συνεννοηθούν στο ποσοστό "της ενίσχυσης", δηλαδή της αποδυνάμωσης της απλής αναλογικής, ακολουθήσε ένα πείσμα του Σπύρου Κυπριανού που αρχικά υποστήριζε πιο ψηλό ποσοστό αποδυνάμωσης από το ποσοστό που πρότεινε τότε ο Νίκος Αναστασιάδης, και εν πάση περιπτώσει για λόγους τυχαίους μας προσφέρθηκε η απλή αναλογική που είναι το δημοκρατικότερο σύστημα. Αν μείνουμε εδώ δεν θα μας βλάψει. Τόσο η αύξηση του ποσοστού εισδοχής στη Βουλή όσο και η οριζόντια ψηφοφορία που εξ άλλου αποτελεί και παράδοξο συνδυασμό με την απλή αναλο-

γική, είναι προς ζημιά, αποτελεί νοθεία της τελευταίας. Επομένως όσοι θέλουν να εμπλουτίσουν ή να εκσυγχρονίσουν την πολιτική ας μην συμπεριφέρονται όπως οι τεμπέληδες της εύφορης κοιλάδας. Ας στρωθούν στη δουλειά όπως οι ΕΔΗ, οι Νέοι Ορίζοντες και οι Οικολόγοι και ας παίξουν τίμια το παιγνίδι.

Για την αύξηση του αριθμού των βουλευτών: θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα κόμματα δεν έχουν κάνει προσπάθεια να περιορίσουν τον αριθμό των "σιωπηλών των αδρανών και ημιαδρανών" βουλευτών, ούτε τον αριθμό των "Τοιτσιολίνων βουλευτών", ούτε των βουλευτών με πολύ χρονοβόρα δική τους δουλειά. Ας αρχίσουν επομένως οι μεταρρυθμίσεις από δω.

Η Οικονομία στη Βόρεια Κύπρο

Την ευθύνη της ορολογίας του κειμένου φέρει ο συγγραφέας του

Murat Erdal*

Είναι σχεδόν αδύνατο να μιλήσει κανείς για τα θεμελιώδη μακροοικονομικά της βόρειας Κύπρου εξαιτίας του απλού γεγονότος ότι η σπονδυλική στήλη της μακροοικονομικής ανάλυσης, τα στατιστικά δεδομένα, είτε δεν είναι διαθέσιμα είτε είναι αναξιόπιστα. Ωστόσο, μπορεί κανείς να αντιμετωπίσει το πρόβλημα κάνοντας παρατηρήσεις και προσπαθώντας να μεγεθύνει τη μικρή εικόνα που βρίσκεται πάνω στη μαύρη περιοχή.

Σύντομη Ιστορική αναδρομή από το 1963

Οικονομικός βίος των τουρκοκυπρίων άρχισε να χειροτερεύει μετά το 1963, όταν στο νησί ξεκίνησε η διακοινοτική διένεξη. Μεταξύ του 1963 και του 1974 οι Τ/Κ τέθηκαν κάτω από μεγάλη πίεση από τους Ε/Κ και γύρω στις αρχές του 1970 εξαναγκάστηκαν να ζουν σε θύλακες. Αυτοί κάλυπταν μόνο το 3% του εδάφους και ήταν περικυκλωμένοι από τις Ε/Κ στρατιωτικές δυνάμεις.

Μετά την ειρηνευτική επιχείρηση/εισβολή της Τουρκίας [όπως ορίζεται από τους Τ/Κ και τους Ε/Κ αντίστοιχα] η οικονομική κατάσταση των Τ/Κ βελτιώθηκε δραματικά, αφού η γη και οι παραγωγικοί πόροι των Ε/Κ βρέθηκαν ξαφνικά στα χέρια των Τ/Κ. Ο λόγος ήταν κυρίως η αύξηση της διαθέσιμης γης από 3% σε 37%, κάτι που συνέβη σε διάστημα δύο μηνών. Ωστόσο, δεν υπήρξε αποτελεσματική αξιοποίηση των συντελεστών παραγωγής λόγω της πολιτικής αβεβαιότητας στην περίοδο που ακολούθησε. Η σύγχυση διάρκεσε μέχρι τη μετατροπή της κοινότητας στην Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου (ΤΔΒΚ), για εννιά χρόνια από το 1974 μέχρι το 1983. Από αυτή την περίοδο και μετά η Τ/Κ οικονομία επιχορηγόταν από την Τουρκία, κάτι που συνεχίζεται και σήμερα.

Μετά την ανακήρυξη της, η ΤΔΒΚ αναγνωρίστηκε μόνο από την Τουρκία και είναι ακόμα γνωστή στον υπόλοιπο κόσμο ως μη αναγνωρισμένο και παράνομο κράτος. Η στρατηγική θέση του νησιού, ειδικά όσον αφορά στα τουρκι-

κά στρατιωτικά συμφέροντα, καθιστά τα συμφέροντα της Τουρκίας περισσότερο βαρύνοντα από τα ίδια τα Τ/Κ συμφέροντα. Έτσι η βόρεια Κύπρος είναι ένα κράτος που κατοχυρώνει τα Τουρκικά συμφέροντα μέσω της στρατιωτικής κυριαρχίας. Η διαπίστωση αυτή δικαιολογείται από δύο απλά γεγονότα. 1] Ότι περίπου 30000 έως 35000 στρατιώτες σταθμεύουν στο βορρά. 2] Ότι από τις αρχές του 1980 πολλοί Τ/Κ μετανάστευσαν στο εξωτερικό, στην πραγματικότητα περισσότεροι απ' όσους μετανάστευσαν στην περίοδο 1963-1974. [Εκείνη την περίοδο τους δινόταν σε πολλές περιπτώσεις η εκλογή να αποδεχτούν κάποιο διαβατήριο π.χ. Βρετανικό ή Αυστραλέζικο μαζί με χωρίς επιστροφή εισιτήριο ή ν' αντιμετωπίσουν την καταπίεση και το θάνατο.] Εκτός από μερικές σιωπηλές φωνές από τα «αριστερά κόμματα» ή την αντιπολίτευση κανένας δε φαίνεται να ενδιαφέρεται για τη μαζική μετανάστευση των Τ/Κ. Καθώς οι άνθρωποι αποτελούν το πολυτιμότερο στοιχείο κάθε κοινωνίας, η συζήτηση ανάμεσα στη διοίκηση και την αντιπολίτευση για τα πραγματικά συμφέροντα των Τ/Κ είναι ουσιώδους σημασίας. Το παράδοξο εξηγείται από το σημείο που θίχτηκε πιο πάνω, ότι δηλαδή τα συμφέροντα της Τουρκίας είναι υπεράνω των γνησίων συμφερόντων των Τ/Κ.

Η περίοδος 1983-1999 υπήρξε περίοδος οικονομικής μεταμόρφωσης για την Τουρκία. Η μεταμόρφωση αυτή σηματοδότησε τη μετατροπή της οικονομίας από κλειστή σε σχετικά ανοικτή και φιλελεύθερη και ξεκίνησε με τις πολιτικές του κου Οζάλ. Στο μεταξύ, μια παρόμοια μεταβολή συντελέστηκε στη βόρεια Κύπρο αλλά προς την αντίθετη κατεύθυνση, για τρεις κυρίως λόγους.

1] Το εμπόριο που επιβλήθηκε στη Β. Κύπρο

Το ανταγωνιστικό ή απόλυτο πλεονέκτημα οιοδήποτε τομέα στο βορρά έχει χαθεί λόγω αυτού του εμπόργκο. Η απ' ευθείας συγκοινωνία του βορρά με τον υπόλοιπο κόσμο δεν είναι δυνατή. Το κάθε τι ακόμα και το ταχυδρομείο, το τηλέφωνο και το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο πρέπει να περάσουν μέσω της Τουρκίας, κάτι το οποίο επιβάλλει τεράστιο οικονομικό κόστος στις παραγωγικές δυνάμεις του βορρά.

2] Το ελεύθερο εμπόριο με την Τουρκία

Οι εμπορικές συμφωνίες με την Τουρκία που έγιναν στο όνομα της συνεργασίας και της οικονομικής ολοκλήρωσης (integration) βλάπτουν όλους τους τομείς της οικονομίας. Ο αγροτικός τομέας υφίσταται το μεγαλύτερο πλήγμα αφού η Τουρκία μπορεί να παράγει κυριολεκτικά τα πάντα σε χαμηλότερο κόστος λόγω των χαμηλότερων ημερομισθίων.

Η ελαφρά βιομηχανία π.χ. η μικρή κλίμακας βιομηχανία ένδυσης επηρεάζεται για τον ίδιο λόγο. Επίσης, η παραγωγή στο βορρά συνήθως απαιτεί την εισαγωγή πρώτων υλών από άλλες χώρες. Μια συνηθισμένη εμπορική διαδικασία με εταιρεία άλλης χώρας συνεπάγεται τα ακόλουθα γεγονότα που οδηγούν στην απόλεια της ανταγωνιστικότητας της τιμής του προϊόντος. Όταν γίνει η πρώτη επαφή με τους προμηθευτές, ο αγοραστής καλείται να επικοινωνήσει με τους αντιπροσώπους της εταιρείας στο νότο. Αφού με την πάροδο κάποιου χρόνου εξηγηθεί ότι δεν μπορεί να γίνει εμπόριο με το νότο, ο αγοραστής παραπέμπεται στους αντιπροσώπους της εταιρείας στην Τουρκία. Αν δεν υπάρχει αντιπρόσωπος στην Τουρκία, ο αγοραστής μπορεί να εμπορευθεί μαζί της κατ' ευθείαν χωρίς να πληρώσει επιπρόσθετη προμήθεια, πληρώνει όμως τον επιπρόσθετο ναύλο μέχρι να εμφανιστεί σε κάποιο στάδιο τούρκος αντιπρόσωπος.

Οι εταιρείες στο βορρά δεν μπορούν να αντιπροσωπεύσουν νόμιμα ξένες εταιρείες λόγω της παράνομης φύσης του κράτους και του εμπόργκο. Μ' αυτό τον τρόπο πληρώνονται επιπρόσθετες προμήθειες απ' όλες τις εταιρείες. Όταν το προϊόν παραχθεί έχει χάσει την ανταγωνιστικότητα του από κάθε

άποψη. Τα προϊόντα δεν είναι ανταγωνιστικά ούτε στη ντόπια αγορά όπου εισάγονται αφορολόγητα από την Τουρκία.

3] Οι αρνητικές επιπτώσεις της μεγάλης στρατιωτικής παρουσίας πάνω στην οικονομία

Το μεγαλύτερο πλήγμα υφίσταται ο τουριστικός τομέας. Αν και ο τομέας δεν είναι ανταγωνιστικός σε σύγκριση με τις γειτονικές χώρες λόγω της έλλειψης απ' ευθείας πτήσεων, διατηρεί ακόμα κάποια ανταγωνιστικότητα στη βάση της φυσικής ομορφιάς. Ο βορράς μπορεί ν' ανταγωνιστεί επιτυχώς, γιατί διαθέτει ανέγγιχτες παραλίες, φυσικά και ιστορικά τοπία. Εν τούτοις η πρόσβαση στις ωραιότερες τοποθεσίες παρεμποδίζεται, καθώς τα περισσότερα απ' αυτά τα μέρη βρίσκονται εντός των ορίων των στρατιωτικών περιοχών. (Πράγματι σύμφωνα με το σύνταγμα της ΤΔΒΚ ολόκληρη η βόρεια Κύπρος αποτελεί στρατιωτική περιοχή, διαχωρισμένη σε τρεις ζώνες, πρώτη, δεύτερη και τρίτη, και η διακίνηση από τη μια ζώνη στην άλλη απαιτεί την παραχώρηση άδειας από τον στρατό. Αν και ο νόμος δεν εφαρμόζεται τώρα, είναι δυνατό να επιβληθεί οποτεδήποτε αποφασίσει ο στρατός ότι είναι αναγκαίο.)

Κάθε δέκα έως είκοσι μίλια ο τουρίστας μπορεί να συναντήσει κάποια περιοχή όπου η πρόσβαση ή η φωτογράφιση απαγορεύεται. Η θέα, επίσης, μεγάλου αριθμού στρατιωτών και οπλισμού κάνει τον τουρίστα να αισθάνεται άβολα, όταν βρίσκεται σε διακοπές. Όλοι αυτοί οι παράγοντες παρεμποδίζουν την ανάπτυξη του τομέα, ο οποίος θα έπρεπε ν' αποτελεί τη βασική πηγή εισοδήματος.

Ο στρατός εισάγει επίσης καταναλωτικά αγαθά από την Τουρκία, που προορίζονται για το προσωπικό και τις οικογένειες τους χωρίς την καταβολή φόρου. Ωστόσο, σε κάθε στρατιωτική περιοχή υπάρχει κατάσταση λιανικού εμπορίου, όπου πωλούνται στο κοινό όλα τα είδη φθηνών αφορολόγητων προϊόντων. Υπάρχει ποικιλία αγαθών από αρώματα μέχρι ενδύματα και βασικά τρόφιμα, όπως τυρί και άλλα είδη μπακάλικου. Έτσι, όλοι οι εισαγωγείς καθώς και οι παραγωγοί στο βορρά αντιμετωπίζουν τον ανταγωνισμό και αυτών των καταστημάτων.

Τέλος, κι αυτό είναι επίσης σημαντικό, ο στρατός είναι ένας από τους μεγαλύτερους καταναλωτές ηλεκτρισμού, νερού και τηλεφώνου, χωρίς ωστόσο να πληρώνει οτιδήποτε στην κυβέρνηση της ΤΔΒΚ. Το βασικό ζήτημα εδώ δεν είναι τόσο η είσπραξη χρημάτων, αλλά το γεγονός ότι η δωρεάν παροχή ενθαρρύνει την αναποτελεσματική και σπάταλη χρήση περιορισμένων πόρων.

4] Αναποτελεσματική χρήση των συντελεστών παραγωγής και η επιχορήγηση της Τουρκίας προς την τ/κ διοίκηση

Μπορεί κανείς ν' αντιληφθεί τη λειτουργία και τη δομή της ΤΔΒΚ αν επικεντρωθεί στο ζήτημα της διανομής της γης. Η παράνομη και άδικη διανομή των ε/κ περιουσιών - με την κοστολόγηση της τ/κ γης στο νότο στη βάση ενός συστήματος 'μονάδων' και την παραχώρηση της 'ισότιμης' αξίας στο βορρά - προκάλεσε σοβαρή ζημιά στην οικονομία και τις κοινωνικές αξίες του κράτους. Από τη λειτουργία αυτού του συστήματος ολόκληρη η κουλτούρα άρχισε ν' αλλάζει και να υποβαθμίζεται με χαρακτηριστικό την αδικία. Από το 1982 και για μια περίοδο δεκαεφτά ετών, όταν εκδόθηκαν οι πρώτοι τίτλοι αυτών των περιουσιών, ο βορράς έγινε μάρτυρας μιας άνισης και άδικης κατανομής του πλούτου. Τα άτομα με τις κατάλληλες γνωριμίες έγιναν μέσα σε μια νύχτα πλούσιοι και πολλοί άλλοι κατέληξαν με λιγότερα απ' ό,τι είχαν στο νότο. Φυσιολογικά, οι εισοδηματικές διαφορές ανάμεσα στο λαό διευρύνθηκαν καταστρέφοντας τον κοινωνικό ιστό και την αποτελεσματική χρήση της γης.

Η εργοδότηση μεγάλων αριθμών ατόμων από το κράτος εμπόδισε την ορθή χρήση του εκπαιδευμένου ή μη εργατικού δυναμικού προκαλώντας στην πραγματικότητα ελαττωμένες αποδόσεις της εργασίας μέσα στον κρατικό μηχανισμό.

Η πολιτική και ιδιοτελής χρήση των κρατικών επιχειρήσεων από άτομα με επιρροή άφησε τις περισσότερες απ' αυτές τις παραγωγικές μονάδες σε κατάσταση χρεωκοπίας και πλημμυρισμένες με πλεονάζον προσωπικό. Αυτά είναι λίγα από τα παραδείγματα που καταδείχνουν την κακή κατανομή των συντελεστών παραγωγής στο βορρά.

Το μεγαλύτερο μέρος της βοήθειας που

λαμβάνεται από την Τουρκία δαπανώ-
ται για την πληρωμή των δημοσίων
υπαλλήλων και των εργατών των κρα-
τικών επιχειρήσεων. Μικρότερο μέρος
χρησιμοποιείται για τη χρηματοδότηση
μικρών έργων. Τα μεγάλα έργα υποδο-
μής, όπως είναι οι δρόμοι διεκπεραιω-
νονται από την Τουρκία. Οι προσφορές
για τα έργα διεξάγονται στην Τουρκία
και κατακυρώνονται κυρίως σε τουρκι-
κές εταιρείες. Οι εταιρείες αυτές εισά-
γουν από την Τουρκία τους δικούς
τους εργάτες, πρώτες ύλες και μηχανή-
ματα και έτσι οι θετικές επιπτώσεις
αυτών των έργων πάνω στην οικονομία
είναι ελάχιστες. Οι ίδιοι οι Τ/Κ δεν
έχουν λόγο ή επιρροή για αυτά τα έργα.

Η ίδρυση κράτους προϋποθέτει αποτε-
λεσματική ιεραρχική δομή που επιτρέ-
πει την ομαλή λειτουργία του κρατι-
κού μηχανισμού (με έμφαση στην
αποτελεσματικότητα και τη δικαιοσύ-
νη). Στην περίπτωση της ΤΔΒΚ οι αρε-
τές αυτές λείπουν . Οι λόγοι για τη
δημιουργία τέτοιου συστήματος είναι
προφανείς και ανάγονται στο απλό
γεγονός ότι η ΤΔΒΚ δεν έχει δικό της
χαρακτήρα .

Οι τέσσερις πιο πάνω παράγοντες επη-
ρέασαν την οικονομία και την ανάπτυ-
ξη του βορείου μέρους του νησιού
αρνητικά . Ενώ ο Νότος αναπτύχθηκε
και βρίσκεται στα πρόθυρα της προ-
σχώρησης στην Ε.Ε - αυτό δεν σημαίνει
ότι όλα εμφανίζονται να είναι τέλεια
στο Νότο- ο βορράς κατέληξε σταδιακά
να είναι τριτοκοσμική χώρα όπου
ακόμα και σε καθημερινές ανάγκες
όπως είναι ο ηλεκτρισμός παρουσιάζ-
ουν ελλείψεις .

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι για
μία περίοδο περίπου τεσσάρων έως
πέντε ετών, μεταξύ του 1989 και 1993,
όταν ο Ασιλ Ναδίν επένδυε μαζί στο
Βορρά, η οικονομία είχε για πρώτη
φορά ανάπτυξη με την πραγματική
έννοια της λέξης. Μετά τη ξαφνική
κατάρρευση των επιχειρήσεων του
Ναδίν η εξέλιξη αυτή έφτασε σε
ξαφνικό τέλος. Αυτό το φαινόμενο ήταν
ένα καλό παράδειγμα πώς σοβαρές οικο-
νομικές πολιτικές και αποτελεσματικά
τοποθετημένες επενδύσεις μπορούν να
αξιοποιηθούν το ήδη υφιστάμενο περι-
βάλλον για την ανάπτυξη της βόρειας
Κύπρου. Σε μια τέτοια περίπτωση το
κύριο μέλημα πρέπει να είναι η δίκαιη
κατανομή του πλούτου.

Η σημερινή μακροοικονομική κατάσταση

α) Ο Δημόσιος Τομέας

Είναι ο μεγαλύτερος τομέας της οικο-
νομίας όπου απασχολείται η πλειοψη-
φία των τ/κ .Είναι υδροκέφαλος και
αντιπαραγωγικός . Στις πιο πολλές
περιπτώσεις οι απολαβές των δημοσίων
υπαλλήλων είναι μεγάλες σε σχέση με
τις εργάσιμες ώρες . Τα ωφελήματα από
την απασχόληση στο δημόσιο τομέα
είναι πολύ υψηλά σε σύγκριση με τον
ιδιωτικό τομέα και αυτός είναι ο
βασικός λόγος που πολλοί τον θεωρούν
ως τον καλύτερο για εργοδότηση .

Η υπεραπασχόληση σ' αυτό τον τομέα
έχει σαν αποτέλεσμα τη χρησιμοποίηση
των θέσεων από την κυβέρνηση ως
δωροδοκία με στόχο την εκλογική επι-
τυχία , συμβάλλοντας έτσι σε μη παρα-
γωγική οργάνωση. Οι μισθοί των υπαλ-
λήλων πληρώνονται συνήθως από την
χορηγία της Τουρκίας . Στην πράξη
αυτά εμποδίζουν τον κόσμο από το να
έχει ενεργό λόγο στα πολιτικά πράγμα-
τα του τόπου, αφού υπάρχει ο φόβος ότι
μπορούν να χάσουν τη δουλειά τους ή
ότι τα παιδιά τους δεν θα έχουν τη
δυνατότητα απασχόλησης στο δημόσιο
τομέα στο μέλλον .

Οι εργαζόμενοι σ' αυτό τον τομέα απο-
τελούν το μεγαλύτερο καταναλωτικό
σύνολο, το οποίο ζοδεύει τα περισσό-
τερα χρήματα του σε βασικά κυρίως
αγαθά, όπως φαγητό, ρούχα, ηλεκτρι-
σμό, νερό και καύσιμα .

β) Ο Ιδιωτικός τομέας

Για ν' αντιληφθεί κανείς τον τομέα στο
σύνολο του και τα διάφορα μέρη που
τον αποτελούν, μια σύντομη ανάλυση
του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο λει-
τουργεί είναι απαραίτητη. Το περιβάλ-
λον που επικρατεί είναι εθνικιστικό .
Με κάποιες γνωριμίες στην κυβέρνηση
ή τον στρατό και με μερικά χρήματα ,
είναι πιο εύκολο για κάποιον ν' ανοίξει
και να λειτουργήσει επιχείρηση .
Διαφορετικά συναντά κανείς πολλά
προβλήματα που στο τέλος καθιστούν
την επιχείρηση στόχο ανέφικτο .

Η μικρή αγορά που αποτελείται από
περίπου 175000 ανθρώπους και το
γεγονός ότι η ΤΔΒΚ είναι σχεδόν κλει-
στή οικονομία συνιστούν επίσης μέγι-
στα εμπόδια για τον τομέα . Κάτω
απ' αυτές τις περιστάσεις δεν είναι
έκπληξη το γεγονός ότι υπάρχουν περί-
που είκοσι μεγάλες εταιρείες , που απο-
τελούν μονοπώλια στην προσφορά αγα-
θών και υπηρεσιών, και πολλές άλλες
μικρές επιχειρήσεις Με λίγα λόγια, το
περιβάλλον δεν αποτελεί ανοικτή ελεύ-
θερη ανταγωνιστική οικονομία αλλά το
αντίθετο.

Μικρές επιχειρήσεις

Παίρνουν κυρίως τη μορφή καναλιών
διανομής. Πωλούν πρωταρχικά τα
προϊοντα που εισάγουν οι μεγάλες εται-
ρείες καθώς και ντόπια προϊόντα.

Ποικίλλουν από καταστήματα ένδυσης
σε ηλεκτρονικές συσκευές και έτοιμα
φαγητά. Σ' αυτή την κατηγορία μπο-
ρούν επίσης να περιληφθούν εργαστή-
ρια συντήρησης και επισκευών, τα
οποία βρίσκονται σε μεγάλους αριθ-
μούς .

Μεσαίες επιχειρήσεις

Αυτές είναι επιχειρήσεις που σε μικρό
βαθμό ασχολούνται με τις εισαγωγές
και εξαγωγές αγαθών που ήδη εμπορευ-
ονται στη ντόπια αγορά .Μερικές μονά-
δες παροχής εξειδικευμένων υπηρε-
σιών μπορούν επίσης να περιληφθούν
σ' αυτή την κατηγορία . Στο σύνολο
δεν υπάρχουν περισσότερες από διακό-
σιες μονάδες σ' αυτή την κατηγορία.

Μεγάλες επιχειρήσεις

Εμπλέκονται σε διάφορα είδη δραστη-
ριοτήτων .Εισαγωγές μεγάλων ποσοτή-
των αγαθών από άλλες χώρες , πωλή-
σεις στην επιτόπια αγορά , ανάπτυξη
της γης , κατασκευές , τραπεζικές και
επενδυτικές εργασίες , και ακόμα η λει-
τουργία υπεραγορών βρίσκονται ανά-
μεσα στις κύριες δραστηριότητες τους.
Εξαιτίας της φύσης της αγοράς οι επι-
χειρήσεις σ' αυτή την κατηγορία είναι
μονοπώλια, και μέσα στο σημερινό
οικονομικό κλίμα η διεύθυνση μέσα στις αγορές
τους είναι σχεδόν αδύνατη .Περίπου
είκοσι εταιρείες μπορούν να περιλη-
φθούν σ' αυτή την κατηγορία.

γ) Ο Γεωργικός τομέας

Η συμμετοχή του γεωργικού τομέα στο
ΑΕΠ έχει πτωτική πορεία με ανησυχη-
τικές διαστάσεις . Οι κύριοι λόγοι γι'
αυτή την πτώση είναι οι ακόλουθοι.

1) Η αναποτελεσματική χρήση των
υδάτινων πόρων ιδιαίτερα στην περιο-
χή της Μόρφου και το αλμύρισμα των
υδάτινων δεξαμενών .

2) Το εμπόριο που επιβλήθηκε το
οποίο εμποδίζει την πώληση της παρα-
γωγής σε άλλες αγορές .

3) Το γεγονός ότι γεωργικά προϊόντα
μπορούν εύκολα να εισαχθούν από την
Τουρκία και τα τ/κ προϊόντα δεν μπο-
ρούν να ανταγωνιστούν απέναντι σ'
αυτά .

Όλοι οι πιο πάνω παράγοντες σε συν-
δυασμό με τη μετανάστευση συνέβαλαν
ώστε να βλάψουν ένα τομέα που έχει
τεράστιες δυνατότητες .

δ) Ο Τουρισμός

Σ' αντίθεση με το νότιο τμήμα του
νησιού, ο τουρισμός δεν είναι πολύ
αναπτυγμένος. Το γεγονός ότι ο μόνος
τρόπος συγκοινωνίας με το Βορρά είναι
μέσω Τουρκίας καθιστά το χρόνο του
ταξιδιού και το κόστος τόσο μεγάλα
ώστε ο τομέας να χάνει το ανταγω-
νιστικό του πλεονέκτημα. Το εμπόριο
και η ύπαρξη στρατιωτικών περιοχών
δεν επιτρέπουν την πλήρη αξιοποίηση

των πόρων του τομέα στο βορρά .

Με τις ωραίες παραλίες, τα παρθένα
τοπία και σχεδόν τις 360 μέρες ηλιοφά-
νειας ο βορράς είναι κυριολεκτικά ένας
παράδεισος για τους τουρίστες. Ωστό-
σο, για να υπάρξει ουσιαστική ανάπτυ-
ξη, πρέπει να λυθεί το περιβόητο
κυπριακό πρόβλημα.

Προς το παρόν ο τομέας δεν προσφέρει
σημαντικό εισόδημα στην οικονομία .
Η πλειονότητα των ξενοδοχειακών
υπαλλήλων είναι Τούρκοι που προσπα-
θούν να αποταμιεύσουν και να στεί-
λουν τα χρήματα στις οικογένειες τους
στην Τουρκία. Η πλειοψηφία των ξενο-
δόχων είναι πρώην ιδιοκτήτες ή διαχει-
ριστές καζίνων που έσπευσαν στην
Κύπρο μετά το κλείσιμο των καζίνων
στην Τουρκία, και τα χρήματα που
κερδίζουν μεταφέρονται στην Τουρκία
και δεν ζοδεύονται στην ντόπια οικονο-
μία .

Ο τουρισμός στο βορρά δεν είναι τίποτε
άλλο παρά τουρισμός των καζίνων και
ουσιαστικά δεν ελέγχεται από τους τ/κ ,
ενώ εξυπηρετεί τους παίκτες από την
Τουρκία . Η κυβέρνηση με τους αναπο-
τελεσματικούς της θεσμούς δεν μπορεί
να τους ελέγξει ούτε να εισπράξει
αξιόλογα φορολογικά εισοδήματα απ'
αυτούς .

Χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί

Υπάρχουν πολλοί πιστωτικοί οργα-
νισμοί στο βορρά κυρίως με τη
μορφή των τραπεζών. Στην πραγματι-
κότητα μπορεί να ληφθεί ότι ο αριθμός
τραπεζών ανά κάτοικο είναι ο υψηλό-
τερος στην Ευρώπη. Ο βασικός λόγος
είναι η χαλαρή τραπεζική και πιστωτι-
κή νομοθεσία στο βορρά .

Σύμφωνα με τη νομοθεσία οιοσδήποτε
διαθέτει 100.000 λίρες μπορεί να ιδρύ-
σει και να λειτουργήσει τράπεζα. Ένα
άλλο ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι
είναι αρκετό για τους ιδιοκτήτες να
παρουσιάσουν το αρχικό κεφάλαιο με
ρικές μόνο μέρες και να το χρησιμο-
ποιήσουν στη συνέχεια για άλλους σκο-
πούς

Η βασική εργασία των τραπεζών
αυτών συνίσταται στη λήψη των απο-
ταμιεύσεων του κόσμου και στην επέν-
δυση τους σε ομόλογα και χρεόγραφα
με ψηλότερο τόκο στην Τουρκία χωρίς
σοβαρή οικονομική σκέψη . Η επενδυ-
τική αυτή λογική και ο νόμος που την
στηρίζει έγιναν αντικείμενο κατάχρη-
σης από τυχαίους απατεώνες , που τη
χρησιμοποίησαν για να ληστέψουν από
τον κόσμο τις αποταμιεύσεις μιας ζωής.
Αυτό συνέβη παρά το ότι, τουλάχιστον
επίσημα, η ΤΔΒΚ εγγυάται τις καταθέ-

σεις του λαού. Το πιο πρόσφατο παρά-
δειγμα συνέβη το Φεβρουάριο του
1999, όταν δυο πρόσωπα, ενεργώντας
ως αντιπρόσωποι τουρκικού χρηματι-
στηριακού οίκου στη βόρεια Κύπρο,
κατάφεραν να μαζέψουν 3 τρισεκατομ-
μύρια Τ.Λ. (περίπου 6 εκατ. Δολάρια)
από το κοινό υποσχόμενοι υψηλά
επιτόκια και μετά εξαφανίστηκαν.
Μετά το συμβάν ο πρωθυπουργός στο
βορρά ανακοίνωσε ότι η κυβέρνηση δεν
μπορεί να κάνει τίποτε και κάλεσε το
κοινό να είναι πιο προσεκτικό την
επόμενη φορά.

Ο πληθυσμός της βόρειας Κύπρου

Ο πληθυσμός στον βορρά υπολογί-
ζεται γύρω στις 175 χιλιάδες. Οι τ/κ
είναι περίπου εξήντα με εβδομήντα
χιλιάδες.Ο υπόλοιπος πληθυσμός απο-
τελείται από έποικους και στρατό. Ο
στρατός υπολογίζεται περίπου σε
30000 με 35000και οι υπόλοιποι είναι
Τούρκοι έποικοι. Άρα είναι ευκολο-
νόητο πώς οι τ/κ είναι μειοψηφία. Αυτή
η αλλαγή στη δημογραφική σύνθεση
του νησιού ήταν το αποτέλεσμα της
ξαφνικής εισροής εποίκων και της μαζι-
κής μετανάστευσης των τ/κ .Η λογική
της διοίκησης είναι ότι ο τούρκος είναι
τούρκος και, ενόσω ένας πληθυσμός
περίπου 200.000 'τούρκων' κατοικεί
στο βορρά η προέλευση τους δεν έχει
σημασία .

Ο αριθμός των τ/κ στο νησί μειώνεται
εξαιτίας κυρίως της κλειστής και εξαρ-
τημένης οικονομίας του βορρά . Η οικο-
νομία της βόρειας Κύπρου υποχρεώ-
νεται να είναι εξαρτημένη από την Τουρ-
κία, κύρια για πολιτικούς λόγους,

δηλαδή με τον έλεγχο της οικονομικής
διαβίωσης των πολιτών της ΤΔΒΚ , οι
γενικότερες τους επιλογές όσον αφορά
την μητέρα Τουρκία τίθενται επίσης
υπό έλεγχο . Η λογική αυτή αντανακλά
τη λογική πάνω στην οποία βασίζονται
οι ανθρώπινες σχέσεις τουλάχιστο
στην Κύπρο. Ενόσω το παιδί εξαρτάται
από τους γονείς οικονομικά, είναι επί-
σης συναισθηματικά εξαρτημένο με
αποτέλεσμα να μη μπορεί να έχει δικό
του χαρακτήρα .

Η μεταναστευτική κατεύθυνση των
τ/κ δεν έχει ουσιαστικά αλλοιωθεί τις
τελευταίες δεκαετίες . Κυρίως μετανα-
στεύουν στην Αγγλία όπου εργάζονται
ως παράνομοι αλλοδαποί . Αυτό σημαί-
νει ότι στερούνται ακόμα και τις βασι-
κές ανθρώπινες ανάγκες όπως η ιατρι-
κή φροντίδα . Η άλλη δημοφιλής εκλο-
γή είναι η Τουρκία , όπου έχουν καλύ-
τερες δυνατότητες επιβίωσης, γιατί η

γλώσσα είναι η Τουρκική και η
πιθανότητα εξεύρεσης νόμιμης εργα-
σίας μεγαλύτερη. Πρόσφατα άτομα που
πληρούν τις προϋποθέσεις πηγαίνουν
στον Καναδά και τις Η.Π.Α.. Χωρίς
εξαιρέση κάθε οικογένεια έχει τουλάχι-
στον ένα ή δύο μέλη της ή συγγενείς
που ζουν στο εξωτερικό.

Ωστόσο, σύμφωνα με τη διοίκηση, αυτό
δεν συνιστά οιονδήποτε σοβαρό
πρόβλημα γιατί, όταν χρειάζεται, παρα-
χωρούνται στους έποικους διαβατήρια
της ΤΔΒΚ. Στη τωρινή φάση οι έποικοι
καταλαμβάνουν τις περισσότερες δου-
λειές στους τομείς της γεωργίας, των
κατασκευαστών και των υπηρεσιών.
Αυτές είναι συνθήκες δουλειές με χαμη-
λές απολαβές και ένας τ/κ δεν μπορεί να
επιβιώσει και ν' ανταγωνιστεί τους
εποίκους, οι οποίοι κερδίζουν περισσό-
τερα σε σχέση με την Τουρκία συμπέ-
ζοντας έτσι τους μηθούς ακόμα
περισσότερο προς τα κάτω. Οι συνθή-
κες διαβίωσης δεν είναι καλές ούτε για
τους εποίκους. Συνήθως κατοικούν στο
εργατάξιο, όπου καταλαμβάνουν ημιτε-
λή δωμάτια ή φτηνά πανδοχεία με τόσο
πολύ κόσμο, ώστε οι στοιχειώδεις
υγειονομικές συνθήκες να μη ικανο-
ποιούνται.

Οι ευκαιρίες απασχόλησης για τους τ/κ
βρίσκονται κύρια στο δημόσιο τομέα
και μερικές στον ιδιωτικό τομέα όπου
απαιτείται υψηλότερης ποιότητας
εργατικό δυναμικό. Ωστόσο οι περισσό-
τερες απ' αυτές τις δουλειές παραχω-
ρούνται όχι με βάση την αξία αλλά τις
κοινωνικές σχέσεις. Επειδή η οικονο-
μία είναι μικρή και κλειστή, η προσφο-
ρά θέσεων εργασίας είναι παρά πολύ
περιορισμένη .Έτσι οι άνθρωποι υπο-
χρεώνονται ν' αναζητήσουν σε άλλες
χώρες τη διαβίωση τους .

Η κατάσταση που είναι να γίνει καλύτερα
κατανοητή, αν κάποιος φανταστεί το
ακόλουθο σκηνικό . Οιοσδήποτε εισέλ-
θει σ' ένα συνηθισμένο μπαρ στο βορρά,
το πρώτο πράγμα που θα προσέξει είναι
η απουσία μιας γενιάς . Μπορεί να δει
έφηβους και άτομα άνω των τριάντα ,
όχι όμως άτομα μεταξύ είκοσι και τριά-
ντα χρόνων. Και καθώς το μετανα-
στευτικό ρεύμα μεγαλώνει , η καταστά-
ση συνεχίζει να επιδεινώνεται και σε
σχέση με άλλες πτυχές. Για παράδειγ-
μα, ενώ στο παρελθόν οι άνθρωποι με-
τανάστευαν με την ελπίδα της επιστρο-
φής σ' ένα κατοπινό στάδιο, τώρα η
μετανάστευση παντρεμένων ζευγαριών
με παιδιά δεν είναι σπάνιο φαινόμενο.

Ελπίζω ότι αυτό το προκαταρκτικό
σημείωμα θα ρίξει φως στη γενική
οικονομική κατάσταση στο βορρά.

* Τουρκοκύπριος οικονομολόγος

Όταν υπάρχει η θέληση...

Από το απάρτχάιτ στη πλουραλιστική κοινωνία

Ιωσήφ Παγιάτα

Για το μέσο Ελληνοκύπριο, το Κυπριακό παραμένει άλυτο για 26 τόσα χρόνια και αποτελεί το καθημερινό αλατοπίπερο στα βραδινά τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων. Για τους Τουρκοκυπρίους βέβαια και τους βαθύτερα σκεπτόμενους Ελληνοκυπρίους το κυπριακό δεν έχει απλά μια ιστορία 26 αλλά 36 ετών, αφού το πρόβλημα ξεκίνησε ουσιαστικά από τις διακοινοτικές ταραχές του 63-64.

Αφορμή γι' αυτές τις σκέψεις είναι οι πρόσφατες εκ του σύνεγγυς συνομιλίες της Γενεύης, που για την ώρα εμφανίζονται να έχουν περιοριστεί στο διερευνητικό επίπεδο των εκατέρωθεν τοποθετήσεων, που επιβεβαιώνει το υφιστάμενο χάσμα απόψεων και που ωστόσο κατά κάποιες εκτιμήσεις μπορεί να αποτελέσουν το πρόδρομο γεγονός. Ταυτόχρονα οι σκέψεις αυτές, έντονα τροφοδοτήθηκαν από την εδώ παρουσία του πρώην προέδρου της Νότιας Αφρικής κ. Frederik De Klerk. Ύστερα από μια θεαματική μεταστροφή και με τη συνεργασία του φωτισμένου, ώριμου και διορατικού Νέλσον Μαντέλα, κατάφερε να βγάλει τη χώρα από το σκοτάδι και την απομόνωση του απάρτχάιτ, να την επανατοποθετήσει στο χάρτη των ελεύθερων κοινωνιών και να θέσει τις βάσεις για ένα υποσχόμενο μέλλον.

Τα γεγονότα στη Νότια Αφρική, παρακολουθήσαμε στη Κύπρο κατά τρόπο ειδησεογραφικό, χωρίς κάποια εμπάθυνα στις διεργασίες που οδήγησαν στη λύση ενός διεισδυτικού προβλήματος, που όπως και το κυπριακό φάνταζε για πολλά χρόνια ως μη επιλύσιμο. Πράγματι, καθόλου δεν θελήσαμε οι Κύπριοι να προβληματιστούμε από την πορεία λύσης που ακολούθησαν στην Ν. Αφρική και παρόλες τους τις υποτροπές, την Ιρλανδία και την Ισραηλο-

παλαιστινιακή διένεξη. Η Βοσνία αποτελεί παράδειγμα προς αποφυγήν. Και γίνεται αυτή η αναφορά, χωρίς να διαφεύγει, ότι όλες οι διενέξεις δεν είναι το ίδιο. Ωστόσο παρουσιάζουν όλες κάποια κοινά χαρακτηριστικά, των οποίων ο τρόπος αντιμετώπισης θα άξιζε να μας απασχολήσει. Στις επόμενες γραμμές γίνεται προσπάθεια εντοπισμού κάποιων διαφορών και ομοιοτήτων ανάμεσα στις προσεγγίσεις επίλυσης του Κυπριακού και του Νοτιοαφρικανικού, όπως βγαίνουν μέσα από τη διάλεξη που έδωσε ο Φ. Ντε Κλέρκ στη Λευκωσία στις 9 του περασμένου Φεβρουάριου.

Κατ' αρχήν γίνεται η παρατήρηση ότι, αντίθετα με την Ελληνοκυπριακή πλευρά, όπου το κυπριακό, με τη συμπαράσταση της Ελλάδας αναμένεται να λύσουν οι Αμερικανοί, οι Βρετανοί και η Ευρωπαϊκή Ένωση, οι Νοτιοαφρικανοί προσπάθησαν να λύσουν το πρόβλημα μεταξύ τους. Στην πράξη, ολόκληρη τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, η διεθνής κοινότητα κράτησε τις αποστάσεις της, ενώ ταυτόχρονα έδωσε όλη της την ενθάρρυνση για την ευόδωση των συνομιλιών. Μια εξήγηση είναι ότι σε σχέση με την Μέση Ανατολή όπου βρίσκεται η Κύπρος, η Ν. Αφρική βρίσκεται σε λιγότερο ευαίσθητη περιοχή, έτσι που δε τέθηκε θέμα να χρησιμοποιηθεί η χώρα ως αντικείμενο δημιουργίας περιφερειακών ισορροπιών, όπως συμβαίνει στη περίπτωση της Κύπρου. Πράγματι στη δική μας περίπτωση το θέμα δεν είναι όπως εμφανίζεται εμφανειακά, κατά πόσον δηλαδή θα τα βρουν μεταξύ τους οι δυο κοινότητες αλλά το κυπριακό θα πρέπει να λυθεί σε συνάρτηση με τα Αμερικανοβρετανικά συμφέροντα στην περιοχή, τον ευρύτερο ρόλο που διαδραματίζει η Τουρκία στη περιοχή και φυσικά και κάποια αντισταθμίματα στην Ελλάδα, που περνούν μέσα

από τις Ελληνοτουρκικές διαφορές και δεν είναι ορατά.

Για την Ν. Αφρική δεν υπήρχε θέμα εμπλοκής λεγομένων μητέρων πατρίδων, κάτι που δημιουργεί κάποια ερείσματα στα «συμμαχικά» σχέδια για τη Κύπρο. Τον αρνητικό της ρόλο στη μη επίλυση του Κυπριακού διαδραματίζει βέβαια και η εντελώς διαφορετική στοχοθεσία της Τουρκίας και του κ. Ντενκτάς.

Ασφαλώς η Ν. Αφρική δε θα είχε αυτή τη «πολυτέλεια», της επίλυσης δηλαδή του προβλήματος εκ των έσω, αν η προσπάθεια γινόταν την εποχή που στάθμευαν στη γειτονική Αγκόλα σοβιετικά και κουβανικά στρατεύματα. Εξ ου και μίλησε ο Ντε Κλερκ για timing, την ύπαρξη δηλαδή του κατάλληλου χρόνου. Βέβαια οι συγκυρίες όσον αφορά το κυπριακό, δεν απαλλάσσουν, κατά την άποψή μας, τη Κυπριακή Κυβέρνηση από την ευθύνη κάποιων αδράνειας που επιδεικνύει, αναμένοντας την οποιαδήποτε κινητικότητα για το κυπριακό να αναπτυχθεί έξωθεν και τις πρωτοβουλίες να αναλαμβάνουν τρίτοι, που έχουν έτσι την ευχέρεια να κατευθύνουν τα πράγματα προς την κατεύθυνση όπου των ιδίων, κατά πρώτο λόγο, εξυπηρετούνται τα συμφέροντα.

Χαρακτηριστικό της Νοτιοαφρικανικής διένεξης είναι ότι τους μαύρους και τους λευκούς χώριζε ένα τείχος μίσους, απότοκο της μακρόχρονης καταπίεσης των μεν από τους δε. Βέβαια στη δεκαετία 64-74 και στη Κύπρο υπήρχε κάποιας άλλης μορφής καταπίεση προς τη πλευρά των Τουρκοκυπρίων που πήρε τη μορφή δυσμενών διακρίσεων και που δυστυχώς σε μεγάλο βαθμό δε συνειδητοποιήθηκε από το μέσο Ελληνοκύπριο. Όμως τούτο είχε ως αποτέλεσμα να βαθύνει το χάσμα έλλειψης εμπιστοσύ-

νης ανάμεσα στις δυο κοινότητες, παρά τη δημιουργία μίσους.

Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι το ψυχικό χάσμα στη Κύπρο είναι μεγαλύτερο, λόγω της ουσιαστικής διχοτόμησης της χώρας, αφού δεν υπάρχει επικοινωνία ανάμεσα στα δυο μέρη του πληθυσμού. Όμως τούτο δεν είναι σωστό, αφού το απάρτχάιτ είχε δημιουργήσει ανάμεσα στους λευκούς και τους μαύρους ένα τέτοιο στεγανό διαχωρισμό, που όχι μόνο έκανε την οποιαδήποτε ψυχική επικοινωνία ανέφικτη αλλά συνεχώς τροφοδοτούσε τους μεν και για τους δε, μ' ένα αίσθημα απέχθειας και αποστροφής, κάτι που παρά τη φωτισμένη ηγεσία του Μαντέλα δεν έχει ακόμα πλήρως ξεπεραστεί. Και γίνεται αυτή η αναφορά γιατί ένα σημείο που επανειλημμένα τόνισε ο Ντε Κλερκ ήταν η ανάγκη δημιουργίας εμπιστοσύνης, πιο πολύ ανάμεσα στην ηγεσία των δυο πλευρών, κάτι που δυστυχώς κάθε άλλο παρά υπάρχει στην περίπτωση των συνομιλιών που διεξάγονται για το Κυπριακό. Και σ' αυτό δεν είναι λίγη η ευθύνη του κ. Ντενκτάς, του οποίου οι μανούβρες και τρικλοποδιές δεν έχουν τέλος. Αντίθετα, στην περίπτωση Μαντέλα - Ντε Κλερκ, παρά τις διαφωνίες και πολλές φορές τους μεταξύ τους καβγάδες, είχε δημιουργηθεί ένα κλίμα εμπιστοσύνης που αργά μεν αλλά σταθερά υποβοηθούσε στην επίλυση των διαφορών.

Εκείνο που κοινή ήταν η πορεία ανάμεσα στην Ν. Αφρική και τη Κύπρο, ήταν η εκατέρωθεν δημιουργία αρνητικών στερεοτύπων, που λόγω της προσπάθειας που καταβάλλει η Νοτιοαφρικανική Κυβέρνηση αρχίζει σιγά - σιγά να αναιρείται. Ο ίδιος ο Μαντέλα έχαιρε μεγάλης εκτίμησης, όχι μόνο ανάμεσα στους μαύρους αλλά και στους λευκούς. Ωστόσο μια τέτοια πορεία δεν φαίνεται να ακολουθείται στη χώρα μας, με τον εθνικισμό που την καταδυναστεύει τα τελευταία χρόνια, ούτε άλλωστε απασχόλησε τη Κυβέρνηση

για να έρθει να προδιαγράψει μια συγκεκριμένη πολιτική. Για να είμαστε ωστόσο δίκαιοι, σ' αυτό δε βοήθησε ούτε η προσωπικότητα του κ. Ντενκτάς ούτε ο τρόπος που πολιτεύεται.

Αξίζει ίσως να σταθεί κανείς σε δυο πτυχές. Εκείνες της συμπιλώσης και της ταυτότητας. Παρά τη διαφορά του μαύρος / άσπρος, που δεν θα μπορούσε να ήταν πιο ακραία, η Ν. Αφρική προβάλλει προς τα έξω μια αίσθηση ενοποιημένης παρουσίας, που για την ώρα πιο πολύ ίσως βρίσκει την έκφραση της στα σπορ, που αν και μονόπλευρα, πάντα εκαλλιεργούσε η Ν. Αφρική. Νίκη της εθνικής ομάδας της Ν. Αφρικής, είτε πρόκειται για το ράγκμπυ, είτε το τέννις, είτε το ποδόσφαιρο αποτελεί λόγο καθολικής εθνικής αγαλλίασης και περιφάνειας. Στη Κύπρο για την ώρα, τούτο βρίσκει την έκφραση του στις σχέσεις Ελλάδα - Ελληνοκύπριοι, Τουρκία - Τουρκοκύπριοι κι όχι στο Κύπρος - Ελληνοκύπριοι - Τουρκοκύπριοι. Αξίζει ίσως να αναφερθεί ότι ο Ντε Κλερκ δεν απέφυγε στην ομιλία του να τονίσει την τεράστια δυναμική που έχουν τα σπορ στη διαμόρφωση της πολιτικής ταυτότητας.

Όσον αφορά την Επιτροπή Συμφιλώσης και Συγγνώμης ο Ντε Κλερκ ήταν επικριτικός, για τη σύνθεση της και φυσικά τον επακόλουθο τρόπο διεξαγωγής των εργασιών της. Ωστόσο δεν είχε καμιά αμφιβολία για το θετικό ρόλο που διαδραμάτισε στην προσπάθεια αποκατάστασης του κλίματος εμπιστοσύνης ανάμεσα στους μαύρους και τους λευκούς. Στη Κύπρο εκφράστηκε η ανάγκη για κάτι τέτοιο ανάμεσα σε κύκλους της μη οργανωμένης αριστεράς, χωρίς ωστόσο να βρει την οποιαδήποτε απήχηση. Έτσι η μεγάλη πλειοψηφία των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων παραμένει ταμπουρωμένη πίσω από τη λαθεμένη και εξωπραγματική εκτίμηση, ότι για τα σημερινά δεινά και αδιέξοδα την ευθύνη φέρει η «άλλη πλευρά». Φυσικά με μια τέτοια διάθεση, δεν τίθεται καν

θέμα συγγνώμης, για να μην αναφερθώ και στο χειρότερο, ότι δηλαδή οι υπεύθυνοι των γεγονότων της Τόχνης της Μαράθας / Αλόας / Σανταλάρη αλλά και της Ομορφίτας τριγυρίζουν ελεύθεροι και ανενόχλητοι. Δε χρειάζεται να καταφύγει κανείς στη ψυχολογία για να γίνει αντιληπτό πόσον η παραδοχή του πταίσματος και η συγγνώμη, οδηγούν σε λυτρωτικά συναισθήματα, που θα μπορούσαν να επιδράσουν καταλυτικά.

Για όσους κατά καιρούς φωνασκούν εναντίον της Ομοσπονδίας, θα άξιζε ίσως να προσεχθεί η διαπίστωση του Ντε Κλερκ ότι δε μπορούμε στις διενέξεις να γυρίσουμε το ρολόι πίσω. Να θυμάστε το σήμερα και το αύριο παρατηρά χαρακτηριστικά ο Ντε Κλερκ, όχι το χτες. Να είσαστε έτοιμοι να αναγνωρίσετε τα λάθη σας... Στη Κύπρο είμαστε ακόμα δέσμοι οι Ελληνοκύπριοι της δεκαετίας του 64-74 και δε μπορούμε να δεχτούμε ότι η ήττα του 74 έχει κάνει αρκετά πράγματα μη αναστρέψιμα δυστυχώς, τουλάχιστο για το άμεσο μέλλον. Όσο για το κ. Ντενκτάς, αναμασά δυστυχώς το παρελθόν και τα λάθη που έγιναν από Ελληνοκυπριακής πλευράς, παρεμποδίζοντας έτσι τις οποιοδήποτε προσπάθειες αποκατάστασης εμπιστοσύνης ανάμεσα στις δυο κοινότητες.

Αξιοσημείωτη είναι επίσης η παρατήρηση ότι δεν μπορεί να φύγει νικήτρια από τις διαπραγματεύσεις η μια πλευρά, με την άλλη να μην έχει να επιδείξει τίποτε στη δική της πλευρά. Ο εστί μεθερμηνευόμενο ότι, βασικό στοιχείο σε μια λύση είναι ο συμβιβασμός της δεδομένης στιγμής. Παρατηρά χαρακτηριστικά ότι «The success of negotiations will depend on the ability of the negotiators to address the reasonable interests and concerns of all parties. One-sided solutions seldom last and simply make the eventual resumption of genuine negotiations more difficult».

Όπως και το κυπριακό για δεκαετίες

τώρα παραμένει άλυτο και από διάφορες πλευρές τονίζεται η πολυπλοκότητα του, έτσι και το Νοτιοαφρικανικό, μέχρι πριν δέκα χρόνια φαινόταν μη επιλύσιμο. Και εκεί τα αντίπαλα στρατόπεδα έβλεπαν το ένα το άλλο, όχι όπως ήταν στην πραγματικότητα αλλά όπως τα επαρουσίαζε η προπαγάνδα των δυο πλευρών, όπως ακριβώς στη Κύπρο. Η διάλυση της Σ. Ένωσης και η κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού, σε συνδιασμό με την εκμηδένιση του ρόλου των αδερμευτών, άφησαν την Κύπρο έρμαιο εν πολλοίς, των Αμερικανονατοϊκών συμφερόντων και από μια άποψη αποδυναμωμένη. Αντίθετα στην περίπτωση της Ν. Αφρικής, οι συγκυρίες αυτές επενέργησαν θετικά. Πράγματι το Εθνικό Κόμμα των Λευκών δεν μπορούσε να επικαλεστεί για το «Σοβιετικό Επεκτατισμό», ενώ το ANC του Μαντέλλα έχασε τη στρατηγική του στήριξη από την ΕΣΣΔ. Ακόμα οι τεράστιες διαφορές όσον αφορά την οικονομική πολιτική που χώριζαν τα δυο κόμματα, έχασαν τη σημασία που είχαν προηγουμένως. Πράγματι, η καταστροφή που επήλθε στις οικονομίες των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης, αποδυνάμωσε την επιχειρηματολογία του ANC κι απάμβλυσε τις διαφορετικές κοινωνικο οικονομικές θεωρήσεις των δυο πλευρών, κάνοντας έτσι ευκολότερο το διάλογο.

Τα σημεία του κοινού συμφέροντος θα πρέπει επίσης να αναζητηθούν. Κάποια ώρα λέει ο Ντε Κλερκ, θα ανακαλύψεις ότι είναι πολύ περισσότερα απ' ό,τι νομίζεις... Κτίσει πάνω σ' αυτά. Τώρα πώς θα καταφέρουμε στη Κύπρο να συγκεκριάσουμε από τη μια τα «συμφέροντα του ευρύτερου ελληνοκυπρίου» και από την άλλη τα «ευρύτερα τουρκικά συμφέροντα», είναι μια άλλη ιστορία. Όπως ήδη έχει αναφερθεί, στην περίπτωση της Κυπρου δεν αναζητούνται δυστυχώς οι κοινές συνισταμένες των δυο κοινοτήτων αλλά οι ευρύτερες ισορροπίες της περιοχής.

Βλέποντας τη πορεία λύσης του Νοτιοαφρικανικού εκ των υστέρων, παρατηρά ο Ντε Κλέρκ ότι για μια συμφωνημένη λύση, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η δέσμευση απ' όλες τις πλευρές. Στη περίπτωση της Κύπρου δε φαίνεται να υπάρχει τέτοια δέσμευση εκ μέρους του ενός των μερών, τη Τουρκία, της οποίας στόχος δεν είναι να συγκεκριαστούν τα συμφέροντα των δυο κοινοτήτων αλλά να εξυπηρετηθούν ουσιαστικά οι δικοί της στρατηγικοί σχεδιασμοί. Κατά τα άλλα οι εκτιμήσεις για τις σχετικές ισορροπίες δυνάμεων αλλά και ενδεχόμενες μελλοντικές μετατοπίσεις, είναι σημαντικές, με την έννοια ότι στο τραπέζι των δια-

πραγματεύσεων διαμορφώνουν τις απαιτήσεις ή τις παραχωρήσεις που ζητούνται.

Στην Κύπρο, ορατή είναι η έλλειψη κάποιου οράματος διαφορετικού απ' αυτό του παρελθόντος. Διαφορετικά είναι ωστόσο τα πράγματα στη Ν. Αφρική, η οποία έχει δεχτεί την ιδέα ενός καινούργιου οράματος και βαδίζει για το δρόμο της πολυεθνικής (multiracial) δημοκρατίας. Εμείς δε το έχουμε κάνει. Η παρουσία των λεγόμενων Μητέρων - Πατρίδων δεν το έχει επιτρέψει. Ο Τουρκοκύπριος, με την καταθλιπτική παρουσία της Τουρκίας νοιώθει να χάνει τη Κυπριακή του ταυτότητα, ενώ ο Ελληνοκύπριος φαίνεται για την ώρα να απολαμβάνει την εθελούσια πολιτικοκοινωνική του ταύτιση με την Ελλάδα.

Το τέλος της ομιλίας του βρήκε τον κ. Ντε Κλερκ να παρατηρά ότι μέχρι το Μάη του 94, στη Ν. Αφρική δεν υπήρχε καθόλου η αίσθηση της κοινής εθνότητας. Κάθε κοινότητα ζούσε στη δική της φανταστική νησίδα, χωρίς οποιαδήποτε συνέργια ή επικοινωνία με τις άλλες. Ο φόβος ότι σ' ένα ενοποιημένο κράτος η μια κοινότητα θα κυριαρχούσε πάνω στις άλλες, ήταν στις καρδιές των ανθρώπων. Κάτι που δεν μας είναι ξένο, αφού διαρκώς το ισχυρίζεται ο κ. Ντεκντίας. Σήμερα η Ν. Αφρική προσπαθεί να δημιουργήσει μια inclusive και overarching - όπως την χαρακτηρίζει ο Ντε Κλερκ - εθνική ταυτότητα, με νέες εθνικές αξίες, κοινά σύμβολα και εθνική περηφάνεια. Έχουν πετύχει αρκετή πρόοδο προς αυτή την κατεύθυνση, παρατηρά ο Ντε Κλερκ αλλά έχουν πολύ δρόμο μπροστά τους. Όπως όλες οι σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους, έτσι και οι σχέσεις ανάμεσα στις κοινότητες χρειάζονται συνεχή προσοχή, γαλούχιση και επικοινωνία.

Οι συνθήκες στις διάφορες διενέξεις διαφέρουν σε πολλά σημεία. Ωστόσο ορισμένα πράγματα είναι αξιωματικά. Έτσι δε μπορεί κανείς να κάμει κράτος, αν οι μισοί πολίτες ατενίζουν προς τη μια μεριά και άλλοι μισοί προς την άλλη. Χρειάζεται κάποια αλληλοσεινηδητοποίηση, κάποια συνέργια και κάποιο κοινό μύθοι. Οι δυο Κυπριακές Κοινότητες δεν έχουν ακόμα ξεκινήσει αυτή τη πορεία. Της μιας, η ηγεσία δεν την επιδιώκει καν γιατί αντιστρατεύεται τις επιδιώξεις της, της άλλης η ηγεσία δε φαίνεται να μπορεί να ξεφύγει από κάποια σύνδρομο. Κι όμως αν δεν θέλουμε τη διχοτόμηση δεν υπάρχει άλλος τρόπος. Παρά τις διαφορές της, η περίπτωση της Νότιας Αφρικής, θα μπορούσε να προβληματίσει.

Οι Αυστριακοί ζητούν υποστήριξη

Ανθούλα Παπαδοπούλου

Με μηνύματα, διακηρύξεις, ακόμα και πληρωμένες αγγελίες στο διεθνή τύπο, δεκάδες οργανώσεις και κινήματα στην Αυστρία έχουν εξαπολύσει μια πρωτοφανή καμπάνια ενημέρωσης για τα συμβάντα στη χώρα τους από την ανάδειξη στην εξουσία του κυβερνητικού συνασπισμού που περιλαμβάνει το ρατσιστικό Κόμμα της "Ελευθερίας", και απευθύνουν εκκλήσεις για συμπαράσταση στον αγώνα τους. Ως ελάχιστη συμβολή προς αυτή την κατεύθυνση, δημοσιεύουμε αποσπάσματα από τρία τέτοια μηνύματα.

"Απευθυνόμαστε σε όλους εσάς!! Δηλώστε την υποστήριξή σας στην αντίστασή μας κατά των βδελυρών γεγονότων στην πατρίδα μας, από την οποία πολλοί Αυστριακοί ήδη νοιώθουν απομονωμένοι. Μόνο όλοι μαζί, με σας, θα μπορούμε να εμποδίσουμε την επικίνδυνη πορεία στη χώρα μας. Μαζί σας, η πλειοψηφία του Αυστριακού πληθυσμού ετοιμάζεται να αντισταθεί σ' αυτή την επικίνδυνη κατάσταση, ειρηνικά και στα πλαίσια του νόμου. Όλοι μαζί ας σβήσουμε για πάντα το απαίσιο πρόσωπο της μισαλλοδοξίας, του μίσους και της ξενοφοβίας."

Γυναικείες οργανώσεις υπό απειλή: Η ακροδεξιά κυβέρνηση της Αυστρίας καταργεί το υπουργείο για τις γυναίκες

Οι περισσότερες από τις γυναικείες οργανώσεις της Αυστρίας και προγράμματα απειλούνται με διακοπή της κρατικής επιχορήγησης ως αποτέλεσμα της ακροδεξιάς κυβερνητικής απόφασης να καταργήσει το Υπουργείο για Γυναίκες Θέματα. Αυτό δεν σημαίνει μόνο ότι τα θέματα αυτά έχουν υποβαθμιστεί και καταχωριαστές σε ένα τμήμα ενός τεράστιου Υπουργείου Κοινωνικών Θεμάτων αλλά ότι επίσης το σχετικό κονδύλι θα μειωθεί στο 40% του περσινού προϋπολογισμού.

Η Αντικαγκελάρια Susanne Riess-Passer ισχυρίστηκε ότι το πρώην υπουργείο γυναικείων θεμάτων ήταν απλά συμβολικό μια και δεν είχε δικό του προϋπολογισμό, ούτε εξουσίες. Και οι δυο αυτοί ισχυρισμοί είναι εντελώς αναληθείς.

Σας καλούμε να διαδηλώσετε την υποστήριξή σας προς τις γυναικείες οργανώσεις της Αυστρίας στον αγώνα τους για επιβίωση και προς όλους τους Αυστριακούς που μάχονται εναντίον των ρατσιστών και νεο-φασιστών και τη συμμετοχή τους στην κυβέρνηση μιας χώρας μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης!"

"Διακήρυξη του Αυστριακού αντιρατσιστικού κινήματος

Αυτή τη στιγμή στην ιστορία της Αυστρίας, ανησυχούμε βαθιά για τις πολιτικές εξελίξεις στη χώρα μας. Για πάνω από 10 χρόνια, πολλές μη-κυβερνητικές οργανώσεις, πρωτοβουλίες και μικρότερα κόμματα προσπάθησαν να αλλάξουν την ρατσιστική πραγματικότητα στην Αυστρία χωρίς επιτυχία.

Στη νέα χιλιετία, η Αυστρία εξακολουθεί να μην είναι μια δημοκρατία αλλά μια εθνική δημοκρατία. Συστηματικά, περισσότερο από το 10% του πληθυσμού μας στερείται όλων των πολιτικών δικαιωμάτων του και αυτοί οι άνθρωποι, συχνά για δεκαετίες εξακολουθούν να θεωρούνται ως "αλλοδαποί". Ακόμα και στις συνδικαλιστικές οργανώσεις, δεν υπάρχουν ίσα δικαιώματα ψήφου για όλους τους εργαζόμενους. Αυτό το σύστημα, το οποίο εγγυείται ίσα δικαιώματα όχι στους ανθρώπους αλλά μόνο στους πολίτες, είναι μοναδικό στην Ευρώπη. Από την επιβολή του δημοκρατικού συστήματος στην Αυστρία μετά το Β Παγκόσμιο Πόλεμο, όχι μόνο οι συντηρητικοί και η ακροδεξιά αλλά και οι κυβερνήσεις των σοσιαλδημοκρατών έχουν ενισχύσει αυτό το σύστημα του εθνικού και ρατσιστικού διαχωρισμού και αποκλεισμού. Αυτή η έλλειψη ισορροπιών στο πολιτικό σύστημα έχει οδηγήσει στην ανάδειξη ενός κόμματος που ανοικτά προωθεί την αναθεώρηση της Ναζιστικής ιστορίας, χρησιμοποιώντας

το ρατσισμό ως ένα αποτελεσματικό πολιτικό όπλο.

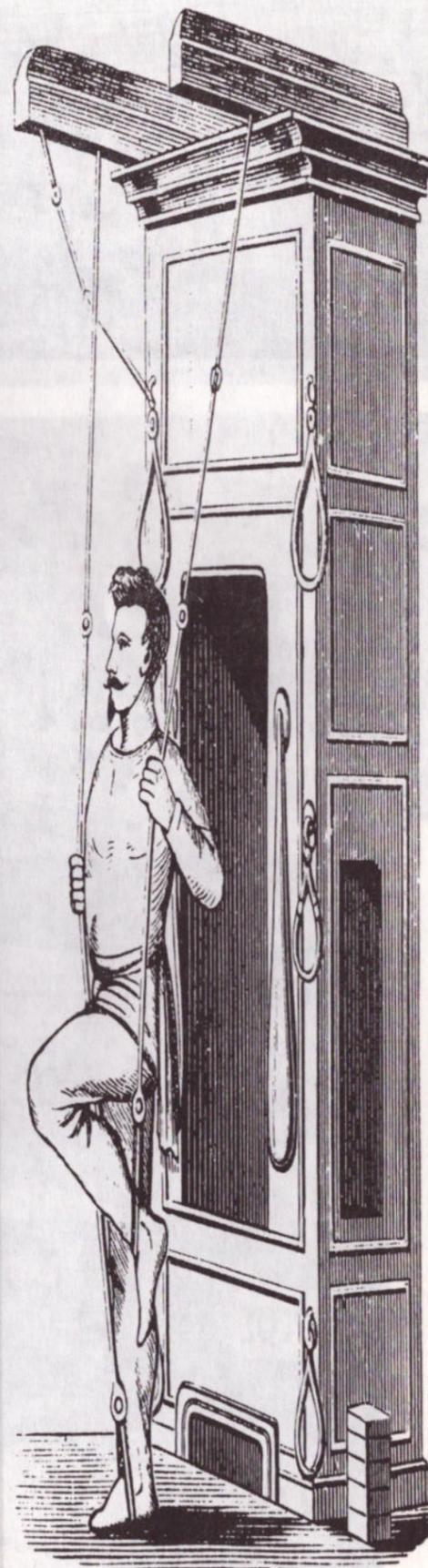
Ακόμα και ο φόνος του Marcus Omofuma κατά την απελασή του την 1η Μαΐου 1999 δεν οδήγησε στη λήψη αντιρατσιστικών μέτρων. Αντίθετα, οι αστυνομικές ενέργειες, ιδιαίτερα εναντίον Αφρικανών, έχουν αυξηθεί σημαντικά. Ο Charles O., ακτιβιστής, συγγραφέας και ποιητής από τη Νιγηρία, κατηγορήθηκε για ανάμειξη σε υπόθεση ναρκωτικών και κρατείτο για 3 μήνες, πριν απολυθεί γιατί δεν υπήρχε κανένα στοιχείο εναντίον του. Κι όμως, αυτές οι πρακτικές οδήγησαν σε εκφοβισμό της κοινότητας των μαύρων.

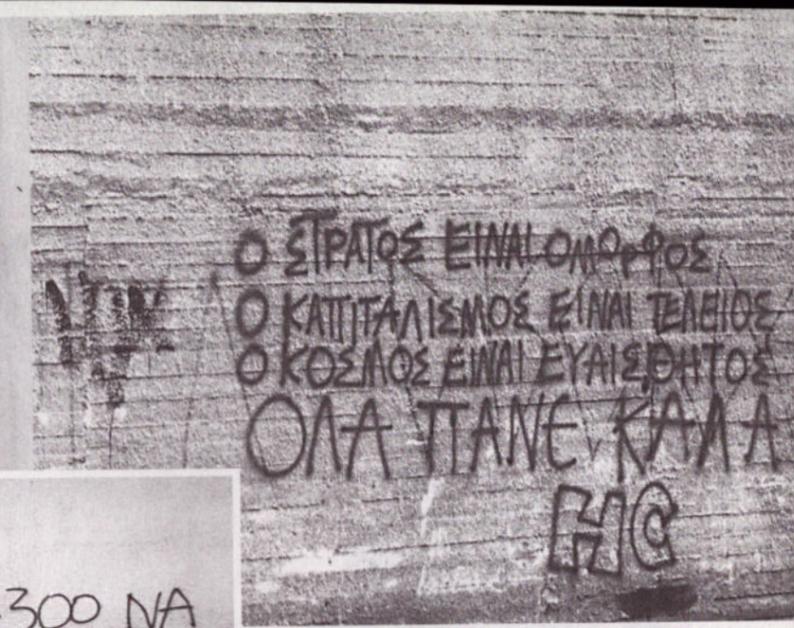
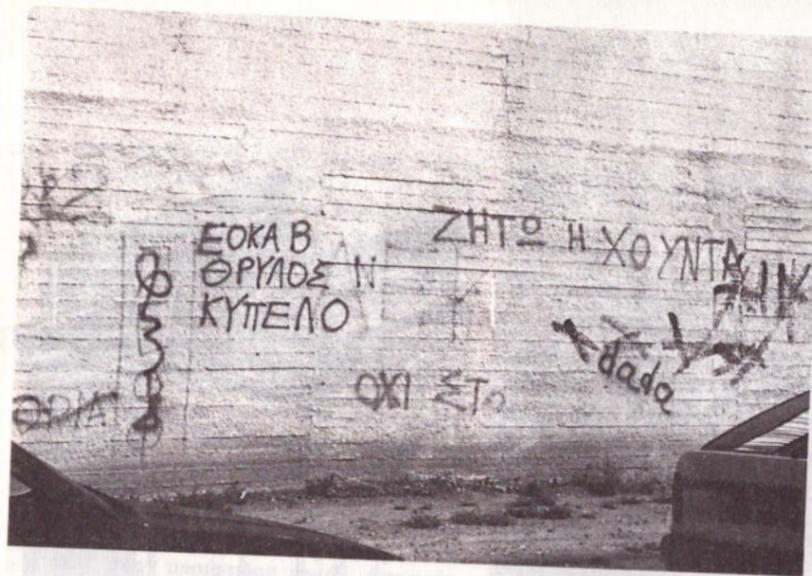
Κάτω από τέτοιες άδικες συνθήκες ενοχοποίησης και έλλειψης δημοκρατικών δικαιωμάτων, καλωσορίζουμε πρωτοβουλίες από τη διεθνή κοινότητα για άσκηση πίεσης στην Αυστριακή κυβέρνηση. Η Αυστρία αντιμετωπίζει μια δραστική στροφή προς τη δεξιά. Με μια δεξιά-συντηρητική κυβέρνηση τα πράγματα θα χειροτερεύουν για ανθρώπους οι οποίοι διώκονται λόγω ρατσισμού, περιλαμβανόμενης ασφαλώς και της εβραϊκής μειονότητας, όπως επίσης και για ανθρώπους που διώκονται λόγω σεξουαλικών προτιμήσεων ή επειδή είναι σωματικά ανάπηροι.

Για κάποια χρόνια τώρα, είναι γνωστό στην Ευρωπαϊκή Ένωση ότι η Αυστρία προσπαθεί να τροποποιήσει ριζικά την πολιτική με την απουναρμολόγηση της Σύμβασης της Γενεύης και την άρνηση ασύλου στους πρόσφυγες. Η Αυστρία έχει γίνει η βάση για ακροδεξιές πολιτικές, απειλώντας απελευθερωτικά κινήματα σε ολόκληρη την Ευρώπη. Κι έτσι, είναι προς το συμφέρον όλων των δημοκρατικών δυνάμεων στην Ευρώπη να προσπαθήσουν να αντιστρέψουν τα πολιτικά ρεύματα στην Αυστρία. Θέλουμε να ενθαρρύνουμε όλα τα διεθνή βήματα προς αυτή την κατεύθυνση, ελπίζοντας ότι τουλάχιστον η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει διδαχθεί από την ιστορία, όχι όμως η επίσημη Αυστρία.

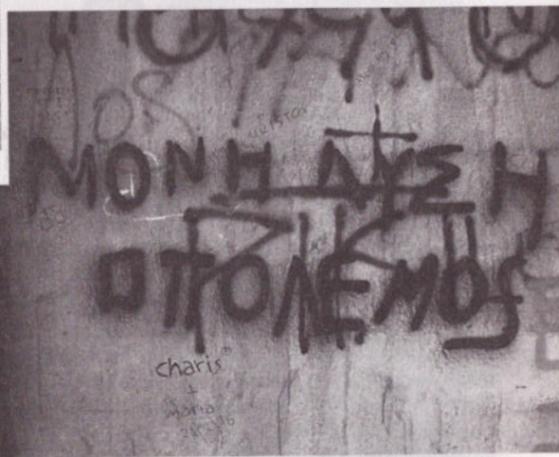
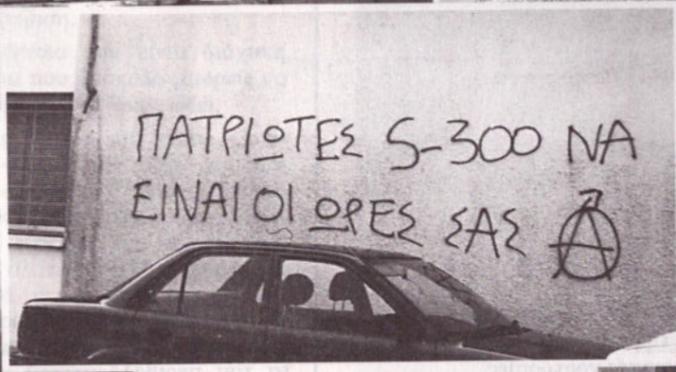
Κάτω από οποιαδήποτε μελλοντική κυβέρνηση, η Αυστρία θα πρέπει να αλλάξει προς ένα δίκαιο δημοκρατικό σύστημα που να περιλαμβάνει το δικαίωμα ψήφου για όλους τους μόνιμους κατοίκους, στο οποίο να υπάρχει νομοθεσία κατά των διακρίσεων, στο οποίο οι μετανάστες δεν θα τυγχάνουν μεταχείρισης ως εχθροί και στο οποίο τα δημοκρατικά δικαιώματα θα γίνονται σεβαστά στην πράξη."

Υπογράφεται από την "Πλατφόρμα για ένα κόσμο χωρίς ρατσισμό".

**Ο ΠΟΛΕΜΟΣ
ΤΩΝ
GRAFFITI
ΣΤΗ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ**

Πολιτική Οικολογία

Δρ. Άγγελου Παπαγεωργίου

Επειδή πολύ συχνά σε συζητήσεις έχω ακούσει απόψεις όπως «Εγώ ζω στην ύπαιθρο και είμαι πιο οικολόγος από σένα» ή «Εγώ έχω βαρεθεί τα θεωρητικά. Έχω ένα χωραφούλι το καλιεργώ και είμαι στην πράξη οικολόγος και όχι στα λόγια» και άλλες, παρόμοιου τύπου, θα ήθελα μέσα από αυτό το άρθρο να διεκρινήσω μερικά πράγματα. Κατ' αρχή δηλώνω ότι παρόμοιες δηλώσεις τις σεβόμαι και χαίρομαι, γιατί φανερώνουν ότι, όπως κι αν το αντιλαμβάνεται ο καθένας, η οικολογία σαν έννοια αντιμετωπίζεται θετικά από ένα ευρύτατο τμήμα του πληθυσμού. Οι αρχές της έχουν κοινή αποδοχή και τα μηνύματά της είναι κοινώς αποδεκτά.

Όμως θάθελα να ρωτήσω «ο γεωργός που καίει το αποκάλαμα, που γεμίζει το χωράφι του φυτοφάρμακα, που πετάει τα άχρηστα σε έναν πρόχειρο ανοικτό χώρο φέρεται οικολογικά; Ο φίλος μου, με το χωραφούλι, που αφήνει όλα τα φώτα του σπιτιού του και τη τηλεόραση ανοιχτά χωρίς λόγο, που αγοράζει για να έχει να πετά είναι οικολόγος; Και για να μην αφήσω τον εαυτό μου έξω, εγώ που παίρνω το αυτοκίνητο αντί να πάω με το ποδήλατο στη δουλειά μου, που είμαι ανακατεμένος σε τέσσερις οργανώσεις και με τρώει το άγχος του χρόνου, που κάθομαι και γράφω στο γραφείο μου ενώ έξω ο ήλιος λάμπει είμαι οικολόγος;

Νομίζω ότι είναι φανερό, ότι όσο κι αν θέλουμε να είμαστε Οικολόγοι με την πιο πλήρη έννοια του όρου είναι εξαιρετικά δύσκολο. Γιατί; Γιατί υπάρχει ένα περιβάλλον (ανθρωποποίητο) μέσα στο οποίο ζούμε. Το περιβάλλον αυτό έχει δημιουργηθεί με αρχές που μόνο «οικολογικές» δεν μπορούν να χαρα-

κτηριστούν. Κατά συνέπεια η βασική αρχή της προσαρμογής μάς ωθεί σε μη οικολογικές νοοτροπίες.

Αυτό δεν σημαίνει βέβαια σε καμιά περίπτωση ότι εγκαταλείπουμε την προσπάθεια. Μόνο που η προσπάθεια αυτή πρέπει να είναι συνεχής και συνεπής.

Σήμερα η προσπάθεια αυτή μπορεί να γίνεται σε ατομικό επίπεδο ή οργανωμένη.

Η οργανωμένη προσπάθεια, η οποία αποσκοπεί σε γενικότερους στόχους, έχει σήμερα δυο κυρίως μορφές.

Η πρώτη είναι αυτή των οργανώσεων (N.G.O.S.). Οι περιβαλλοντικές οργανώσεις έχουν παρεμβατικό χαρακτήρα. Λειτουργούν κυρίως σαν ομάδες πίεσης και μπορεί να έχουν ειδικούς στόχους ή να είναι γενικού χαρακτήρα.

Η δεύτερη είναι αυτή της Πολιτικής Οικολογίας.

Η πράσινη πολιτική (όπως ονομάζεται) έχει εμφανιστεί μέσα από τις θέσεις και παρεμβάσεις των περιβαλλοντικών οργανώσεων. Έχει όμως δυο βασικές διαφορές. Η πρώτη είναι του «καθολικού χαρακτήρα».

Η πολιτική οικολογία έχει διαμορφώσει θέσεις σε όλα τα θέματα που σχετίζονται με την ανθρώπινη δραστηριότητα (οικονομία, κοινωνική πολιτική, άμυνα, εξωτερική πολιτική, εκπαίδευση, κλπ).

Η δεύτερη είναι «των επιδιώξεων».

Οι περιβαλλοντικές οργανώσεις έχουν χαρακτήρα «εισηγητικό, παρεμβατικό ή πίεσης». Προσπαθούν δηλαδή να «πείσουν» όσους διαχειρίζονται την εξουσία, να λάβουν κάποιες αποφάσεις.

Η Πολιτική Οικολογία ζητάει να της δοθεί η δυνατότητα, μέσα από τη δια-

χείριση της εξουσίας, να προωθήσει και υλοποιήσει τις προτάσεις και τα οράματα του περιβαλλοντικού χώρου έχοντας την ευθύνη αυτής της υλοποίησης.

Ένα άλλο βασικό εισαγωγικό ερώτημα που πρέπει να απαντήσουμε εδώ είναι το εξής: «Καλά, αλλά τα άλλα κόμματα δεν μπορούν να έχουν περιβαλλοντική πολιτική; Μόνο εσείς είστε οι «Περιβαλλοντιστές;»

Όπως εξήγησα στην αρχή του άρθρου, υπάρχει κατ' αρχάς μια σαφής διαφορά ανάμεσα στην «Ατομική» και τη «Συλλογική» περιβαλλοντική συνείδηση. Π.χ. «Σε ατομικό επίπεδο, ξέρω ότι πρέπει να μεταφερθεί το χυτήριό από τους Εργάτες. Σε συλλογικό επίπεδο θα δω τί μπορώ να κάνω.»

Στη συνέχεια, θα πρέπει να τονίσουμε ότι οι φιλοσοφίες και κοσμοθεωρήσεις μέσα από τις οποίες πήγασαν τα παραδοσιακά πολιτικά σχήματα είναι (γιατί η σκέψη του ανθρώπου έτσι ήταν) ανθρωποκεντρικές.

Ο άνθρωπος στέκεται στη μέση του Σύμπαντος και τα πάντα γυρνούν γύρω από αυτόν (όπως κάποτε το Σύμπαν γυρνούσε γύρω από τη γη).

Η Πράσινη πολιτική προτείνει μια εντελώς νέα θεώρηση. Τη Συστημική. Οι άνθρωποι είναι μέρος ενός συστήματος. Δεν είναι στην κορυφή καμιάς πυραμίδας. Είναι μέρος ενός κύκλου. Σ' αυτόν τον κύκλο έχει το ρόλο του και τα όρια του. Οφείλει να σεβεται το περιβάλλον και τον κύκλο του και να ζει με τους κανόνες και τις αρχές του.

Είμαστε μέρος ενός οικοσυστήματος το οποίο δεν έχει δημιουργηθεί με αποκλειστικό σκοπό να μας εξυπηρετεί.

Τι σημαίνει πρακτικά αυτό;

Η συνειδητοποίηση ότι λειτουργούμε μέσα σε ένα οικοσύστημα έχει για παράδειγμα οδηγήσει στην έννοια της «Λειψόρου Ανάπτυξης».

Ο άνθρωπος έχει συσχετίσει έντονα την «πρόοδο» με την «ανάπτυξη». Ειδικότερα δε όταν λέμε «Ανάπτυξη» εννοούμε την «ποσοτική».

Περισσότερα λεφτά, πιο πολλοί ή πιο μεγάλοι δρόμοι, πιο πολλά σπίτια, πιο μεγάλη επιχείρηση.

Είναι μια έννοια που είναι διάχυτη γύρω μας και που δύσκολα μπορείς να της αντισταθείς γιατί θα σε φάει.

Όμως υπάρχει και μια άλλη «Ανάπτυξη» η «Ποιοτική». Όχι περισσότεροι ή μεγαλύτεροι δρόμοι, αλλά ποδηλατόδρομοι και πεζόδρομοι. Ένα πολιτιστικό κέντρο, ένα προσεγμένο πάρκο, μια πλατεία. Όχι περισσότερα λεφτά αλλά χρόνος για καλύτερες ανθρώπινες σχέσεις και χώρος για να υλοποιούνται.

Ακούγονται ουτοπικά αλλά όμορφα. Παραδεχτείτε το!

Εξάλλου έχει αρχίσει να γίνεται συνείδηση ότι οι πλουτοπαραγωγικές πηγές δεν είναι απεριόριστες. Ότι οι βασικές συνθήκες ζωής μπορούν να διαταραχθούν. Ότι οι ενεργειακές μας πηγές είναι περιορισμένες. Ότι υπάρχουν σημεία «μη επιστροφής». Έχουμε αρχίσει να καταλαβαίνουμε ότι δεν μπορούμε να απλώνουμε το χέρι μας πιο μακριά απ' ότι φτάνει. Ότι αν έχουμε ένα πηγάδι που φέρνει τρεις κουβάδες νερό την ημέρα και εμείς αντλούμε πέντε μια μέρα το πηγάδι θα στερέψει.

Η Πολιτική Οικολογία προβλέπει ότι ο πλανήτης βρίσκεται μπροστά σε ορατές απειλές οικολογικών καταρρεύσεων. Οι παραδοσιακές πολιτικές βρίσκονται σε κρίση. Έχουν παραδοθεί στα χρηματιστήρια και τη λογική της λογιστικής διαχείρισης. Η παγκοσμιοποίηση και η αγορά διαμορφώνουν τις εξελίξεις στον πλανήτη. Ορισμένες εταιρίες έχουν μεγαλύτερο πλούτο και δύναμη από πολλά κράτη. Η τεχνολογία υπηρετεί τον απομονωτισμό.

Η Πράσινη Πολιτική, για να αντιμετωπιστούν αυτές οι εξελίξεις, προτείνει την υπέρσπιση των υλικών βάσεων της ζωής (του νερού, της γης, του αέρα, της ποικιλίας των ειδών που ζουν πάνω στον πλανήτη). Εκπαίδευση που στόχο έχει την εξασφάλιση των συνθηκών διαβίωσης και την πολύπλευρη και διάβου δυνατότητα επαφής του ανθρώπου με τη γνώση. Κοινωνικές δομές και δημοκρατικές διαδικασίες που να δίνουν τη δυνατότητα ανάπτυξης μιας κοινωνίας, ενεργών, κριτικών και αλληλέγγυων πολιτών, με εγγυημένα

τα δικαιώματα του ανθρώπου.

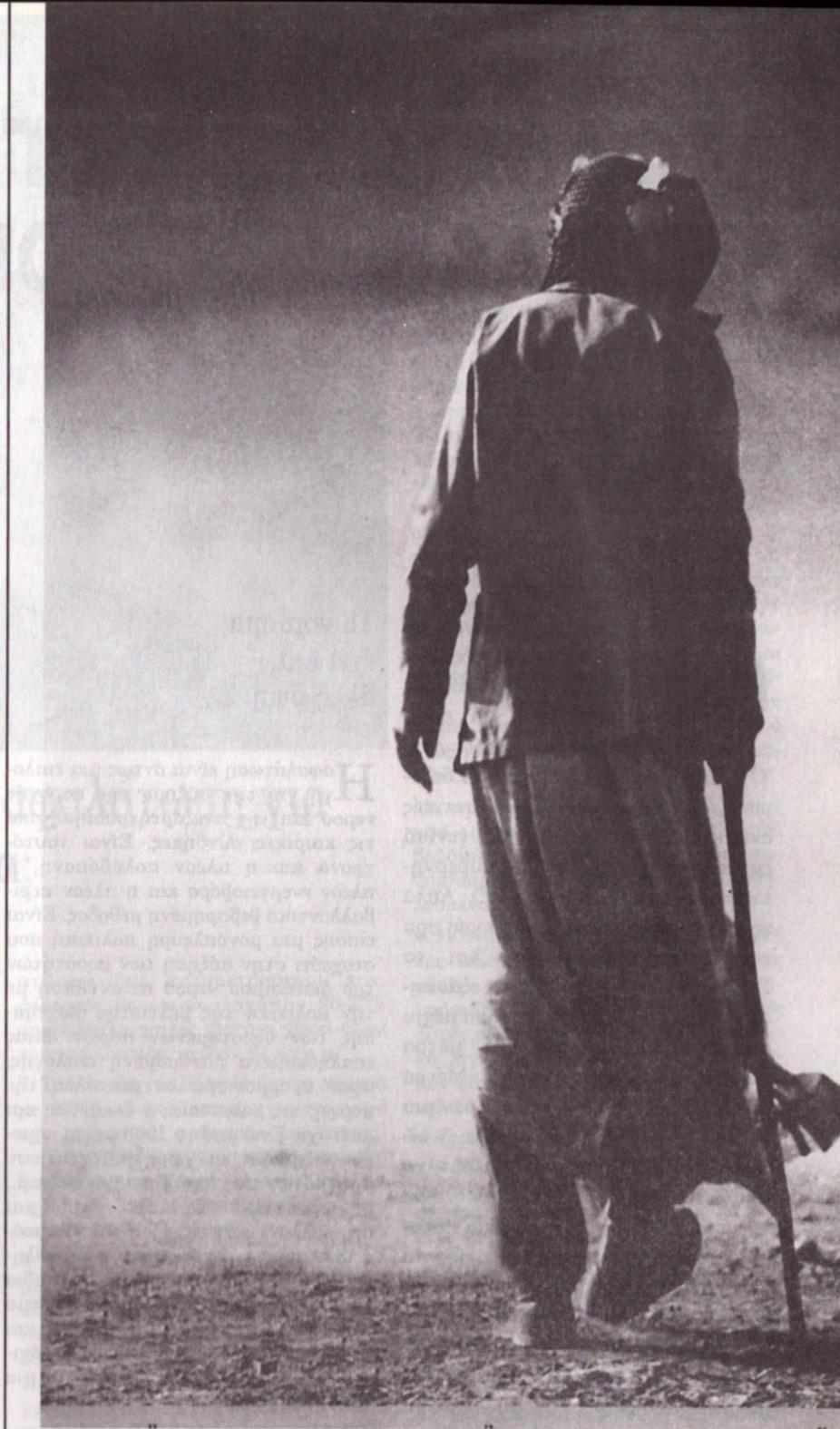
Μεταρρύθμιση της οικονομίας ώστε να εξασφαλίζονται οι ανάγκες των σημερινών γενεών χωρίς να υποθηκεύουν το μέλλον των επομένων. Δημοκρατικές διαδικασίες που θα συνδέουν εμπόριο, ασφάλεια, οικονομικά και κοινωνικά ζητήματα με τα περιβαλλοντικά και κοινωνικά δικαιώματα.

Εξωτερική πολιτική και διακρατικές

σχέσεις που να αποσκοπούν στην πρόληψη των κρίσεων και συγκρούσεων, στην ειρηνική επίλυση των προβλημάτων και στη συστηματική διαχείριση.

Στη σημερινή εποχή της παγκοσμιοποίησης το «Σκέψου τυπικά και σφαιρικά, δράσε τοπικά και σφαιρικά» κατευθύνει τη δράση της Πράσινης Πολιτικής.

Εξωτερική πολιτική και διακρατικές

ΑΦΑΛΑΤΩΣΗ: ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΟΡΘΗ ΛΥΣΗ;

Εύη Θεοπέμπτου*

Οι δημοσκοπήσεις ανάμεσα στους καταναλωτές δείχνουν πως ο κόσμος πιστεύει πως ναι είναι αναγκαία η αφαλάτωση.

Όχι γιατί ανέλυσε τα υδατικά δεδομένα της Κύπρου και τις μελλοντικές ανάγκες σε νερό, ούτε επειδή γενικά εμπιστεύεται ασυζητητί τις κυβερνητικές αποφάσεις (κάθε άλλο!). Απλά επειδή η καθημερινή ταλαιπωρία που το Υπουργείο Γεωργίας και τα Συμβούλια Υδατοπρομήθειας εξάσκησαν με τα υπερβολικά αυστηρά μέχρι απάνθρωπα περιοριστικά μέτρα παροχής νερού, μας λύγισαν. Μέτρα μονόπλευρα, που ενώ κατάφεραν μια μηδαμινή εξοικονόμηση του 3-4% μας ταλαιπώρησαν και απειλούν να μας ξαναταλαιπώρησουν όλους. Και αφού δεν φαινόταν στον μέσο καταναλωτή άλλη επιλογή στον ορίζοντα από αυτή που θα έκανε τους «Δράκους του Νερού» να διατάξουν τον τερματισμό όχι των βομβαρδισμών, αλλά των περιοριστικών μέτρων στο νερό, το αποτέλεσμα ήταν ένα συντριπτικό ναι στην αφαλάτωση!

Για μας όμως που μπορούμε και οφείλουμε να αναλύσουμε τα υδατικά δεδομένα, έχουμε κάθε δικαίωμα να αμφισβητήσουμε τις όποιες ατεκμηρίωτες και παραπλανητικές αποφάσεις της κυβέρνησης που μας επηρεάζουν όχι μόνο σήμερα αλλά και που δεσμεύουν το περιβάλλον και την οικονομία των επόμενων γενιών.

Το νόμισμα έχει και άλλη όψη

Η αφαλάτωση είναι όντως μια επιλογή για την αύξηση της παροχής νερού και την ανεξαρτητοποίηση από τις καιρικές συνθήκες. Είναι ταυτόχρονα και η πλέον πολυδάπανη, η πλέον ενεργειακόβρα και η πλέον περιβαλλοντικά βεβαρημένη μέθοδος. Είναι επίσης μια μονόπλευρη πολιτική που στοχεύει στην αύξηση των ποσοτήτων του διαθέσιμου νερού σε αντίθεση με την πολιτική της βέλτιστης διαχείρισης των υφισταμένων πόρων. Μιας επαληθευμένα λανθασμένη επιλογής, αφού εφαρμόστηκε σε μια άλλη της μορφή, τις τελευταίες 4 δεκαετίες και απέτυχε. Ενώ από το 1960 μέχρι σήμερα αυξήσαμε τη χωρητικότητα των φραγμάτων μας από 3 σε 300 εκ. κ.μ., με τεράστια κόστη οικονομικά και περιβαλλοντικά - και διεθνείς δεσμεύσεις ως προς την χρήση και τιμή πώλησης του νερού, καταφέραμε στην ίδια αυτή περίοδο να μειώσουμε το απόθεμα των υπογείων νερών κατά 50% και επιπρόσθετα να μην έχουμε τα ελάχιστα αποθέματα για επιβίωση σε μια τριετή ολιγομβρία.

Υπαίτιος, η επιπόλαια υδατική πολιτική, η οποία για λόγους κυρίως λαϊκισμού, ενδιαφερόταν και ενδιαφέρεται ακόμα, μόνο για την μια όψη του νομίσματος, εκείνη της προμήθειας και όχι εκείνη της χρήσης του νερού. Το λιγότερο που όφειλε το Υπουργείο Γεωργίας να κάμει, θα ήταν η μη επανάληψη του ίδιου λάθους. Και όμως!

Έχει η Κύπρος εξαντλήσει όλες τις μεθόδους μείωσης των απωλειών και εξοικονόμησης, ώστε να μπορεί δικαιολογημένα να προχωρεί με την αφαλάτωση;

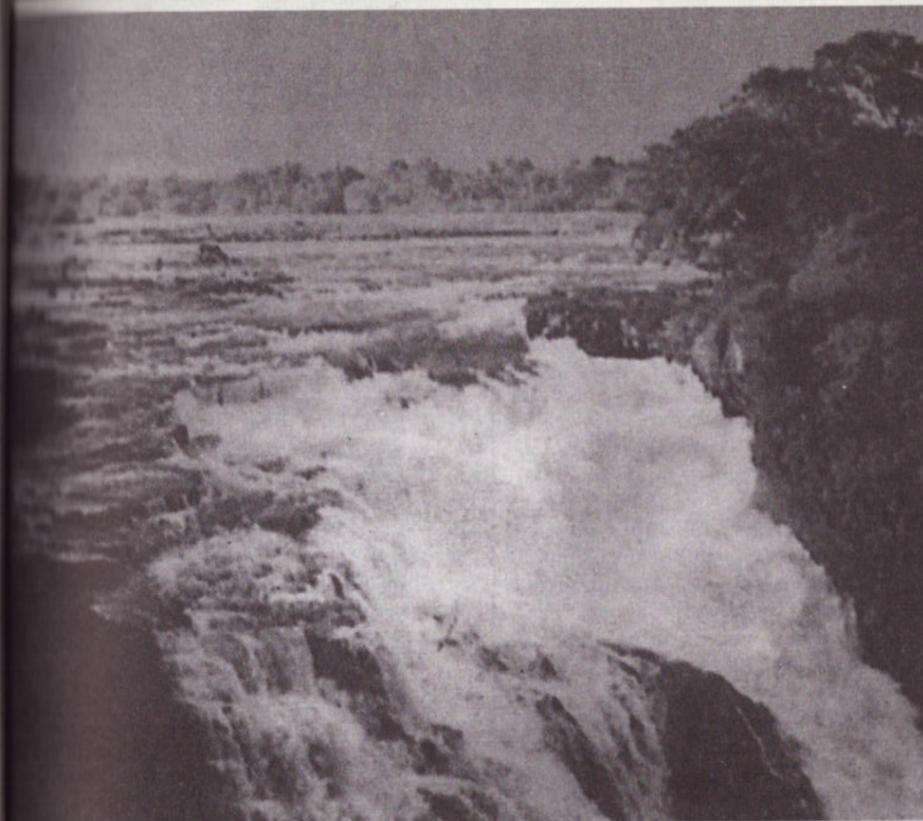
Έχει το Υπουργείο καταρτίσει ένα μακροχρόνιο στρατηγικό σχέδιο πάνω στο οποίο βασίζεται η νέα υδατική πολιτική;

Από τα στοιχεία που το Κίνημα Οικολόγων Περιβαλλοντιστών έχει εξασφαλίσει, παρά την έλλειψη διαφάνειας στο σχετικό Υπουργείο (χάριν όμως στη μέθοδο της περιβαλλοντικής κατασκοπίας!) αποδεικνύεται ακριβώς το αντίθετο.

1. Σύμφωνα με την Έκθεση της Διεθνούς Τράπεζας η Κύπρος δεν θα έπρεπε να προχωρήσει στην αφαλάτωση αφού υπάρχουν πολλά περιθώρια εξοικονόμησης νερού και μείωσης απωλειών και η τεχνολογία της αφαλάτωσης δεν έχει ακόμα φθάσει σε σημείο που να είναι συμφέρουσα για την Κύπρο, η οποία βασίζεται εξολοκλήρου σε εισαγόμενο πετρέλαιο

2. 70.000, πλείστες παράνομες, διατηρήσεις λειτουργούν και εξαντλούν τα υπόγεια νερά της Κύπρου χωρίς ουσιαστικό έλεγχο της ποσότητας που αντλείται και της χρήσης που γίνεται του νερού, παρά το ότι τα αποθέματα των υπογείων νερών καλύπτουν το 70% των ετήσιων αναγκών μας. Οι γεωτρήσεις δεν προστατεύονται, ενώ αντίθετα ρυπαίνονται και αχρηστεύονται από την ανεξέλεγκτη χρήση φυτοφαρμάκων, την απόρριψη χοιρολυμάτων, την υπεράντληση κ.α.

3. 78% των ποσοτήτων νερού καταναλώνονται σήμερα στην γεωργία, χωρίς να γίνονται ουσιαστικές προσπάθειες για αλλαγή προς αποδοτικές καλλιέργειες και οικονομικότερες μεθόδους άρδευσης. Χαρακτηριστικό τα υδροβόρα εσπεριδοειδή και οι μπανάνες που απλά και μόνο εάν εφαρμοζόταν μια μείωση της ποσότητας νερού ανά εκτάριο μέχρι 15-20% γεγονός που θα μπορούσε να γίνει χωρίς επηρεασμό της παραγωγής (σύμφωνα με τη Διεθνή Τράπεζα) θα επέτυχαν εξοικονόμηση

Είναι αναγκαία η αφαλάτωση για την Κύπρο σήμερα;

ιση με την παραγωγή ενός σταθμού αφαλάτωσης (30.000κ.μ. ημερησίως).

4. Τα αρδευτικά συστήματα επεκτείνονται πέραν από τις δυνατότητες άρδευσης συχνά για σκοπιμότητες άλλες από τη βελτίωση της γεωργική παραγωγής. (βλέπε αύξηση της αξίας της γης και την εξυπηρέτηση γαιοκτημόνων). Ακόμα και φέτος ο προϋπολογισμός του Υπουργείου Γεωργίας περιλαμβάνει μεγάλα κονδύλια για επέκταση των αρδευτικών δικτύων και ανύπαρκτα μικρά κονδύλια για τη μείωση των διαρροών των δικτύων.

5. Η τιμή του αρδευσιμου νερού δεν έχει καμιά σχέση με το κόστος παραγωγής του ή την πραγματική του αξία σαν περιορισμένο πόρος που είναι, με αποτέλεσμα τη σπατάλη. Χαρακτηριστικό η επιχορήγηση του νερού των πατατών που εξάγονται, πράγμα που ισοδυναμεί με την εξαγωγή νερού. Αντίθετα η οδηγία της Ε.Ε. που σύντομα θα εφαρμοστεί, ορίζει ότι κανένα νερό δεν επιτρέπεται να επιχορηγείται εκτός από τις βασικές ανάγκες πόσιμου νερού, εάν το κόστος του ξεπερνά τα όρια της προσιτής τιμής.

6. Οι διαρροές των δικτύων ύδρευσης, ύψους 20,000 τόνων ημερησίως δεν φαίνεται να απασχολούν κανένα, παρά το γεγονός ότι αυτές σε πλείστες περι-

πτώσεις δεν καταμετρούνται καν. Διαρροές ύψους τουλάχιστον 20-25% απαράδεκτα ψηλές για μια χώρα όπου το νερό κοστίζει σχεδόν £1 το κ.μ.

7. Τα γήπεδα γκολφ αρδευονται σήμερα με 2,000 τόνους επιχορηγημένο νερό την ημέρα από φράγματα και διατηρήσεις (με ήδη εγκεκριμένη παροχή διπλάσιας ποσότητας νερού), ενώ τα σχέδια για περισσότερα γήπεδα δεν φαίνεται να έχουν φραγμό.

8. Τα τριτοβάθμια επεξεργασμένα λύματα που σήμερα κυμαίνονται γύρω στις 10.000 κ.μ. ημερησίως και στα επόμενα 5-10 χρόνια θα αυξηθούν σε 60.000 κ.μ. ημερησίως (δηλ. Το 1/10 των συνολικών αναγκών) δεν προγραμματίζεται να χρησιμοποιηθούν για γεωργικούς σκοπούς, έτσι ώστε να μειώσουν τη ζήτηση νερού από τα φράγματα. Αντίθετα ενθαρρύνονται νέες και αμφίβολης αποδοτικότητας χρήσεις π.χ. γκολφ

Σε όλα τα πιο πάνω, που θα μπορούσαν να εξοικονομήσουν μέχρι και 100.000 κ.μ. νερού την ημέρα, γυρίζουμε τις πλάτες και σαν αρχοντοχωριάτες με Ευρωπαϊκό προανατολισμό στρεφόμεστε στη μαζική αφαλάτωση.

Ας δούμε τώρα το θέμα της ποσότητας του αφαλατωμένου νερού που αποφασί-

στηκε να παραχθεί τουλάχιστο για τα επόμενα 10 χρόνια.

Με τη λειτουργία των τεσσάρων μονάδων αφαλάτωσης (Δεκέλεια, Αλυκή Λάρνακας, Λεϊτίς Μαϊλ και 'γιος Θεόδωρος) θα παράγονται καθημερινά 120.000 κ.μ.νερού, ποσότητα με την οποία θα υπέρ-καλύπτονται όλες οι υδρευτικές ανάγκες της Λευκωσίας, Λεμεσού, Λάρνακας και Αμμοχώστου. Έτσι επιτυγχάνεται το μεγαλύτερο λάθος του διαχωρισμού των νερών σε 2 είδη, το αρδευσιμο φυσικό νερό και το νερό της ύδρευσης από τα εργοστάσια αφαλάτωσης, βρέξει χιονίσει! Η ποσότητα που σύντομα θα παράγεται θα είναι μεγαλύτερη από τις ανάγκες των χειμερινών μηνών! Ακόμα και με το συντηρητικό υπολογισμό 20% απωλειών από το δίκτυο διανομής, οι ποσότητες αυτές θα μπορούν να υδρεύουν πληθυσμό 500.000 ατόμων εάν αυτοί καταναλώνουν 180 λίτρα ανά άτομο την ημέρα αντί 140 που καταναλώνουν σήμερα!!

Με την πλήρη εξάρτηση της ύδρευσης από την αφαλάτωση εγκαταλείπονται βιώσιμες μέθοδοι παραγωγής νερού και δημιουργούνται μη ανατρέψιμα τελεσμένα, όπως:

- Μόνιμη εγκατάλειψη του δικαιώματος του καταναλωτή στους φυσικούς υδατινους πόρους (φράγματα και διατηρήσεις), παρά το γεγονός ότι οι πηγές αυτές είναι φθηνότερες, περιβαλλοντικά λιγότερο επιβλαβείς και πληρώθηκαν ήδη από τον φορολογούμενο καταναλωτή

- Αχρήστευση των διυλιστηρίων νερού για τα οποία δαπανήθηκαν εκατομμύρια λίρες (χαρακτηριστική η περίπτωση του διυλιστηρίου Τερσεφάνου που ενώ αποπερατώθηκε με επίσηυση δεν χρησιμοποιήθηκε ποτέ)

- Μόνιμη εγκατάλειψη του δικαιώματος στα νερά από τους ποταμούς του Τροόδους που ρέουν βόρεια (Βόρειος Αγωγός) για τον οποίο έγιναν μελέτες και θα μπορούσε να υδροδοτεί ολόκληρη τη Λευκωσία (ελεύθερη και κατεχόμενη). Ωστόσο επειδή το έργο μπορεί βιώσιμα να αναπτυχθεί μόνο εάν συνδυάζει την παροχή πόσιμου και αρδευσιμου νερού, χωρίς την ύδρευση της Λευκωσίας, εγκαταλείπεται ανεπιστρεπτή.

- Μόνιμη εγκατάλειψη των πόσιμων υπογείων νερών, αφού το υπερβολικό κόστος από τη μη διάθεση του αφαλατωμένου νερού, δεν θα επιτρέπει πλέον τη χρήση άλλων φθηνότερων και ποιοτικά καλύτερων πηγών

- Ακόμη πιο ανεξέλεγκτη χρήση και

κατάχρηση των φυσικών υδατίνων πόρων για αμφιβόλου αποδοτικότητα γεωργικά προϊόντα, μειώνοντας τις δυνατότητες των επερχόμενων γενεών από γεωργούς, αφού κανένας πλέον δεν θα επηρεάζεται άμεσα από τα αποθέματα νερού, άρα και δεν θα γνοιάζεται.

Τι οικονομικό κόστος πληρώνουμε για την αφαλάτωση;

Οι τιμές που κατ'επανάληψη ανακοινώνονται είναι στα σίγουρα παραπλανητικές. Πέραν από το ποσό για την αγορά του νερού (54σ και 42σ) πρέπει να προστεθεί το κόστος του απολεσθέντος νερού μέχρι την διακλάδωση του στον καταναλωτή δηλ. 20%. Θα πρέπει επίσης να προστεθεί το κόστος της μη αγοράς νερού κατά τους χειμερινούς μήνες οπότεν το 1/2 περίπου της τιμής του νερού θα πρέπει να καταβάλλεται, χωρίς την παραλαβή νερού. Αυτό θα αυξάνει την τιμή του νερού κατά 10-20%. Επιπρόσθετα θα πρέπει να ενσωματωθεί το κόστος των άλλων επενδύσεων, δηλ. μεταφορά ηλεκτρικού ρεύματος, κατασκευή αντλιοστασίων και αγωγών μεταφοράς του νερού μέχρι το πλησιέστερο αγωγό, δεξαμενές, κόστος πρόσμειξης και ελέγχου της ποιότητας του νερού, συντήρησης των αγωγών. (τουλάχιστον 80σ / κ.μ.)

Τι περιβαλλοντικό κόστος πληρώνουμε για την αφαλάτωση;

Πέντε πολύ σοβαρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις πέραν από τις όποιες πρόσθετες ιδιόζουσες τοπικές επιπτώσεις βαραίνουν την πολιτική των αφαλατώσεων. Η κυβέρνηση αμέλησε, υποτίμησε προσπέρασε αυτές τις επιπτώσεις, αποφεύγοντας να κάμει τη απαραίτητη στρατηγική μελέτη των επιπτώσεων της επιλογής αυτής, όπως όφειλε να κάμει. Κρύφτηκε πίσω από την απελπισία που η ίδια δημιούργησε στον καταναλωτή, αλλά φαίνεται να έχει προσκρούσει, μάλλον όχι για τους πιο σοβαρούς λόγους αλλά έστω, στις τοπικές αρχές.

1. Η τεράστια αύξηση στην ηλεκτρική ενέργεια με το επακόλουθο της ανάλογης αύξησης της καύσης των πετρελαιοειδών και των εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα. Η ενέργεια που απαιτείται για την παραγωγή ενός κ.μ. αφαλατωμένου νερού είναι 6kWh σε σύγκριση με 8kWh που είναι η μέση κατανάλωση ανά νοικοκυριό. Για την

παραγωγή 120.000 κ.μ. ημερησίως η παραγωγή ενέργειας θα αυξηθεί κατά 12% και αυτό πέραν από την σταθερή αύξηση του 6% που παρατηρείται στην ετήσια κατανάλωση ρεύματος. Αυτοί οι αριθμοί μας φέρνουν σε πλήρη αντίθεση με τις δεσμεύσεις που η Κύπρος πήρε (όχι εθελοντικά αλλά λόγω εναρμόνισης με την Ε.Ε.) με τη συμφωνία του Κυότο για μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου (8% μείωση από τα επίπεδα του 1990 μέχρι το 2010!). Δεν είναι απόμακρο το ενδεχόμενο να δημιουργηθεί παρόμοιο πρόβλημα με την Ε.Ε. όπως δημιουργήθηκε με την χρηματοδότηση του Ηλεκτροπαραγωγικού Σταθμού στο Βασιλικό, λόγω μη τήρησης των περιβαλλοντικών κριτηρίων της Ε.Ε.. Το μόνο που προστατεύει την κυβέρνηση είναι το γεγονός ότι οι επενδύσεις γίνονται από ιδιώτες και η αποπληρωμή γίνεται σταδιακά π.χ. £8.000.000 για την αγορά νερού το 1999.

2. Τη μόνιμη απόρριψη 120.000 κ.μ. την ημέρα άλμης, με ψηλή θερμοκρασία και πρόσθετα χημικά (ferric chloride), στα ίδια τέσσερα σημεία για 10 τουλάχιστο χρόνια. Η ζημιά στη θαλάσσια ζωή αλλά και στις γειτονικές παραλίες δεν έχει μελετηθεί μακροχρόνια. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε άλλες χώρες (π.χ. Φλόριδα Αμερικής), η άλμη τυγχάνει επεξεργασίας πριν την απόρριψη και λόγω της περιβαλλοντικής και οικονομικής σημασίας των ακτών της, η απόρριψη γίνεται με διατρήσεις στα βαθύτερα στρώματα των υπογείων νερών.

3. Η επιλογή των χώρων εγκατάστασης των σταθμών αφαλάτωσης, γίνεται χωρίς τη διεξαγωγή χωροταξικής μελέτης και μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ενώ οι Σταθμοί Αφαλάτωσης δημιουργούν προβλήματα, όπως θαλάσσια ρύπανση, ρύπανση των ακτών, αισθητικής και ηχητικής ρύπανσης, αλλαγές χρήσης της γης, αλλά και προβλήματα όπως επέμβαση στον υπό προστασία βιότοπο των Αλυκών Λάρνακας.

4. Η ενθάρρυνση της σπατάλης νερού π.χ. γήπεδα γκολφ, νοοτροπία αντίθετη με τη φιλοσοφία της αειφόρου ανάπτυξης και πλέον παύει να επιδιώκεται η βέλτιστη διαχείριση των υφισταμένων υδατίνων πόρων. Χαρακτηριστικό η αύξηση στην κατανάλωση νερού στη Μάλτα κατά 60% μετά την εφαρμογή της αφαλάτωσης.

5. Η ποιοτική υποβάθμιση της ποιότητας του πόσιμου νερού. Όσο και αν η κυβέρνηση μας επιβεβαιώνει για την τελειότητα του νερού, ο καταναλω-

τής βλέπει και γεύεται την αλλοίωση στο χρώμα και την γεύση και ανησυχεί για τις επιπτώσεις στην υγεία του. Αποτέλεσμα να αγοράζονται πρόσθετες ποσότητες πόσιμου νερού με άλλες υγειονομικές επιπτώσεις.

Για μια τόσο σοβαρή απόφαση που μας δεσμεύει ανεπιτροπεί και που για τα επόμενα 10 χρόνια θα ξοδευτούν πέραν των £200 εκατομμυρίων για την αγορά νερού, αχρηστεύοντας έργα υποδομής εκατομμυρίων λιρών (π.χ. διυλιστήριο Τερσεφάνου που τίθεται σε αχρηστία

πριν ακόμη εγκαινιαστεί £7 εκ.), οι χειρισμοί της κυβέρνησης αφήνουν πολλά περιθώρια αμφισβήτησης της πολιτικής των αφαλατώσεων.

Αν με όλα αναφέρονται πιο πάνω, δημιουργούνται έστω ερωτήματα, η επιμονή του Υπουργείου Γεωργίας για την τάχιστα και πλήρη αφαλατο-εξάρτησή μας, αγνοώντας τις απόψεις και ανησυχίες των τεχνοκρατών και επιστημόνων, δημοσίων υπαλλήλων και ιδιωτών και των τοπικών αρχών και κατοίκων, δημιουργεί απορίες αν η

επιλογή της πολιτικής αυτής γίνεται:

● Επειδή η αφαλάτωση έχει προκριθεί μετά από επισταμένες μελέτες ως η καλύτερη και πλέον συμφέρουσα πολιτική για τον τόπο μακροχρόνια,

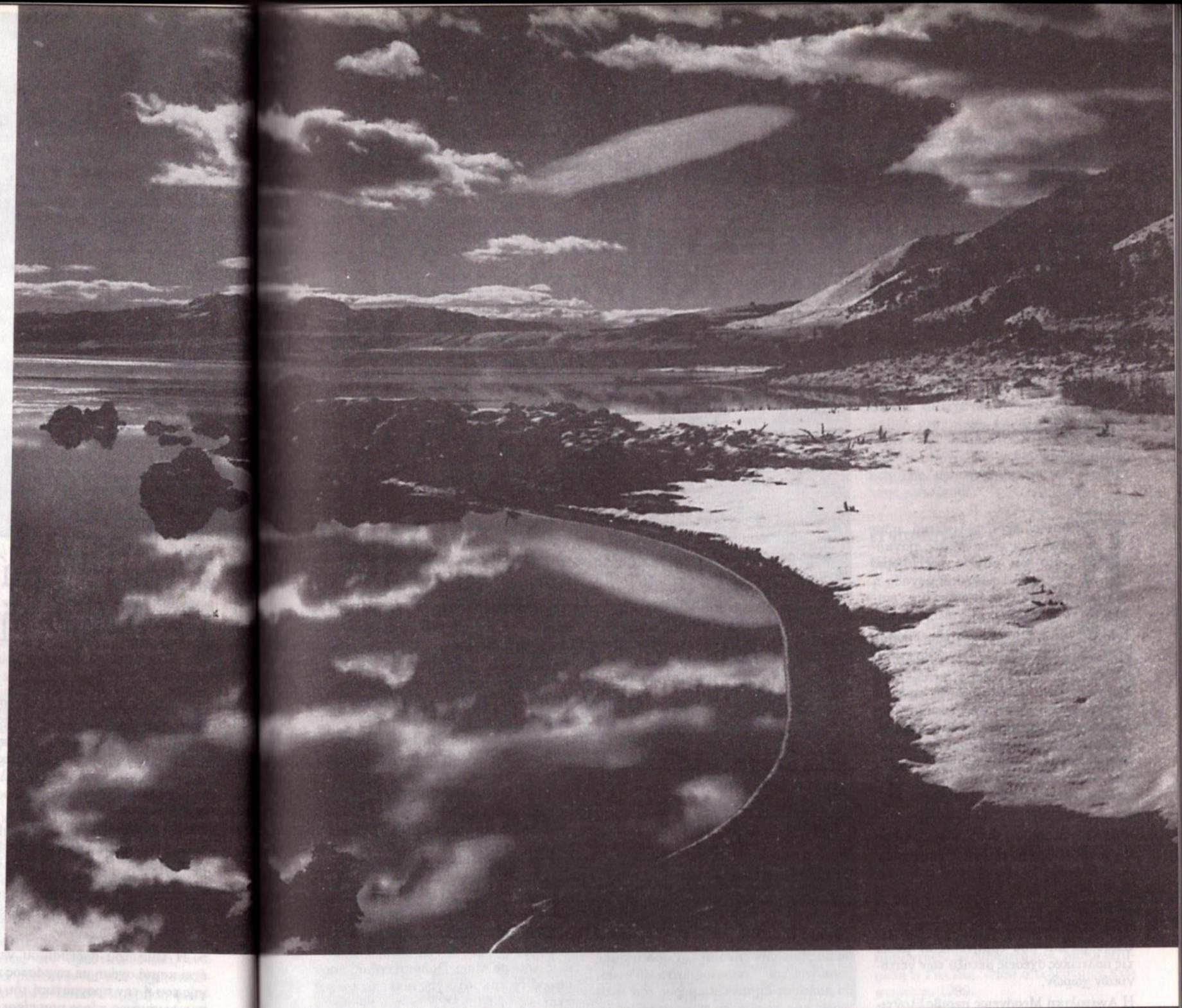
● ή επειδή η αφαλάτωση είναι η πλέον πολιτικά συμφέρουσα μέθοδος αφού δίνει με αφθονία και χωρίς περιορισμούς νερό για χρήση ακόμα και για σπατάλη στους αγρότες (μέχρι που η γεωργία όπως εξασκεύεται σήμερα να ανατραπεί από την εναρμόνιση το Ευρωπαϊκό κεκτημένο οπότεν τα όποια

προβλήματα δημιουργηθούν θα φορτωθούν στη θυσία, χάριν της επίλυσης του εθνικού μας προβλήματος)

● ή επειδή ο πανικός της αδυναμίας μας να ανταποκριθούμε στην ολιγομβρία των τελευταίων 3 χρόνων μας θόλωσε το μυαλό

● ή επειδή η αφαλάτωση έχει άλλες άγνωστες δυνάμεις που την υποκινούν!

* Κίνημα Οικολόγων Περιβαλλοντιστών

Η πράσινη επιλογή

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ

Εύη Θεοπέμπτου*

Κάποια περιβαλλοντικά προβλήματα είναι όντως παγκόσμια και κανείς δεν μπορεί από μόνος του, σαν μονάδα ή σαν χώρα να ξεφύγει ή να επιτύχει να τα επηρεάσει αποτελεσματικά.

Παράδειγμα η δημιουργία της Τρύπας του Όζοντος και το Φαινόμενο του Θερμοκηπίου.

Προκαλούνται και προκαλούν τη κάθε γωνιά του πλανήτη. Υπαίτιες οι δραστηριότητες του κάθε ενός από μας. Υπαίτιοι οι άνθρωποι σε διαφορετικό βαθμό ο κάθε ένας και δυστυχώς το βόρειο ημισφαίριο, φέρει κατά πολύ τις μεγαλύτερες ευθύνες.

Το μικρο-περιβάλλον της Ανατολικής Μεσογείου, έχει τα δικά του ιδιαίτερα προβλήματα.

Προβλήματα πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά. Αλληλένδετα μεταξύ τους.

Ένα δέσιμο που γίνεται όλο και πιο ξεκάθαρο και που ερμηνεύει εν μέρει τις πολιτικές σχέσεις μεταξύ των γειτονικών χωρών.

Η Ανατολική Μεσόγειος περιβαλλοντικά χαρακτηρίζεται από τα προβλήματα του νερού, την απερίθωση, την πυρηνική απειλή, τη μη-αειφόρα τουριστική ανάπτυξη και τη ρύπανση της Μεσογείου. Όλα αυτά ξεκινούν σαν τοπικά και περιβαλλοντικά προβλήματα αλλά έχουν τον τελικό αντίκτυπό τους στη γενικότερη οικονομία και πολιτική της περιοχής.

Ας πάρουμε σαν πρώτο παράδειγμα το υδατικό:

Οι κλιματικές αλλαγές έφεραν τις τελευταίες δεκαετίες μειωμένες βροχοπτώσεις στη περιοχή μας. Αυτό, σε

συνδυασμό με την αύξηση του πληθυσμού, του τουρισμού και της εντατικής γεωργίας, προκάλεσαν με τη σειρά τους διαμάχες για τα δικαιώματα χρήσης των φυσικών πηγών του νερού. Εκτός από τα εσωτερικά προβλήματα, οι συνθήκες αυτές δημιουργούν τέτοιες εντάσεις μεταξύ γειτονικών χωρών, που καταλήγουν είτε σε μια υποχρεωτική οικονομική αλληλοεξάρτηση είτε ακόμα δημιουργούν κάποιες νέες πολιτικές και στρατιωτικές συμμαχίες.

Πολύ λίγες χώρες κατανοούν την αυξανόμενη σημασία του νερού τόσο καλά όσο η Τουρκία. Με ένα από τα μεγαλύτερα έργα πολιτικής μηχανικής, η Τουρκία ξοδεύει 32 δισεκατομμύρια δολάρια για το τεράστιο Έργο της Νοτιοανατολικής Ανατολίας. Ένα σύμπλεγμα από 22 φράγματα και 19 ηλεκτροπαραγωγικούς σταθμούς, με επίκεντρο το Φράγμα Αττατούρκ στον Ευφράτη ποταμό. Όταν το όλο έργο ολοκληρωθεί στην επόμενη δεκαετία θα αυξήσει την έκταση της αρδευόμενης περιοχής της Τουρκίας κατά 40% και θα καλύψει σημαντικό μέρος των αναγκών της χώρας σε ηλεκτρική ενέργεια. Αυτό το έργο θα αυξήσει το επίπεδο ζωής 6 εκατομμυρίων κατοίκων, κυρίως Κούρδων, υποσκάπτοντας και αδυνατίζοντας έτσι την επανάσταση των Κούρδων για αυτονομία. Ο έλεγχος των νερών του Ευφράτη θα αφαιρέσει επίσης πόρους από τις γειτονικές Συρία και Ιράκ, αδυνατίζοντας έτσι και τους εχθρικούς γείτονες της Τουρκίας.

Και με άλλους τρόπους η Τουρκία χρησιμοποιεί το νερό σαν εργαλείο εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής. Ένα από τα σχέδια της είναι η μεταφορά νερού στη Κύπρο μέσω αγωγού 70

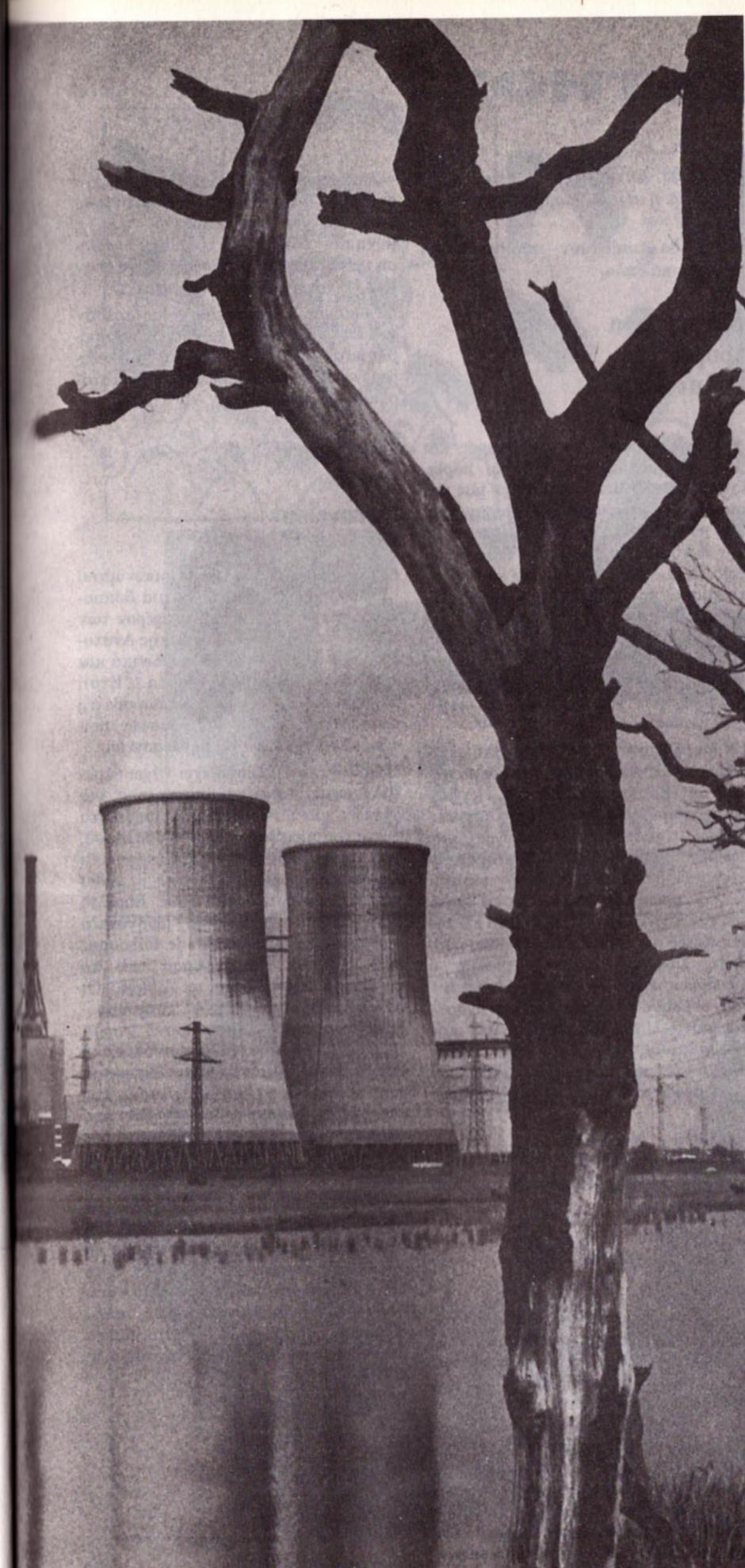
χιλιομέτρων. Ο αγωγός σχεδιάζεται ώστε να μπορεί να μεταφέρει περισσότερο νερό από τις ανάγκες των κατοχόμενων και ξένοι μεσολαβητές στο Κυπριακό ελπίζουν ότι αυτό θα χρησιμοποιηθεί σαν μέσο επίτευξης λύσης του Κυπριακού προβλήματος.

Ίσως η όλη πολιτική εκμετάλλευση του νερού στην Τουρκία να μην είναι τυχαία, αφού τόσο ο Ντεμιρέλ όσο και ο Οζάλ παλαιότερα ήταν υδραυλικοί μηχανικοί!

Μια από τις σημαντικότερες πολιτικές εξελίξεις στη Μέση Ανατολή τα τελευταία 20 χρόνια, είναι η ανάπτυξη μιας δυνατής συνεργασίας μεταξύ Τουρκίας και Ισραήλ. Και οι δύο χώρες έχουν να κερδίσουν, αφού το Ισραήλ λόγω των κλιματικών αλλαγών και του επαναπατρισμού των Εβραίων διψά, ενώ η Τουρκία υπερχειλίζει από νερό. Η πρόσφατη συνεργασία για μεταφορά νερού στο Ισραήλ με υποθαλάσσιο αγωγό, το έχει πλέον απεγκλωβίσει από τους περιορισμούς στις διαπραγματεύσεις του με τους Παλαιστίνιους όσον αφορά τα τμήματα γης που επιστρέφονται.

Στη Βόρεια Αφρική, 9 χώρες μοιράζονται το Νείλο, κλειδί για την ανάπτυξη και επιβίωση της περιοχής. Η Αίγυπτος, το Σουδάν και η Αιθιοπία είναι οι μεγαλύτεροι διεκδικητές. Η απόκτηση των δικαιωμάτων νερού σαν θέμα οικονομικής επιβίωσης, μπορεί όντως αυτό τον αιώνα να εξελιχθεί σε μια νέα εστία πολέμου.

Η Κύπρος έχει λεκτικά βαφτίσει το υδατικό σαν το μεγαλύτερο εθνικό της πρόβλημα μετά από το Κυπριακό. Όμως μόνο λεκτικά, αφού στην πράξη οι χειρισμοί είναι επιφανειακοί. Η

ορθολογιστική διαχείριση των πολύ περιορισμένων υδατίνων πόρων της Κύπρου, ζωτικότητας σημασίας για την οικονομική αλλά και πολιτική επιβίωση της, εξακολουθούν να μένουν έξω από τον όποιο κυβερνητικό σχεδιασμό.

Ακόμα χειρότερα, η Κυπριακή κυβέρνηση έχει αυτοεγκλωβιστεί στη μη εκμετάλλευση των ποταμών που ρέουν από την Οροσειρά του Τρόδους προς βορρά, πιθανότατα κατόπιν υποδείξεων που σχετίζονται και με την αντίστοιχη Τουρκική πρόταση και πρόκληση για μεταφορά νερού από την Τουρκία. Θα έπρεπε να είχε από χρόνια τροχιοδρομηθεί μια ορθή εκμετάλλευση των νερών του Καρκώτη και των άλλων βόρειων ποταμών, πέρα από γραμμές κατοχής, προσφέροντας νερό σε όλους τους κατοίκους.

Η πυρηνική απειλή

Η πολιτική αστάθεια που χαρακτηρίζει τις περισσότερες από τις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου, προσφέρεται προς εκμετάλλευση για εξασφάλιση στρατιωτικής υπεροχής. Μια τέτοια υπεροχή μπορεί να είναι πυρηνική. Και ένας τρόπος απόκτησής της, μέσα από την κατασκευή ενός «ειρηνικού» σταθμού πυρηνικής ενέργειας. Αποτέλεσμα, μια μόνιμη εστία πυρηνικής απειλής για τα εκατομμύρια των κατοίκων στην περιοχή.

Ενώ σε 8 από τις 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης λειτουργούν σήμερα Πυρηνικοί Ηλεκτροπαραγωγικοί Σταθμοί, τα τελευταία χρόνια, με την παρέμβαση των Πρασίνων έχει εφαρμοστεί ένα μορατόριουμ στην ανέγερση νέων σταθμών και θεθεί χρονοδιάγραμμα για κλείσιμο των υφισταμένων πυρηνικών αντιδραστήρων. Μόνη εξαίρεση η Γαλλία, όπου ο τελευταίος κτίστηκε το 1999.

Αυτό είναι το πνεύμα που διακατέχει το χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σήμερα. Από την άλλη πλευρά, οι πρώην ανατολικές χώρες φορτωμένες με πυρηνικούς σταθμούς, οι περισσότεροι των οποίων ξεπερασμένες και επικίνδυνης τεχνολογίας, μπαίνουν πλέον κάτω από το μικροσκόπιο της Ευρωπαϊκής εναρμόνισης.

Με αυτά τα δεδομένα, είναι τουλάχιστο παράδοξο να γίνεται αποδεκτή η κατασκευή πυρηνικού σταθμού στη Τουρκία, με όλους τους συνεπακόλουθους κινδύνους. Κινδύνους για τη ζωή και την υγεία όλων των λαών της

περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου για τα επόμενα 30-40 χρόνια τουλάχιστο, αν τελικά τα προγράμματα της Τουρκίας υλοποιηθούν.

Το πυρηνικό εργοστάσιο στο Ακκιουγιου δεν δημιουργεί μόνο την ανησυχία για τα συνήθη θέματα ασφάλειας, είτε στο εργοστάσιο είτε στη μεταφορά των ραδιενεργών αποβλήτων. Δεδομένου ότι ίσως η Τουρκία μετατραπεί σε ραδιενεργό σκουβαλότοπο της περιοχής, μια πρόσθετη ανησυχία είναι η διαχείριση των πυρηνικών αποβλήτων της. Είναι ακόμα φορτισμένο το σχέδιο με το μεγάλο κίνδυνο καταστρεπτικού σεισμού, που σύμφωνα με Τούρκους σεισμολόγους η πιθανότητά για ένα σεισμό μεγέθους 7 στη κλίμακα Ρίχτερ σε μια ακτίνα 100 χιλιομέτρων από το Ακκιουγιου στα επόμενα 40 χρόνια, είναι 50%. Και στη Τουρκία, σε μια χώρα που έχει έλλειψη διαφάνειας και δημοκρατίας, τα θέματα ασφάλειας γίνονται ακόμη πιο μεγάλα.

Η μεγαλύτερη όμως απειλή είναι η στρατιωτική. Γιατί ένα πυρηνικό εργοστάσιο παραγωγής ενέργειας, δίδει ουσιαστικά στην Τουρκία τη βόμβα. Οι πυρηνικοί αντιδραστήρες παράγουν πλουτόνιο, πρώτη ύλη για πυρηνικά όπλα. Ήδη ο Καναδάς βοήθησε την Ινδία να κατασκευάσει τέτοια όπλα, δίνοντας της πυρηνικούς αντιδραστήρες και άλλη πυρηνική τεχνολογία.

Οι προγραμματιζόμενοι αντιδραστήρες στο Ακκιουγιου θα έχουν δυναμικότητα 1000 Mwat. Οι τρεις διεθνείς υποψήφιες εταιρείες είναι:

1. Ατομική Ενέργεια Καναδά (AECL), κρατική επιχείρηση
2. Διεθνής Πυρηνική Δύναμη (NPI), ένας συνεταιρισμός της Siemens Γερμανίας και Framatome Γαλλίας
3. Συνεταιρισμός Westinghouse Αμερικής και Mitsubishi Ιαπωνίας

Σε μια μεγαλύτερης ευαισθησίας βαθίδα, ένα πυρηνικό εργοστάσιο στο Ακκιουγιου απειλεί με εξαφάνιση μια από τις ελάχιστες πλέον αποικίες από Φώκιες της Μεσογείου (Monk Seals), που βρίσκονται στο στόμιο του κόλπου του Ακκιουγιου.

Πέραν από τη συγκεκριμένη απειλή, εμείς τα Πράσινα κόμματα της Ανατολικής Μεσογείου ζητούμε τη δημιουργία μιας αποπυρηνικοποιημένης ζώνης, όπου:

- Δεν θα λειτουργούν πυρηνικά εργοστάσια
- Δεν θα αποθηκεύονται πυρηνικά όπλα ή απόβλητα

- Δεν θα λειτουργούν βάσεις εκτόξευσης ή ανεφοδιασμού πυρηνικών όπλων και
- Δεν θα υπάρχουν πυρηνοκίνητα πολεμικά όπλα.

Μη αειφόρα τουριστική ανάπτυξη

Η παγκοσμιοποίηση της αγοράς και οι περιορισμένοι υδατικοί πόροι, έχουν προκαλέσει στη περιοχή μας μια συρρίκνωση της αγροτικής παραγωγής που με τη σειρά της αντικαθίσταται με την αυξημένη σημασία του τουρισμού. Άρα και μια εξάρτηση από τον τουρισμό, που φέρνει μια βεβιασμένη, κοντόφθαλμη και καθόλου αειφόρα ανάπτυξη. Η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος, η εξάντληση των φυσικών πόρων και η αλλοίωση της φυσιογνωμίας του τόπου, είναι τα ορατά πλέον αποτελέσματα.

Η Μεσόγειος είναι ο μεγαλύτερος τουριστικός προορισμός στο κόσμο και παίρνει περίπου το 30% της «παγκόσμιας τουριστικής πίτας». Η τουριστική δραστηριότητα στη Μεσόγειο προσφέρει εργασία σε 5 εκατομμύρια άτομα. Παρ' όλα αυτά, η Μεσόγειος φθίνει σαν προορισμός χρόνο με το χρόνο και χάνει τη δυνατότητά της να ελκύει τουρίστες με τους ίδιους παλιούς ρυθμούς. Στα τελευταία 5 χρόνια, η Μεσόγειος έχασε περισσότερο από 3% του μεριδίου της παγκόσμιας αγοράς και αυτό λόγω της περιβαλλοντικής υποβάθμισης που υφίσταται. Γιατί τελικά εκείνη η φυσική και πολιτιστική ομορφιά και ο τοπικός χαρακτήρας και

χρώμα της Μεσογείου που ελκύουν τους τουρίστες, είναι η πηγή της καταστροφής στη περίπτωση του μαζικού τουρισμού.

Απερήμωση

Οι κλιματικές αλλαγές, σαν αποτέλεσμα του Φαινομένου του Θερμοκηπίου επέφεραν ξηρασία, και επιδεινώνουν την απερήμωση, την αδυναμία δηλαδή της γης να συντηρεί τις μέχρι τώρα αγροτικές δραστηριότητες. Όλα αυτά με τη σειρά τους φέρνουν τη φτώχεια και δημιουργούν μια στρατιά από οικονομικούς πρόσφυγες, που μεταναστεύουν συνεχώς και μαζικά στις γειτονικές Μεσογειακές χώρες. Προκαλούν έτσι μια σειρά από οικονομικά και κοι-

νωνικά προβλήματα, όπως προβλήματα ανεργίας, που όσο και αν γίνονται προσπάθειες για αντιμετώπισή τους, η μόνη και ριζική λύση είναι η εξασφάλιση ικανοποιητικού επιπέδου ζωής στην ίδια τη χώρα των μεταναστών.

Οι οικονομικοί μετανάστες αποτελούν ένα από τα μεγαλύτερα κοινωνικά προβλήματα της Μεσογείου, άμεσα συνδεδεμένο με την περιβαλλοντική κατάσταση της χώρας τους.

Η «Λεκάνη» της Μεσογείου

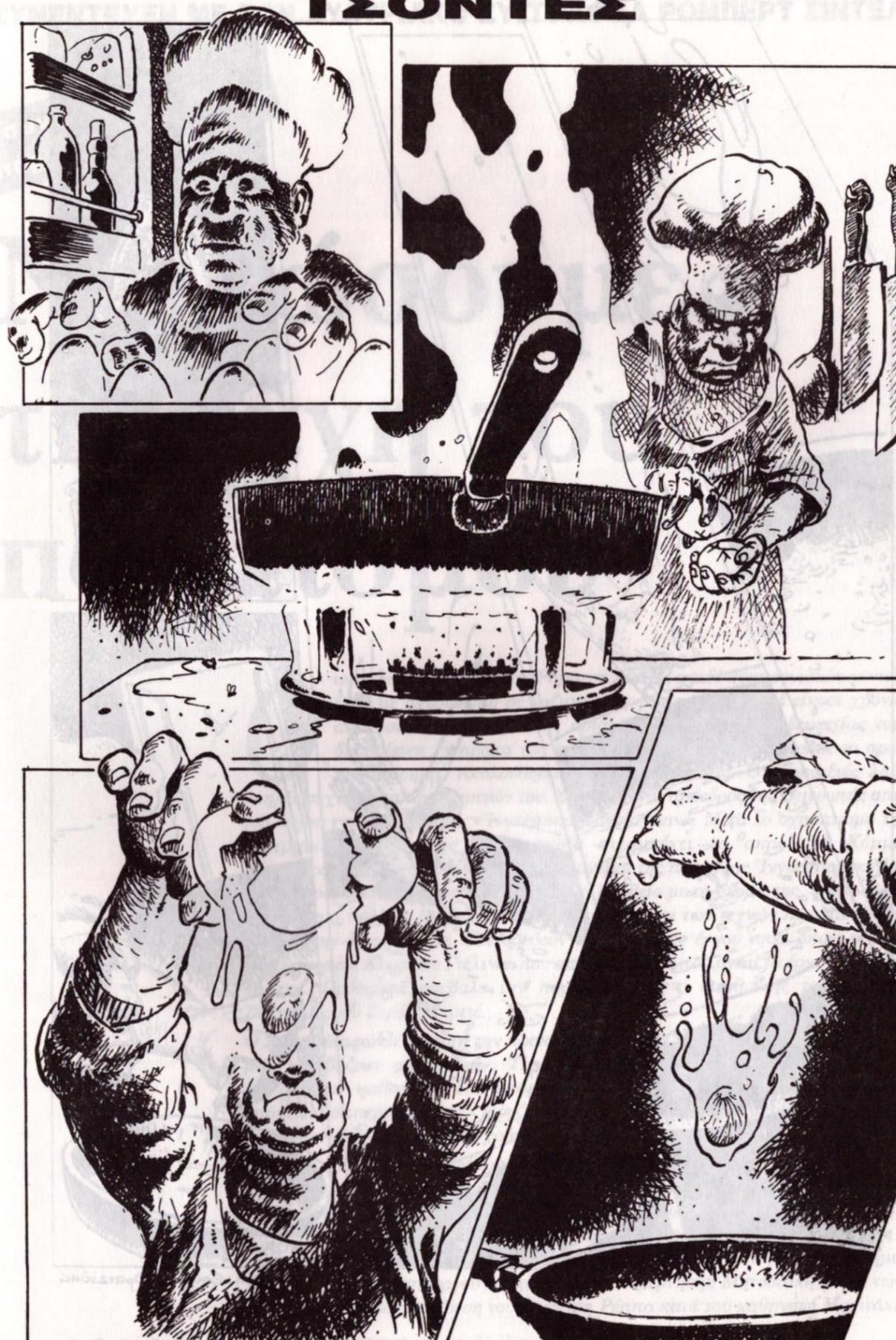
Τα σοβαρά πολιτικά και οικονομικά προβλήματα ίσως είναι μια δικαιολογία για το μειωμένο ενδιαφέρον των κυβερνήσεων της Περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου για τα κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα. Έτσι, παραμένουν ανενόχλητοι οι παραβάτες τοπικών και διεθνών συμβάσεων που αφορούν τη ρύπανση της Μεσογείου.

Η Μεσόγειος Θάλασσα έχει τύχει εκμετάλλευσης και κακοδιαχείρισης για δεκάδες χρόνια. Βιομηχανικά απόβλητα χύνονται απευθείας μέσα στη θάλασσα, ενώ οικιακά λύματα χωρίς επεξεργασία και πετρελαιοφόρα αφήνουν σημάδια από τοξικά απόβλητα αφήνοντας συστηματικά στο βυθό της θάλασσας στα ανοικτά της Κύπρου από το γειτονικό Ισραήλ και το Λίβανο. Οι αντιδράσεις ακτιβιστών ευαισθητοποιούν προς στιγμή την κοινή γνώμη αλλά οι κυβερνήσεις δεν φαίνονται να ενοχλούνται. Παρά το ότι η Συμφωνία της Βαρκελώνης για προστασία της Μεσογείου, υπογράφηκε σχεδόν από όλες τις χώρες της περιοχής, αυτό δεν σημαίνει και την αυτόματη εφαρμογή της.

Κλείνοντας θα ήθελα να τονίσω τη μεγάλη σημασία που έχει η έγκαιρη αναγνώριση ότι, η ενασχόληση με τα περιβαλλοντικά προβλήματα δεν είναι απλά διέξοδος για κάποιους πολύ ευαισθητοποιημένους ανθρώπους αλλά αφορά ουσιαστικά ζητήματα, άμεσα συνδεδεμένα με την ίδια την ύπαρξη μιας χώρας.

* Πολιτικός Μηχανικός

ΤΣΟΝΤΕΣ

συνεργασία
εξ υπαρχής - Η Εποχή

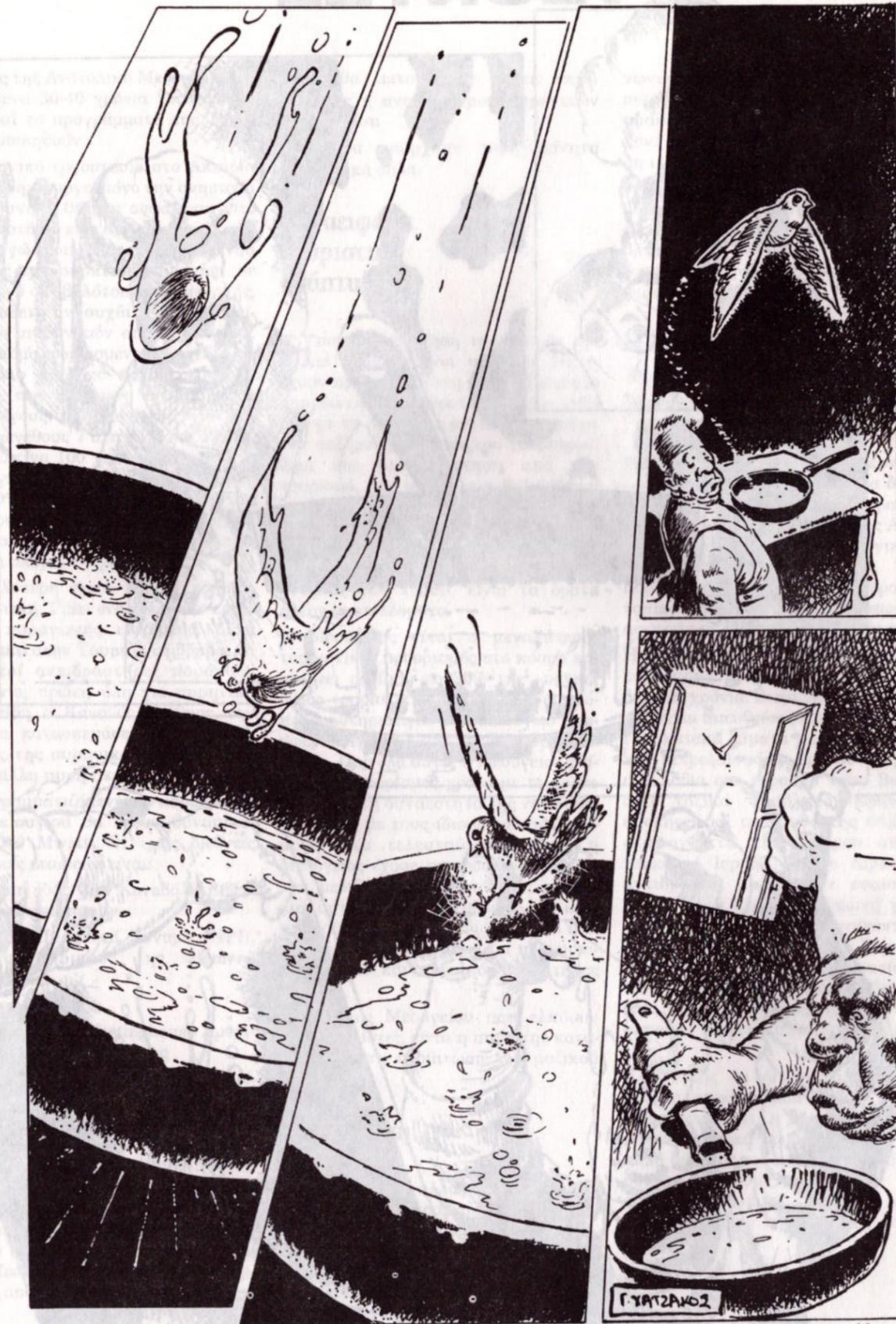
Να δώσουμε τη μάχη του πολιτισμού

Ο αυστριακός συγγραφέας Ρόμπερτ Σίντελ, παιδί κομμουνιστών γονιών, επέζησε με ψευδώνυμο σε ναζιστικό ορφανοτροφείο. Επί είκοσι χρόνια ήταν ακτιβιστής της αυστριακής αριστεράς. Στα τέλη της δεκαετίας του 1970 δημοσίευσε τα πρώτα του ποιήματα. Το 1992 κυκλοφόρησε το πρώτο του μυθιστόρημα. Ακολούθησαν πολλές διακρίσεις. Ο ακροδεξιός λαϊκισμός υπήρξε συχνά θέμα των γραπτών του. Σήμερα είναι πρόεδρος της επιτροπής απονομής του λογοτεχνικού βραβείου «Ίνγκεμποργκ Μπάχμαν». Μετά το σχηματισμό της νέας αυστριακής κυβέρνησης, στην οποία συμμετέχει το ακροδεξιό Κόμμα των Ελευθεροφρόνων της Αυστρίας*, οι κληρονόμοι της ποιήτριας Ίνγκεμποργκ Μπάχμαν απαγόρευσαν να απονέμεται στην Αυστρία βραβείο με το όνομά της, ακολουθώντας το παράδειγμα πολλών ανθρώπων των γραμμάτων και των τεχνών που είτε δεν εμφανίζονται στην Αυστρία είτε απαγορεύουν τη χρήση του έργου τους, όπως η αυστριακή δραματουργός Ελφρίντε Γελινεκ που απαγόρευσε να παίζονται τα έργα της στην πατρίδα της. Πρόσφατα υπέβαλε την παραίτηση του ο διευθυντής του φεστιβάλ του Σαλτσμπουργου Ζεράρ Μορτιέ.

Ο Σίντελ διαφωνεί με αυτή την πρακτική και καλεί τους πνευματικούς ανθρώπους να μην «το βάζουν στα πόδια». Τηρουμένων των αναλογιών - η Αυστρία δεν έχει δικτατορικό καθεστώς, δεν υπάρχει λογοκρισία, η πνευματική δημιουργία δεν υπόκειται σε περιορισμούς - η συζήτηση θυμίζει τη συζήτηση μεταξύ των πνευματικών ανθρώπων στην Ελλάδα στα χρόνια της δικτατορίας.

Άλλωστε και υπό καθεστώς δημοκρατίας δεν έλειψαν στην Ελλάδα χυδαίες επιθέσεις κατά πνευματικών ανθρώπων σαν αυτές που αναφέρει ο Σίντελ για την Αυστρία. Αξίζει να θυμηθούμε τη δυσφημιστική εκστρατεία του δημοσιογράφου Ρίζου κατά του Μάνου Χατζιδάκι ως διευθυντή του τρίτου προγράμματος της ΕΡΤ, τις καμπάνιες της εφημερίδας Αυριανή κατά των αποκαλούμενων «κουλτουριάρηδων», τα φληναφήματα του Σωτήρη Κούβελα, υπουργού πολιτισμού της κυβέρνησης Μητσοτάκη, κατά των ποιητών ή την πρόσφατη επίθεση του Δημήτρη Ρέππα κατά του καθηγητή Μανιτάκη.

Θ.Π.

ΙΔΕΑ: Θανάσης Δρατζίδης

Από ένα παλιό τεύχος του περιοδικού «Σχολιαστής».

— Πώς κρίνετε την απόφαση των κληρονόμων της Μπάχμαν να απαγορεύσουν την απονομή βραβείου που φέρει το όνομά της;

— Κατανοώ ότι οι κληρονόμοι εξοργίστηκαν μετά την είσοδο του Κόμματος των Ελευθεροφρόνων στην κυβέρνηση και ανησυχούν μήπως δυσφημιστεί το βραβείο. Από την άλλη συμφωνούν απολύτως να συνεχίσει να απονέμεται.

— Εσείς θα παραμείνετε πρόεδρος της επιτροπής απονομής του βραβείου;

— Ναι. Κάτω από τις παρούσες συνθήκες θεωρώ αναγκαίο να μην υποχωρήσω. Δεν θα έπρεπε να διευκολύνουμε την πολιτική της πνευματικής απερίμωσης που επιχειρεί ο Χάιντερ παραιτούμενοι σε ένδειξη διαμαρτυρίας από τα πάντα. Αντίθετα: είναι σημαντικό να αμυνθούμε με τα μέσα του πολιτισμού, στα οποία ανήκει και αυτό το βραβείο, και να συνεχίσουμε να προσφέρουμε υπηρεσίες στη λογοτεχνία στη χώρα μας.

— Πώς κρίνετε την παραίτηση του διευθυντή του φεστιβάλ του Σαλτσμπουργκού Ζεράρ Μορτιέ;

— Την κατανοώ. Ως διευθυντής ο Μορτιέ έπρεπε να συνεργάζεται στενά με την κυβέρνηση. Μια και θα έφευγε έτοιμο κι αλλιώς, η παραίτηση του είναι ένα σημαντικό μήνυμα. Κατ' αρχήν πάντως υποστηρίζω ότι θα πρέπει να δώσουμε τη μάχη του πολιτισμού και να μην το βάλουμε στα πόδια.

— Επομένως, δεν σκεφτήκατε να απαγορεύσετε την κυκλοφορία των έργων σας στην Αυστρία, όπως έκανε η Ελφρίντε Γιέλινεκ, απαγορεύοντας να παίζονται τα έργα της.

— Μπορώ να καταλάβω πολύ καλά τα κίνητρα της Ελφρίντε Γιέλινεκ, έχει δεχτεί πολύ συχνά επιθέσεις από τους κυρίους που βρίσκονται σήμερα στην κυβέρνηση. Ως προσωπική απόφαση σεβόμαι απολύτως αυτό που έκανε. Αλλά διαφωνώ κατ' αρχήν με τέτοιες ενέργειες. Ειδικά τώρα χρειαζόμαστε περισσότερα θεατρικά έργα - και

δικά της - για να δείξουμε ότι υπάρχει και μια άλλη, πιο ελπιδοφόρα Αυστρία, μια Αυστρία των πολιτών και του πολιτισμού.

— Πώς ήταν δυνατό να υπάρξει αυτή η δεξιά στροφή στην Αυστρία, τι δεν έγινε;

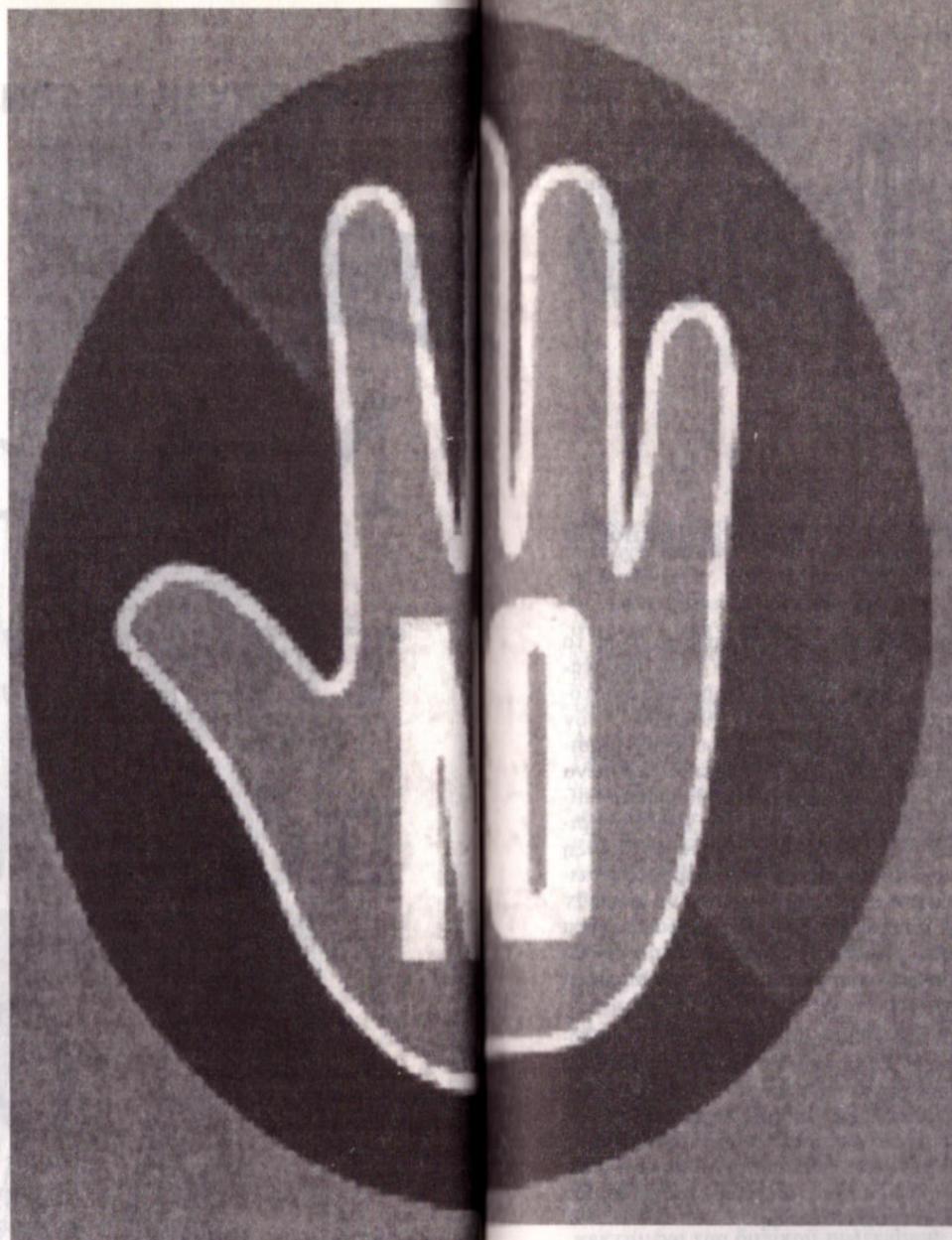
— Εδώ έχουμε ένα πολιτικό σύστημα που επί τριάντα χρόνια ήταν ακίνητο, επειδή δυο κόμματα μπορούσαν να μοιράζονται ολόκληρη τη χώρα. Η αδράνεια συνδεόταν βέβαια με ευημερία και οικονομική ανάπτυξη, αλλά και με μεγάλη διαφθορά και έδωσε τελικά τη δυνατότητα στον Χάιντερ να ανέλθει. Ο Χάιντερ είναι ένας μεγάλος δημεγέρτης και δημαγωγός, ο οποίος εκμεταλλεύτηκε δεξιολογικά τα λάθη του συστήματος. Το γεγονός ότι τώρα το Κόμμα των Ελευθεροφρόνων συμμετέχει στην κυβέρνηση οφείλεται αποκλειστικά στο ότι το Λαϊκό Κόμμα είχε πρόεδρο τον Σύσσελ, έναν πολιτικό καυλωμένο για εξουσία, ο οποίος ήθελε οπωσδήποτε - αδιαφορώντας αν αυτό έβλαπτε τη χώρα - να γίνει καγκελάριος.

— Ποιες είναι οι ανησυχίες σας μετά την είσοδο του Κόμματος των Ελευθεροφρόνων στην κυβέρνηση;

— Ανησυχώ για αυτά που ήδη συμβαίνουν. Θα πρέπει τώρα να παρακολουθούμε με ιδιαίτερη προσοχή την κυβέρνηση και να την καταγγέλλουμε για την παραμικρή παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ανησυχώ προπάντων για όλα εκείνα των οποίων φορέας είναι το Κόμμα των Ελευθεροφρόνων: για το λαϊκισμό που περιφρονεί τον άνθρωπο σε όλα τα πεδία, από την πολιτική του πολιτισμού, την πολιτική έναντι των μεταναστών, έως την κοινωνική πολιτική.

— Βρισκόμαστε σε μια δεύτερη δημοκρατία της Βαϊμάρης;

— Δεν νομίζω ότι ο Χάιντερ είναι ικανός για παραβιάσεις του συντάγματος και για αντιδημοκρατικά μέτρα μεγάλης έκτασης. Αν φτάσουμε εκεί θα τα κάνει κάποιος άλλος. Δεν ξέρω ποιος, αλλά μπορεί να υπάρξει και κάποιος χειρότερος.

Η Αυστρία είναι βέβαια μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και η Ε.Ε. μπορεί σε κάποια στιγμή να διαλυθεί.

— Πρέπει να απομονωθεί διεθνώς η Αυστρία;

— Φυσικά, δεν θέλω να θέσει η διεθνής κοινότητα την Αυστρία σε καραντίνα. Αυτό θα προκαλούσε μόνο πείσμα και θα ενίσχυε τον Χάιντερ. Αυτό όμως είναι και ζήτημα χρόνου. Αν η κυβέρνηση της δεξιάς παραμείνει για μεγάλο χρονικό διάστημα ίσως αλλάξουν τα πράγματα και χρειαστεί η διεθνής πίεση. Αλλά κατ' αρχήν θα πρέπει να τα καταφέρουμε μόνοι μας. Θα έχουμε τη δυνατότητα αν οικοδομήσουμε μια καλή αντιπολίτευση και εξωκοινοβουλευτικές αντιστάσεις. Με την κοινή αντίστα-

ση μπορεί να υπάρξει δημοκρατική ωρίμανση και να καταπολεμηθεί ο Χάιντερ.

— Παρά την τεράστια απήχηση του Κόμματος των Ελευθεροφρόνων, στην Αυστρία συμβαίνουν πολύ λιγότερα ποινικά αδικήματα ακροδεξιών σε σύγκριση με τη Γερμανία. Πώς το εξηγείτε αυτό;

— Ποινικά αδικήματα αυτού του είδους στην Αυστρία μπορούν να συμβούν μόνο κατόπιν εντολής. Εμείς υπήρξαμε πάντοτε ένας λαός που πειθαρχούσε στους ανωτέρους. Βεβηλώσεις τάφων και παρόμοιες πράξεις, που συμβαίνουν και εδώ, δεν είναι στην Αυστρία αποτέλεσμα της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Κατά κάποιον τρόπο η συνένωση των ακροδεξιών στο Κόμμα των

Ελευθεροφρόνων δεν αφήνει ορισμένους να κάνουν βλακείες.

— Επομένως το κόμμα του Χάιντερ επιτελεί μια σημαντική λειτουργία στην Αυστρία.

— Μπορούμε να πούμε ότι κατά κάποιον τρόπο ο Χάιντερ και το κόμμα του διοχετεύουν το ακροδεξιό δυναμικό. Συγκινούν άλλωστε ανθρώπους ενός φάσματος από την πιο ακραία δεξιά μέχρι τους σοσιαλδημοκράτες εργάτες.

— Εσείς είστε εβραϊκής καταγωγής. Θεωρείτε ότι οι Εβραίοι στην Αυστρία έχουν λόγο να φοβούνται;

— Η επιθετικότητα των δεξιών εθνικιστών στην Αυστρία στρέφεται κυρίως κατά των αλλοδαπών και όχι κατά των Εβραίων. Άλλωστε, δεν υπάρχουν τόσοι πολλοί Εβραίοι στην Αυστρία ώστε να μπορεί ο αντισημιτισμός να κινητοποιήσει μάζες. Με την εχθρότητα κατά των ξένων ο Χάιντερ πετυχαίνει πολύ περισσότερα και δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι θα αλλάξει στάση.

— Μήπως οι συγγραφείς και οι διανοούμενοι δεν προειδοποίησαν επαρκώς για τον κίνδυνο του δεξιού λαϊκισμού;

— Δεν θα το έλεγα. Εδώ και χρόνια αγωνίζονται νυχθημερόν κατά του Χάιντερ και πολλοί συγγραφείς και καλλιτέχνες βρέθηκαν στο στόχαστρο του ίδιου του Χάιντερ. Στις τελευταίες εκλογές επιτέθηκε με τις προεκλογικές του αφίσες δημοσίως κατά της Ελφρίντε Γιέλινεκ και του Πέτερ Τουρίνι. Επίσης εδώ και χρόνια επιτίθεται κατά του ζωγράφου Κορνέλιους Κόλιγκ στην Καρινθία. Ο Τόμας Μπέρνχαρτ, νεκρός πια, υπήρξε επίσης πάντοτε στόχος του. Δεν νομίζω ότι μπορούμε να κατηγορήσουμε τους διανοούμενους.

— Μήπως η γλώσσα των συγγραφέων ήταν μερικές φορές

«Κάτω από τις παρούσες συνθήκες θεωρώ αναγκαίο να μην υποχωρήσω. Δεν θα έπρεπε να διευκολύνουμε την πολιτική της πνευματικής απερίμωσης που επιχειρεί ο Χάιντερ παραιτούμενοι σε ένδειξη διαμαρτυρίας από τα πάντα. Αντίθετα: είναι σημαντικό να αμυνθούμε με τα μέσα του πολιτισμού, στα οποία ανήκει και αυτό το βραβείο, και να συνεχίσουμε να προσφέρουμε υπηρεσίες στη λογοτεχνία στη χώρα μας».

υψιπέτης και έτσι απρόσιτη για το ευρύ κοινό;

— Εδώ πρέπει να διαχωρίσουμε την καλλιτεχνική από την πρακτικά πολιτική δραστηριότητα των συγγραφέων. Όλοι μας, εκτός από τη συγγραφική άρθρωση και μυθιστορημάτων, τοποθετηθήκαμε με σαφήνεια κατά του Χάιντερ.

Από την εφημερίδα του Βερολίνου «*Tageszeitung*»

* Ο τίτλος του κόμματος (Freiheitliche Partei Oesterreichs) αντιστοιχεί στον τίτλο Φιλελεύθερο Κόμμα· άλλωστε το κόμμα του Χάιντερ συμμετείχε μέχρι το 1995 στη διεθνή των φιλελευθέρων κομμάτων. Προφανώς για λόγους αβρότητας προς τους φιλελευθέρους ο τίτλος του μεταφράστηκε σε Κόμμα της Ελευθερίας· στην Ελλάδα όμως είχαμε το Κόμμα των Ελευθεροφρόνων του Ιωάννη Μεταξά, τίτλος που ίσως ταιριάζει περισσότερο.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ) δεν πιστεύει «σε έναν Θεό Πατέρα Παντοκράτορα», πιστεύει όμως, όπως πλήθος «εκσυγχρονιστών», σε ένα νέο «οικουμενισμό», σε μια νέα, μοντέρνα εκδοχή της «Αγίας Τριάδας»: Ελευθερία διακίνησης κεφαλαίων σε παγκόσμια κλίμακα, ελευθερία επενδύσεων όλων των ειδών και ποιοτήτων, ελευθερία του διεθνούς εμπορίου.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ) δεν πιστεύει «σε έναν Θεό Πατέρα Παντοκράτορα», πιστεύει όμως, όπως πλήθος «εκσυγχρονιστών», σε ένα νέο «οικουμενισμό», σε μια νέα, μοντέρνα εκδοχή της «Αγίας Τριάδας»: Ελευθερία διακίνησης κεφαλαίων σε παγκόσμια κλίμακα, ελευθερία επενδύσεων όλων των ειδών και ποιοτήτων, ελευθερία του διεθνούς εμπορίου.

Η οικονομική επιστήμη αποφάσισε ότι αυτές οι «βασικές ελευθερίες» εξασφαλίζουν μια καλύτερη κατανομή των διεθνών χρηματικών πόρων και μian αύξηση της παραγωγικότητας, συμβάλλοντας έτσι στην παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη ή μεγέθυνση.

Η μία και μοναδική οικονομική επιστήμη γνωρίζει την μian και μοναδική αλήθεια, έστω και αν δεν κατάφερε να πείσει τους αδαείς και τους αγράμματους, τους άθεους, δηλαδή τις χιλιάδες μη κυβερνητικούς οργανισμούς, τα συνδικάτα, τις αγροτικές και οικολογικές οργανώσεις, τις πρωτοβουλίες πολιτών, που, λόγω της αμάθειας και της ασέβειάς τους, τα έβαλαν με τους εκπροσώπους της νέας τάξης πραγμάτων, με τις πολυεθνικές εκκλησίες και τις ιεροεξεταστικές τους ορδές. Παρά τα σύγχρονα μέσα καταστολής και άλλα αδιάσειστα επιχειρήματα, τα επίγης όργανα του Θείου Λόγου έπρεπε τελικά να υποκύψουν στην ορμή του όπλου μεν, αλλά φανατισμένου όχλου.

Κάποια φαντάσματα από το παρελθόν έμαθαν ξαφνικά να τα χρησιμοποιούν και το ίντερνετ, να συζητούν πέρα από τα σύνορα, να συνεννοούνται και να

Η «Αγία Τριάδα»

Σταύρου Τομπάζου

συνωμοτούν. Μια παράξενη και παραισθησιγόνα οσμή ασέβειας από όλα τα μέρη του κόσμου συγκεντρώθηκε απότομα στο Σιάτλ, διέσχισε τους δρόμους της πόλης, μπήκε απρόσκλητη στα πολυτελή ξενοδοχεία και στα συνεδριακά κτίρια του ΠΟΕ και υποχρέωσε τους εκπροσώπους των πολυεθνικών να τραπούν σε άτακτη φυγή.

Ας επιστρέψουμε όμως στη «μία και μοναδική οικονομική επιστήμη» για να εξετάσουμε την υποτιθέμενη της αλήθεια¹. Είναι πράγματι αλήθεια ότι η περαιτέρω φιλελευθεροποίηση του εμπορίου, που ήταν και ο στόχος του ΠΟΕ στο Σιάτλ, θα ευνοήσει την παγκόσμια ανάπτυξη; Αν κρίνουμε από την εμπειρία του παρελθόντος είναι μάλλον απίθανο.

Σύμφωνα με το CEPII (*Centre d'etudes prospectives et d'information internationales*), που είναι ένα επίσημο, γαλλικό κέντρο οικονομικών ερευνών για τη διεθνή οικονομία, από το 1985 μέχρι το 1996, η ετήσια οικονομική μεγέθυνση κατά μέσο όρο των κρατών μελών του GATT² ήταν 2,1%, έναντι 2% των μη μελών³.

Ασφαλώς αυτό το 0,1 διαφοράς αδυνατεί να στηρίξει εμπειρικά τις πομπώδεις διακηρύξεις της οικονομικής επιστήμης. Έτσι, Το CEPII καταλήγει στο ακόλουθο συμπέρασμα:

«Το άνοιγμα θεωρείται σήμερα ως η μόνη υποστηρίξιμη λύση για να ευνοηθεί η ανάπτυξη. Ωστόσο, παρά την επίσημη συναίνεση (όπως λειεί η Ουάσιγκτον) σχετικά με τα πλεονεκτήματα του ανοίγματος, οι εμπειρικές μελέτες δεν οδηγούν στο συμπέρασμα μιας αδιαμφισβήτητης θετικής επίδρασης μιας αυξημένης φιλελευθεροποίησης των ανταλλαγών αγαθών και υπηρεσιών πάνω στην μεγέθυνση.»⁴

Ο Paul Bairoch, που εκτός από καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Γενεύης εργάστηκε και 3 χρόνια στον GATT, στο μνημειώδες έργο του *Mythes et paradoxes de l'histoire économique*,

καταδεικνύει με λεπτομέρεια πως το κραχ του 1929 οδήγησε στον προστατευτισμό σε αντίθεση με πολλές ανιστόρητες απόψεις που θεωρούν τον προστατευτισμό αιτία του κραχ. Βασισμένος πάνω σε στατιστικά δεδομένα από το 1800 μέχρι το 1990, έδειξε επίσης πως οι ανεπτυγμένες χώρες στηρίζαν την οικονομική τους ανάπτυξη κατά κύριο λόγο πάνω σε προστατευτικές πολιτικές, χωρίς όμως να πάψουν να προπαγανδίζουν τα κρυφά ταλέντα του φιλελευθερισμού, τον οποίο θα έπρεπε να υιοθετήσει η καπιταλιστική περιφέρεια.

Από το 1923 ο αμερικανός οικονομολόγος F. D. Graham⁵ έδειξε πως μερικές φορές, για χώρες με οπισθοδρομικές εξειδικεύσεις και κυρίως με ανελαστικά προϊόντα ως προς το διεθνές εισόδημα, το μόνο που αναπτύσσεται με την φιλελευθεροποίηση του διεθνούς εμπορίου είναι η υπανάπτυξη.

Είναι αμφίβολο αν έστω και ένας φοιτητής οικονομικών επιστημών του πανεπιστημίου της Κύπρου έτυχε κατά τύχη να ακούσει για την ύπαρξη και κριτικών θεωριών του διεθνούς εμπορίου. Έστω, ας μην γνωρίζουν τον Graham ή το Bairoch, δεν πρέπει να γνωρίζουν τουλάχιστον τον Κένυε; Ορίστε τι γράφει:

«Οι ιδέες, η γνώση, η τέχνη, η φιλοξενία, τα ταξίδια: τόσα πράγματα που είναι εκ φύσεως διεθνή. Ας είναι όμως τα εμπορεύματα εγχώριας παραγωγής όποτε είναι δυνατό και πρακτικό. Και κυρίως, ας είναι εθνική η χρηματοδότηση.»⁶

Πως είναι δυνατό το τμήμα οικονομικών επιστημών του Πανεπιστημίου Κύπρου να μην έχει ούτε μια έδρα ιστορίας της οικονομικής σκέψης; Πως είναι δυνατό η ίδια η «επιστήμη» να καταντά διαφήμιση των κυρίαρχων θεωριών που αβίαστα προωθούν οι διάφοροι διεθνείς οργανισμοί όπως το ΔΝΤ, ο ΠΟΕ, ο ΟΟΣΑ; Ποιος πανεπιστημιακός των οικονομικών επιστη-

στο διεθνές εμπόριο

μών στην Κύπρο διερωτήθηκε μήπως υπάρχει κάποια σχέση ανάμεσα στις πολυεθνικές και τον ΠΟΕ; Ποιος πανεπιστημιακός των οικονομικών επιστημών στην Κύπρο διερωτήθηκε γιατί οι πολιτικές του ΔΝΤ να συμπύκνουν πάντα, όλως διόλου τυχαίως, με τα συμφέροντα των ΗΠΑ;

Αν όμως τα αποτυχημένα σχέδια του ΠΟΕ ήταν αμφίβολης οικονομικής αποτελεσματικότητας, η εφαρμογή τους θα είχε μετά βεβαιότητας αρνητικές, πολιτιστικές, κοινωνικές και οικολογικές επιδράσεις.

Το να θέλει να υποτάξει κανείς τα συστήματα υγείας και παιδείας στην λογική του εμπορεύματος και του άμεσου κέρδους είναι εώσάν να θέλει να καταργήσει κάθε έννοια κοινωνικής αλληλεγγύης. Η κρατική πρόνοια σ' αυτούς τους τομείς συνίσταται ακριβώς σε μια ανακατανομή των οικονομικών πόρων, έτσι που, τουλάχιστον εντός συνόρων, να μειώνονται οι κοινωνικές και γεωγραφικές ανισότητες. Η πρόνοια στηρίζεται πάνω σε μια κεντρική ιδέα που είναι το μεγαλύτερο κεκτημένο του δυτικού πολιτισμού: το δικαίωμα στη ζωή και την παιδεία είναι αναφιρέτο και ιερό.

Οι αμερικανοί και ο ΠΟΕ απέτυχαν να επιβάλουν την ελεύθερη εμπορία των γενετικά μεταλλαγμένων προϊόντων και των κρεάτων με ορμόνες. Σύμφωνα με τον ΠΟΕ η απαγόρευση της εμπορίας κάποιων τροφίμων είναι θεμιτή μόνο αφού αποδειχθεί επιστημονικά ότι είναι βλαβερά για την υγεία: Αντί δηλαδή ο παραγωγός και ο εξαγωγέας να υποχρεώνονται να αποδείξουν την καταλληλότητα, ο καταναλωτής και ο εισαγωγέας να υποχρεώνονται να αποδείξουν την μη καταλληλότητα των εν λόγω τροφίμων. Πόσα ιστορικά παραδείγματα χρειάζονται για να πεισθεί κανείς, ότι η έλλειψη επιστημονικής απόδειξης της ακαταλληλότητας δεν καθιστά τα ύποπτα εμπορεύματα κατάλληλα; Το πρόσφατο παράδειγμα των «τρελών αγελάδων» δεν αρκεί;

Η αποτυχία των συνομιλιών στο Σιάτλ οφείλεται πρώτον στις «εθνικές» διαφορές των πολυεθνικών. Η Ευρωπαϊκή

Επιτροπή π.χ. ήθελε να ανοίξει νέους τομείς φιλελευθεροποιήσεων, οι οποίες εάν επιβάλλονταν θα ευνοούσαν τις πολυεθνικές των 15.

Οφείλεται δεύτερον στη στάση των φτωχών χωρών του νότου, τις ανάγκες των οποίων αγνόησε ο ΠΟΕ. Δύο μήνες πριν το Σιάτλ η λεγόμενη ομάδα των 77 (η οποία συγκεντρώνει τώρα 130 υπό ανάπτυξη χώρες) προειδοποίησε ότι κάθε νέα προτεινόμενη φιλελευθεροποίηση πρέπει να τύχει επανεκτίμησης, διόρθωσης και μεταρρύθμισης. Μερικές μέρες πριν το Σιάτλ, η ομάδα των 71 χωρών της Αφρικής, της Καραβαϊκής και του Ειρηνικού απαιτούσε «ειδική και διαφοροποιημένη διαφήμιση» των υπό ανάπτυξη χωρών. Ο ΠΟΕ, αντί να λάβει υπόψη αυτές τις προειδοποιήσεις και αιτήματα, προσπάθησε να εκμεταλλευτεί την ελλειμματική αντιπροσώπευση αυτών των χωρών, να τις κρατήσει στο περιθώριο των συνομιλιών και να επιβάλει τις φιλελευθεροποιήσεις που ήθελαν οι πολυεθνικές.

Οφείλεται τρίτον σε μια νέα πρακτική συμμαχία ανάμεσα στο συνδικαλιστικό το οικολογικό και το αγροτικό κίνημα. Στις ΗΠΑ π.χ. είναι η πρώτη φορά μετά τον πόλεμο του Βιετνάμ που το οργανωμένο συνδικαλιστικό κίνημα (AFL-CIO) και οι Πράσινοι κινητοποιήθηκαν γύρω από ένα κοινό στόχο. Παράλληλα, ήταν η πρώτη φορά που το ειρηνικό κίνημα και οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων ενδιαφέρθηκαν έμπρακτα για την «παγκοσμιοποίηση». Το Σιάτλ ήταν το μεγάλο *rendez-vous* των πολυεθνικών και του ΠΟΕ από τη μια πλευρά, και εκατοντάδων συνδικαλιστικών και αγροτικών φορέων, ειρηνιστικών, οικολογικών οργανώσεων ομάδων πρωτοβουλιών από όλο τον κόσμο από την άλλη πλευρά.

Οφείλεται τέταρτον στη διαμόρφωση νέων συσχετισμών δυνάμεων σε εθνικό επίπεδο σε μερικές χώρες νευραλγικής σημασίας, όπως π.χ η Γαλλία, που έδωσαν τα χέρια των επίσημων διαπραγματευτών στο Σιάτλ και μετάφεραν τις αντιπαραθέσεις και τις διαμαρτυρίες των δρόμων στις ίδιες τις αίθουσες συνεδριάσεων του ΠΟΕ.

Στις ΗΠΑ π.χ. είναι η πρώτη φορά μετά τον πόλεμο του Βιετνάμ που το οργανωμένο συνδικαλιστικό κίνημα (AFL-CIO) και οι Πράσινοι κινητοποιήθηκαν γύρω από ένα κοινό στόχο. Παράλληλα, ήταν η πρώτη φορά που το ειρηνικό κίνημα και οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων ενδιαφέρθηκαν έμπρακτα για την «παγκοσμιοποίηση». Το Σιάτλ ήταν το μεγάλο *rendez-vous* των πολυεθνικών και του ΠΟΕ από τη μια πλευρά, και εκατοντάδων συνδικαλιστικών και αγροτικών φορέων, ειρηνιστικών, οικολογικών οργανώσεων ομάδων πρωτοβουλιών από όλο τον κόσμο από την άλλη πλευρά.

Επιτέλους, ευρύτερα κοινωνικά στρώματα συνειδητοποιούν ότι η «παγκοσμιοποίηση» δεν είναι «εκσυγχρονισμός», αλλά ένας κοινωνικός μεσαίωνας που προωθείται από οργανισμούς όπως το ΔΝΤ και ο ΠΟΕ και που αντιλείπει το ιδεολογικό του περιεχόμενο από τον μύθο μιας και μοναδικής, αδιάσειστης αλήθειας (ή από την απάτη της λεγόμενης «μοναδικής» ή «ενιαίας σκέψης»). Όπως λειεί και ο πρόεδρος της Μαδαγασκάρης, D. Rastiraka, η παγκοσμιοποίηση είναι η «ολοκληρωτική θεωρία, που υποστηρίζεται από την ενιαία σκέψη, και προωθείται από την μεγαλύτερη δύναμη της στιγμής», ενώ ο ΠΟΕ είναι «ο κατεχοχρήν θεομός της παγκοσμιοποίησης που θέλει να επιβάλει τους κανόνες του σ' όλες τις ανθρωπίνες δραστηριότητες που εφεξής ορίζονται ως αντικείμενα εμπορίου»⁸.

1. Bléne επίσημ B. Cassen, «Fallacieuse theorie du libre-echange», *Le Monde diplomatique*, novembre 1999.

2. O GATT είναι η παλαιά ονομασία του ΠΟΕ

3. *La Lettre du CEPII*, no 181, juillet-aout, 1999.

4. Στο ίδιο.

5. Εκδ., *La Decouverte*, Paris, 1995:.

6. «The theory of international values re-examined», *The Quarterly Journal of economics*, 1923.

7. Αναφέρεται από B. Cassen, ό.π..

8. Αναφέρεται από τον A. Sinai, «Le jour ou le Sud se rebiffa», *Le Monde diplomatique*, janvier, 2000.

Το παγκοσμίως «ελεύθερο εμπόριο»

Κώστα Σταμάτη*

Ο κόσμος που μας προτείνουν οι ιθύνοντες του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου μοιάζει με μια παγκόσμια εμποροπανήγυρη, στην οποία όλα ανεξαιρέτως θα μπορούν να πωλούνται και να αγοράζονται. Όλες οι ανθρώπινες δραστηριότητες, αλλά και η ίδια η Φύση, ορίζονται εφεξής ως αντικείμενα «εμπορίου». Ακόμη και τα όργανα του ανθρώπινου σώματος. Οι υπέρμαχοι του απελευθερωμένου σε παγκόσμια κλίμακα εμπορίου προβάλλουν το υποβλημαίο δίλημμα: προστατευτισμός ή αγορά;

Στην πραγματικότητα, παρά ταύτα, ο ΠΟΕ ανέχεται αδιαμαρτύρητα μεθόδους έμμεσου αλλά ουσιαστικού προστατευτισμού, προς όφελος των ισχυρότερων χωρών και ιδιαίτερα των ΗΠΑ. Και προσπερνά με αδιαφορία τα δικαιώματα των εργαζομένων, την προστασία του περιβάλλοντος, την ποιότητα των τροφίμων και την υγεία των καταναλωτών. Οι ρυθμίσεις του ενδιαφέρονται δεδηλωμένως για την κατάργηση κάθε φραγμού στο εμπόριο και καθόλου για τις διαδικασίες, για τους κοινωνικούς και οικολογικούς όρους της παραγωγής των εμπορευμάτων.

Η μόνη εξαίρεση που μέχρι στιγμής γίνεται δεκτή είναι για εμπορεύματα που έχουν παραχθεί από φυλακισμένους. Ως προς τέτοια προϊόντα μόνον είναι ανεκτό τα κράτη να νοιάζονται για τη διαδικασία της παραγωγής και της διάθεσής τους, π.χ. λαμβάνοντας πρόνοια για την καλύτερη δυνατή πρόωθσή τους στην αγορά. Καμία εξαίρεση, αντιθέτως, δεν γίνεται δεκτή ως προς το «εμπόριο» των τοξικών απο-

βλήτων, των ειδών που κινδυνεύουν να εξαφανισθούν ή των αγαθών που αρχίζουν να σπανίζουν (όπως ο δασικός πλούτος και τα αλιεύματα). Καμία πρόνοια δεν λαμβάνεται για τη δυνατότητα περιορισμού των εξαγωγών, οσάκις παρατηρείται στο εσωτερικό κάποιας χώρας έλλειψη τροφίμων προς ζημίαν του τοπικού πληθυσμού.

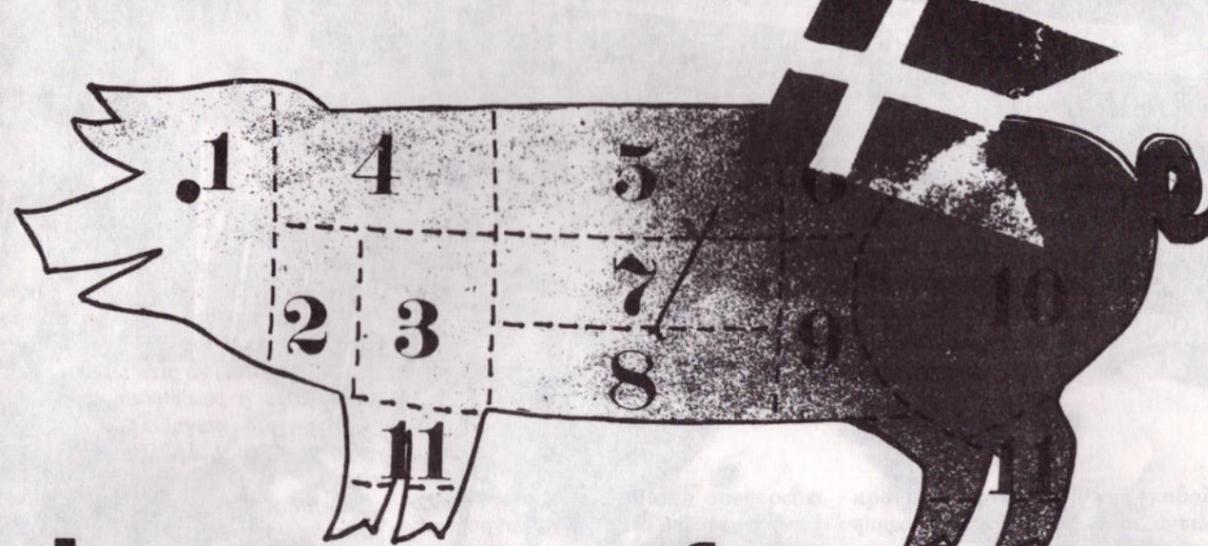
Σε όλα αυτά τα πεδία τα κράτη οφείλουν να απέχουν παντελώς από την επιβολή οποιουδήποτε περιορισμού στην ιδιωτική πρωτοβουλία! Τελικώς επιβεβαιώνεται και εν προκειμένω ότι, όταν ένας κανόνας είναι άδικος και παράλογος, είναι προτιμότερο να εγκαταλείπεται, παρά να προστίθενται σε αυτόν συνεχείς εξαιρέσεις, μήπως τυχόν απαλυνθεί το αντικοινωνικό περιεχόμενό του.

Πολλές ακόμη παγίδες κρύβονται πίσω από τη φαινομενικώς αθώα τεχνοκρατική φρασεολογία με την οποία συντάσσονται και αναδιατυπώνονται οι κανόνες στους κόλπους του αδιαφανούς ΠΟΕ. Εύκολα αντιλαμβανόμαστε

ότι με παρόμοιο πνεύμα ένας ατελείωτος κατάλογος από έλλογες προστατευτικές ρυθμίσεις στις νομοθεσίες των εθνικών κρατών πρόκειται να χαρακτηρισθούν λίαν προσεχώς ως «παρεμποδισίες στην απρόσκοπτη διεξαγωγή του εμπορίου».

Ο ΠΟΕ μεριμνά ενεργητικά για τη διασφάλιση των πνευματικών δικαιωμάτων των πολυεθνικών εταιρειών, επιβάλλοντας βαρύτερες οικονομικές κυρώσεις στις παραβάτιδες χώρες. Σημειωτέον ότι μερικά από αυτά τα δικαιώματα αποκτώνται από ιδιώτες με ευρεσιτεχνίες που απλώς οικειοποιούνται μια διάχυτη συλλογική γνώση. Έχει συμβεί, λόγω χάρη, κάποια ιαπωνική εταιρία να αποκτήσει «πνευματικά δικαιώματα» πάνω σε μια συνταγή ρυζιού με κάρι, διεκδικώντας από την Ινδία υπέρογκες αποζημιώσεις για το λόγο ότι εκατοντάδες εκατομμύρια Ινδών πολιτών εξακολουθούν να τρέφονται πατροπαράδοτα με παρόμοια συνταγή, δίχως να λάβουν άδεια από την ευφάνταστη ιαπωνική επιχείρηση! Από την άλλη πλευρά, όμως, ο ΠΟΕ δεν

Danske svin er sunde

de strutter af penicillin

νοιάζεται καθόλου μήπως τα διακινούμενα διεθνώς εμπορεύματα προέρχονται, π.χ. από παιδιά ή και από ενήλικες που εργάζονται υπό συνθήκες οιοσεί δουλείας. Επιπροσθέτως, αγαθά που μπορούσαν μέχρι σήμερα να παράγονται από το δημόσιο τομέα της οικονομίας ή με χρηματοδότηση του (π.χ. φαρμακευτικά προϊόντα) στο εξής περνούν υποχρεωτικά στην ιδιωτική οικονομία.

Οι πολυεθνικές εταιρίες που ειδικεύονται π.χ. σε εφαρμογές της βιογενετικής στην παραγωγή ειδών διατροφής θα είναι ιδιοκτήτριες του γενετικού κώδικα μεταλλαγμένων σπόρων, τους οποίους κατ' ουσίαν θα ενοικιάζουν στους κατά τόπους αγρότες. Μεταλλάσσοντας τα γονίδια πολλών φυτικών και ζωικών ειδών, οικοδομούν ένα πρωτοφανές δίκτυο ιδιοκτησίας επί των τεχνολογικών επιτευγμάτων τους, με εκμετάλλευση τους κατ' αποκλειστικότητα.

Αυτό αναμένεται να δημιουργήσει ιδιότυπες σχέσεις εξάρτησης από τις επιχειρήσεις αυτές όχι μόνον όσων αγροτών και κτηνοτρόφων θα επωφελούνται αυτών των βιοτεχνολογικών καινοτομιών, αλλά και του ίδιου του καταναλωτικού κοινού. Διότι θα παράγονται μεν διατροφικά προϊόντα ομοίμορφα και πιθανότατα επικίνδυνα για τη δημόσια υγεία, αλλά με δέλεαρ για χαμηλότερο κόστος, τη φθηνότερη

τελική τιμή και με μικρότερη επίδραση των καιρικών συνθηκών πάνω στην προβλεπόμενη παραγωγή, λόγω της ανθεκτικότητας των γενετικά μεταλλαγμένων σπόρων.

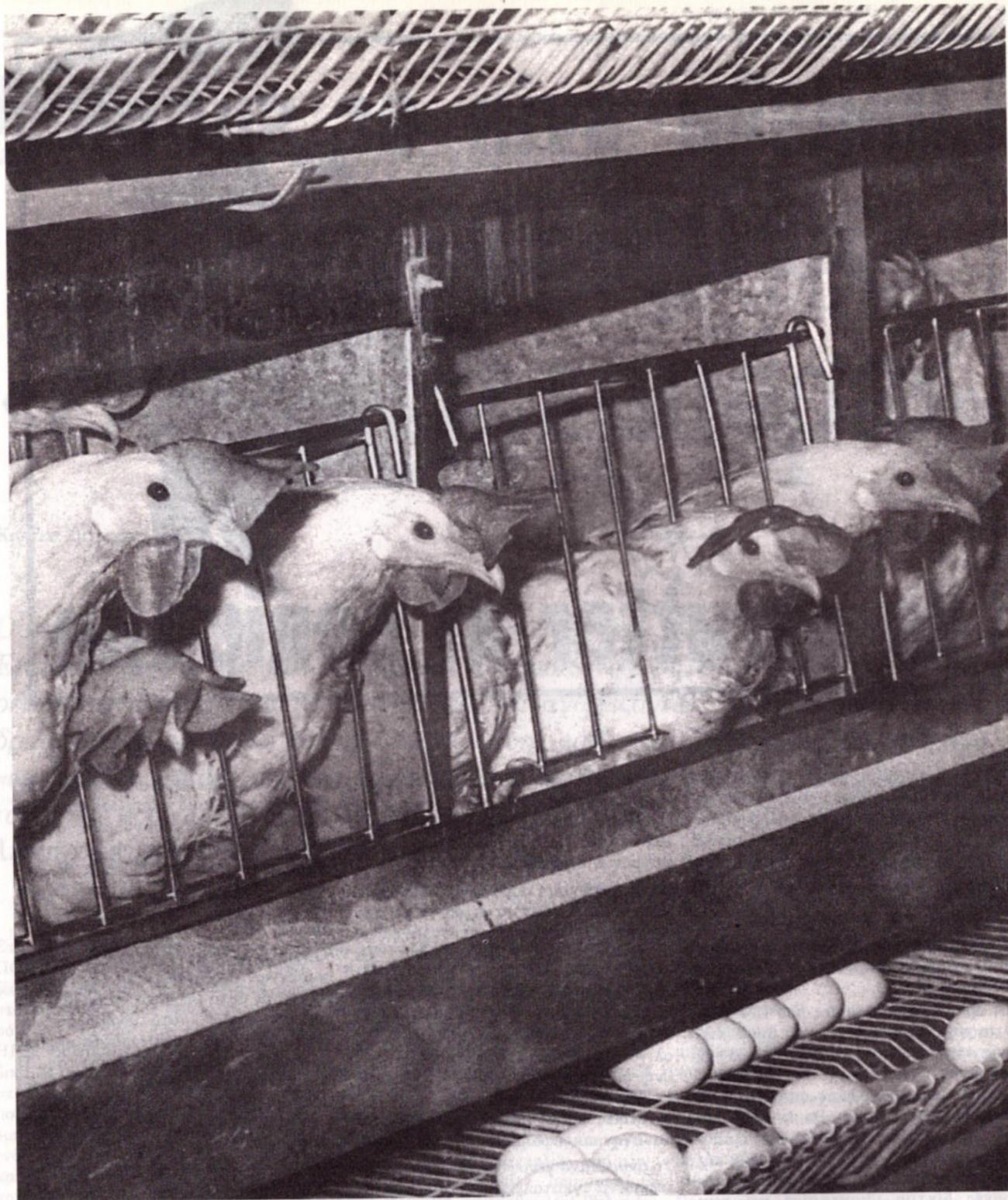
Οι παραδοσιακοί παραγωγοί μακροπρόθεσμως θα τείνουν να εκτοπισθούν από την αγορά και οι τοπικές αγορές ειδών διατροφής να διαλυθούν. Οι αναμενόμενες επιπτώσεις διαγράφονται ζοφερές. Οι καταναλωτές κινδυνεύουν να παγιδευτούν στη μέγγενη μιας ενιαίας και ομοιόμορφης διατροφής, ολιγοπωλιακάς ελεγχόμενης από διεθνή οικονομικά κέντρα. Η αγροτική και η κτηνοτροφική παραγωγή με γενετικές ζημιές στο φυσικό κεφάλαιο και στην οικόσφαιρα.

Το ανθρώπινο γένος δεν έχει την πολυτέλεια να εγκαταλείψει το οικοσύστημα της Γης και τη Φύση, πετώντας προς άλλους πλανήτες ή δημιουργώντας τεχνητά περιβάλλοντα ζωής. Ούτε και είναι σε θέση να αποκαταστήσει την υποσκαπτόμενη ακεραιότητα του υδρογείου οικοσυστήματος μέσω της γενετικής μηχανικής ή με τη βοήθεια οποιασδήποτε άλλης τεχνολογίας. Βεβαίως υποτίθεται ότι και ο ΠΟΕ επεξεργάζεται κανόνες για την προστασία του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας, προς τους οποίους οι εθνικές νομοθεσίες θα κληθούν να «εναρμονισθούν». Πρακτικά όμως αυτό θα συνεπαχθεί ότι οι περισσότεροι απαιτητικές

εθνικές νομοθεσίες στα πεδία αυτά θα εξαναγκασθούν να αναπροσαρμοσθούν προς τα κάτω. Θα ευθυγραμμισθούν σε έναν ελάχιστο κοινό παρονομαστή, από όπου κατά πάσα πιθανότητα θα λείπουν οι αρχές της προληπτικότητας και της προφύλαξης ή θα είναι ψαλιδισμένες.

Όποια χώρα αρνείται την εισαγωγή ορισμένων προϊόντων, για το λόγο ότι ενδέχεται αυτά να είναι επιβλαβή στη δημόσια υγεία ή στο περιβάλλον θα φέρει αυτή το βάρος της επιστημονικής αποδείξεως της επικινδυνότητας. Η παραγωγός επιχείρηση δεν θα είναι υποχρεωμένη να προσκομίσει εκείνη τις σχετικές αποδείξεις. Αποκορύφωμα αυθαιρεσίας αποτελεί η δρακόντεια εξουσία με την οποία εξοπλίζεται το Όργανο Διευθέτησης Διαφορών, στο πλαίσιο του ΠΟΕ. Όποτε αποφασισθεί από το όργανο αυτό η επιβολή κυρώσεων, αυτή θα μπορεί να αποφευχθεί μονάχα στην απίθανη περίπτωση στην οποία όλα τα κράτη - μέλη, συμπεριλαμβανομένου ακόμη και του προσφεύγοντος κράτους (!), θα συναποφασίσουν ομόφωνα τη μη εφαρμογή των κυρώσεων.

Οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα δικαιούνται μεν να απαγορεύουν την εισαγωγή από τις ΗΠΑ βοδινού κρέατος με ορμόνες. Αλλά θα υποχρεούνται να καταβάλλουν κάθε χρόνο στις ΗΠΑ τα διαφυγόντα κέρδη για της αντίστοι-

χες επιχειρήσεις! Επομένως οι αντιδράσεις των αγροτών, πρωτίστως των Ευρωπαίων, είναι δικαιολογημένες απέναντι στον ελλοχεύοντα κίνδυνο να υπάρξει μια τυποποιημένη και ιδιότυπη διατροφική δικτατορία. Υπαγορεύονται από τη θέληση να διατηρηθεί μια διατροφική ποικιλία, παραλλήλως με τη βιολογική ποικιλότητα, αλλά και με την ίδια την πολλαπλή πολιτισμική ταυτότητα των περιοχών του πλανήτη. Ένα γεύμα είναι κάτι περισσότερο από τα υλικά

της παρασκευής του. Είναι στοιχείο του καθημερινού πολιτισμού των ανθρώπων.

Το «ελεύθερο εμπόριο» απειλεί να ανατρέψει τοιούτοτρόπως μια από τις στοιχειωδέστερες ελευθερίες των ανθρώπων: να επιλέγουν, στο μέτρο του δυνατού, τα μέσα της διατροφής τους, δηλαδή τα πιο χρεώδη μέσα διαβίωσης. Ο ΠΟΕ απεργάζεται την κατάργηση της ελευθερίας των ανθρώπων να καταναλώνουν προϊόντα της φύσης και όχι

αποκυήματα της γενετικής μηχανικής των εργαστηρίων. Όπως και σε πολλά άλλα πράγματα, η κατάργηση του δικαιώματος επιλογής ακυρώνει ένα βασικό όρο ύπαρξης της δημοκρατίας.

Οι κυβερνήσεις όλων των χωρών και οι κοινωνίες πολιτών διεθνώς οφείλουν να ενθαρρύνουν την οικολογική στροφή της αγροτικής και της ζωικής παραγωγής, προς ήπιες δραστηριότητες, φιλικές προς το περιβάλλον και την ποιότητα ζωής. Οφείλουν να προτρέ-

πουν σε χρήση γενετικού υλικού προσαρμοσμένου στην ιδιαιτερότητα του οικοσυστήματος κάθε περιοχής, σε χρησιμοποίηση φυσικών μέσων καλλιέργειας και φυσικών όρων εκτροφής των ζώων.

Η εντατική κτηνοτροφία πρέπει να περιορισθεί, όπως επίσης η μονοκαλλιέργεια αγροτικών προϊόντων. Η μονοκαλλιέργεια εξαγωγικών προϊόντων, ιδίως σε χώρες του Τρίτου Κόσμου, έχει επιφέρει εξάντληση της γονιμότητας του εδάφους τους και έχει συμβάλει στην εξάπλωση της φτώχειας και της πείνας στις αντίστοιχες χώρες. Επιβάλλεται αντιθέτως η εναλλασόμενη πολυκαλλιέργεια διατροφικών προϊόντων κατάλληλων για την αντιμετώπιση, πρωτίστως, των τοπικών αναγκών διατροφής. Έτσι καθίσταται ευχερέστερη η επίτευξη κάποιων αυτάρκειας των αγροτικών πληθυσμών και των τοπικών κοινωνιών, διευκολύνεται δηλαδή η ίδια η διατήρηση της ζωής στην ύπαιθρο και η αποτροπή της αστυφιλίας.

Ειδικότερα η Ευρωπαϊκή Ένωση καλείται να αποτρέψει αυτό το ερεβώδες ενδεχόμενο, αρνούμενη να δεχθεί στο έδαφος της εγκατάσταση βιοτεχνολογικών ναρκών, με αντάλλαγμα το δικαίωμα να συνεχίσει μια πολιτική επιδοτήσεων των αγροτικών και των κτηνοτροφικών της προϊόντων. Καλείται να μεριμνήσει - με αποφασιστικά μέτρα και όχι απλώς με ρηματικές διακηρύξεις - για τη διατροφική ασφάλεια των ανθρώπων και των εκτρεφόμενων ζώων, δίνοντας το προβάδισμα στην αρχή της προληπτικότητας και στην πραγματική ποιότητα των προϊόντων στην ασφάλεια των καταναλωτών και την ακεραιότητα του περιβάλλοντος. Σε όλα αυτά ο ρόλος των δημόσιων υπηρεσιών παραμένει αναγκαίος. Όχι μόνον ως προς την παραγωγή βασικών αγαθών στα οποία να έχει πρόσβαση η μεγάλη πλειοψηφία καθενός λαού.

Οι εκτιθέμενοι ανωτέρω κίνδυνοι κάπως μετριάζονται με το πρωτόκολλο του Μόντρεαλ, που υπογράφηκε από 138 κυβερνήσεις τον Ιανουάριο του 2000, σε συνέχεια της συνθήκης του ΟΗΕ για την προστασία των ειδών, η οποία είχε υπογραφεί το 1992 στη σύνοδο του Ρίο για την προστασία του περιβάλλοντος. Το πρωτόκολλο για τη βιοασφάλεια θα αποκτήσει ισχύ, μόλις επικυρωθεί τουλάχιστον από πενήντα χώρες.

Είναι αξιοσημείωτο ότι βάσει του πρωτόκολλου αυτού αναγνωρίζεται ρητώς η αρχή της πρόληψης. Κάθε

«Οι αντιδράσεις των αγροτών, πρωτίστως των Ευρωπαίων, είναι δικαιολογημένες απέναντι στον ελλοχεύοντα κίνδυνο να υπάρξει μια τυποποιημένη και ιδιότυπη διατροφική δικτατορία. Υπαγορεύονται από τη θέληση να διατηρηθεί μια διατροφική ποικιλία, παραλλήλως με τη βιολογική ποικιλότητα, αλλά και με την ίδια την πολλαπλή πολιτισμική ταυτότητα των περιοχών του πλανήτη. Ένα γεύμα είναι κάτι περισσότερο από τα υλικά της παρασκευής του. Είναι στοιχείο του καθημερινού πολιτισμού των ανθρώπων».

χώρα έχει το δικαίωμα να απαγορεύει τις εισαγωγές γενετικά μεταλλαγμένων οργανισμών, ακόμη και αν δεν είναι σε θέση να καταδείξει την επικινδυνότητά τους για τη δημόσια υγεία και το περιβάλλον. Ακόμη επιβάλλεται η υποχρεωτική σήμανση παρόμοιων προϊόντων (σπόρων, υβριδίων, βακτηρίων, ζώων και εμβολίων). Μετά από ένα μεταβατικό στάδιο, τα γενετικώς μεταλλαγμένα προϊόντα πρέπει να φέρουν επιγραφή στην οποία να αναγράφεται ο οργανισμός και ο τρόπος με τον οποίο έχει μεταλλαχθεί.

Εν τούτοις, ενώ ορίζεται σε αυτό το πρωτόκολλο ότι οι διατάξεις του είναι ισόκυρες με τους κανόνες του ΠΟΕ, γεννάται εκ προοιμίου ένα σοβαρότατο ζήτημα ερμηνευτικών αντινομιών προς τους κανόνες του ΠΟΕ, οι οποίοι διαπνέονται από τελειώς διαφορετικό πνεύμα, όπως είδαμε προηγουμένως. Βασίμως μπορούμε να εικάσουμε ότι το προστατευτικό πνεύμα του πρωτοκόλλου για τη βιοασφάλεια στην πράξη πρόκειται να σχετικοποιηθεί σε μεγάλο βαθμό. Διότι, σε περίπτωση σύγκρουσης των διατάξεών του προς εκείνες υπό την αιγίδα του ΠΟΕ, την προκύπτουσα ερμηνευτική αντινομία, θα επιλύει ο πανίσχυρος μηχανισμός διαιτησίας που δρα, ακούστων αδιαφανώς, στο πλαίσιο του ΠΟΕ.

Με την απόσπαση της οικονομίας από την πολιτική, οι αξιώσεις επιβολής των ισχυρότερων ιδιωτικών συμφερόντων διεκδικούν να επικυρώνονται ευθέως ως κανόνες με δημόσια ισχύ, δίχως όμως δημόσια συζήτηση και διαβούλευση. Η θέσπιση τέτοιων κανόνων θεωρείται περίπου ως υπόθεση ιδιαίτερης συμφωνίας ανάμεσα στα μέλη μιας ολιγαρχικής ομάδας, όπως περίπου συνέβαινε στα φιλελεύθερα πολιτεύματα με τμηματικό ψήφο, πριν από τη δημο-

κρατική καθιέρωση της καθολικής ψηφοφορίας. Αυτό γίνεται αντιληπτό στον τρόπο με τον οποίο οι πιέσεις των πολυεθνικών εταιριών αποκρυσταλλώνονται, συνήθως εν κρυπτώ και μακριά από αδιάκριτα βλέμματα των πολιτών, σε κανόνες για το παγκόσμιο εμπόριο ή για τις επενδύσεις. Καίτοι οι κανόνες αυτοί είναι υποχρεωτικοί για τις διάφορες χώρες, με ιδιαίτερα κυρωτικό φορτίο μάλιστα, προκύπτουν δίχως δημόσια συζήτηση στα εθνικά κοινοβούλια και εν γένει στη δημόσια σφαίρα επικοινωνίας. Επίπτωση είναι φυσικά η ακόμη μεγαλύτερη διάβρωση του δημόσιου χώρου και η έτι μεγαλύτερη περικοπή της δημοκρατικής λειτουργίας των πολιτευμάτων.

Με τη διεθνοποίηση του εμπορίου, με τους όρους που περιγράφονται αδρομερώς ανωτέρω, διεθνοποιούνται και οι κίνδυνοι για την υγεία των ανθρώπων και τη βίωση. Υπ' αυτούς τους όρους οι όποιες ρυθμίσεις θεσπίζονται συναφώς δεν είναι πλέον «εξωτερική υπόθεση» για καθεμία χώρα μεμονωμένης. Τα ίδια τα όρια «εσωτερικού / εξωτερικού» καθίστανται θολά και αβέβαια. Οι ρυθμίσεις αυτές θα καταλαμβάνουν προφανώς πληθυσμούς που διαβιούν εντός εθνικών κρατών, σε όλα τα γεωγραφικά μήκη και τα πλάτη.

Είναι καθήκον, λοιπόν, των κοινωνικών πολιτών απανταχού της Γης να θεωρήσουν ότι τα αναγκαία ρυθμιστικά πλαίσια είναι υπόθεση δική τους, την οποία οφείλουν να προασπίσουν μέσα και έξω από τα σύνορα της εθνικής κυριαρχίας καθεμιάς χώρας. Η προστασία της δημόσιας υγείας και της βίωσης είναι αδιαίρετη, υπεράνω των εθνικών συνόρων.

* Ο Κώστας Σταμάτης είναι καθηγητής στο Νομικό Τμήμα του ΑΠΘ.

Κοινωνική Ληστεία και

Κατερίνα Κόκκινου*

I. Εισαγωγή

Στα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας και στα πρώτα χρόνια της Αγγλοκρατίας το έγκλημα παίρνει τεράστιες διαστάσεις στην Κύπρο ιδιαίτερα στις επαρχίες Πάφου και Λεμεσού. Μια συμμορία που αποτελείται από Τουρκοκύπριους και Ελληνοκύπριους γνωστή ως Χασαμπουλιά, δρουν μεταξύ του 1887 και 1896 διαπράττοντας μια σειρά από βίαιες πράξεις στην Επαρχία Πάφου. Ποιοι όμως είναι οι παράγοντες που βοήθησαν στην εμφάνισή τους; Ποία είναι η πραγματική τους ιστορία; Ποιοι οι λόγοι εξαφάνισης της ληστείας στις αρχές του 20ου αιώνα; Τέλος, γιατί τα Χασαμπουλιά δε μυθοποιήθηκαν ποτέ ενώ σ' άλλες περιοχές του κόσμου οι ληστές ηρωοποιήθηκαν; Αυτά τα ερωτήματα θα προσπαθήσω να απαντήσω στη συνέχεια.

II. Ιστορικό πλαίσιο της Κυπριακής πραγματικότητας στα τέλη του 19ου αιώνα

Η βασικότερη ιστορική πηγή για αυτή την εποχή είναι ο διοικητής της Αστυνομίας Μιχάλης Καρεκλάς ο οποίος εξέδωσε ειδική μελέτη το 1938 για τα Χασαμπουλιά με τον τίτλο. "Οι εγκληματικές δραστηριότητες των Χασαμπουλιών". Παρόλο που είχαν περάσει αρκετά χρόνια από τη δράση

των Χασαμπουλιών ο Καρεκλάς μπόρεσε με βάση τα αρχεία της αστυνομίας και από ζωντανές μαρτυρίες να δώσει μια καθαρή εικόνα του εγκλήματος που επικρατούσε εκείνη την εποχή. Τα παρακάτω ιστορικά στοιχεία τα οποία θα αναφερθούν είναι παρμένα από το Μιχάλη Καρεκλά όπως τα καταγράφει ο κ. Παναγιώτης Παπαδημήτρης στο βιβλίο του "Ιστορική Εγκυκλοπαίδεια της Κύπρου 1878 - 1978".

Κατά τη διάρκεια της τουρκικής κατοχής της Κύπρου και αρκετά χρόνια μετά τη βρετανική κατοχή η επαρχία Πάφου συγκλονιζόταν από το έγκλημα. Η Πάφος ήταν μία εντελώς απομονωμένη επαρχία όπως αναφέρει ο Μιχάλης Καρεκλάς και ο κόσμος που ήθελε να μεταβεί στην Πάφο χρειαζόταν σωματοφύλακες γιατί ο κίνδυνος ληστείας ή δολοφονίας ήταν άμεσος. Εκείνη την εποχή η λέξη "Παφίτης" ήταν συνώνυμη του "εγκληματία".

Παράλληλα, η πλειοψηφία των κατοίκων της επαρχίας Πάφου ήταν αμόρφωτοι και πολύ λίγα σχολεία υπήρχαν στην πόλη. Οι πλείστοι ασχολούνταν με το επάγγελμα του γιδβοσκού στα βουνά και του αγελαδοτρόφου στην πεδιάδα. Οι ιδιοκτήτες αγών και αγελάδων ήταν οι πιο πλούσιοι και κατ' επέκταση η ηγετικά μέλη κάθε κοινότητας. Αυτά τα άτομα ήταν οι χειρότεροι εγκληματίες αφού η οικονομική τους δύναμη τους έδινε τη δυνατότητα να κάνουν ότι θέλουν (bejek bashies).

Η κλοπή αγελάδων παρουσιαζόταν σε πολύ μεγάλη ποσοστά και χρησίμευε κυρίως ως εκδίκηση από τον ένα εγκληματία εναντίον του άλλου. Όταν οι κλοπές γίνονταν εναντίον φιλήσυχων ανθρώπων οι τελευταίοι δεν πήγαιναν στην Αστυνομία για βοή-

θεια αλλά πλήρωναν άλλους εγκληματίες ή αν ήταν φτωχοί τους ικέτευαν για βοήθεια. Εάν το μάθαινε η Αστυνομία τότε ζητούσε βοήθεια από τους εγκληματίες. Οι φιλήσυχoi άνθρωποι δεν τολμούσαν να βοηθήσουν γιατί θα πλήρωναν με τη ζωή τους. Οι εγκληματίες αυτοί ήταν πανίσχυροι. Πολλές φορές μαζεύονταν στα πανηγύρια και κατάρτωναν τα σχέδια επόμενων εγκλημάτων. Οι χωρικοί όταν τους έβλεπαν σηκώνονταν όρθιοι και τους χαιρετούσαν.

Κατ' επέκταση ήταν πολύ εύκολο για ένα αν ήθελε να σκοτώσει τον εχθρό του. Μπορούσε να βρει ένα αυτουργό ο οποίος θα διέπραττε το φόνο έναντι κάποιου ποσού χρημάτων. Το ποσό καθοριζόταν ανάλογα με την οικονομική κατάσταση ή τη δύναμη του θύματος. Για ένα ισχυρό άτομο το ποσό ήταν 20 λίρες ενώ για ένα αδύνατο το ποσό ήταν 5 λίρες. Όταν όλα κανονίζονταν ο αυτουργός που στις περισσότερες φορές δε γνώριζε το θύμα του θα προσπαθούσε να το γνωρίσει και με την πρώτη ευκαιρία να το σκοτώσει.

III. Η δράση των Χασαμπουλιών

Μέσα σ' αυτό το φαύλο κύκλο των εγκλημάτων και της εκδίκησης εμφανίζεται μια συμμορία οπλισμένων ανδρών που διέπραξαν μια σειρά ζωοκλοπών, φόνων, απαγωγών και βιασμών στην επαρχία Πάφου. Οι ληστές αυτοί είναι γνωστοί ως τα "Χασαμπουλιά". Η ιστορία τους χωρίζεται σε δύο μέρη: (α) η ιστορία του μεγαλύτερου αδελφού Χασάν Αχμέτι Πολύ ο

στην Κύπρο Χασαμπουλιά

ο οποίος έδρασε το 1887 - 88. Ήταν γνωστός ως Χασανπουλής και (β) Η δράση των αδελφών του Μεχμέτ Αχμέτ Καϊμακάμ και Χουσεϊν Αχμέτ Καβουνή οι οποίοι ήταν γνωστοί ως τα Χασαμπουλιά ή "τα κοπέλια". Η περίοδος της δράσης τους είναι από το Δεκέμβριο του 1894 μέχρι τις 5 Φεβρουαρίου 1896.

Το 1887 ο Χασάν Πολύς ήταν είκοσι ετών και ήταν ιδιοκτήτης καφενείου στα Μαμώνια, προηγούμενως ήταν βοσκός. Ο Χασάν ήταν ερωτευμένος με μια νέα που καταγόταν από τα Μαμώνια την Εμεττέ που ήταν γυναίκα του θείου του. Ένας στενός του φίλος ο Χαϊρεττίν Μπαστάρδος έκανε άσεμνες προτάσεις στην Εμεττέ. Όταν το έμαθε ο Χασάν θέλησε να πάρει εκδίκηση και έτσι η ιστορία ξεκινά για λόγους τιμής και προστασίας του ονόματος του. Ο Χασανπουλής κάνει τρεις απόπειρες φόνου εναντίον του Χαϊρεττίν και αργότερα κατηγορείται εκείνος και ο θείος του, από τα παιδιά του Χαϊρεττίν ότι προσπάθησαν να τους κλέψουν τα πρόβατα τους και τους πυροβόλησαν. Ο Χασανπουλής και ο θείος του καταδικάζονται σε επτά χρόνια φυλάκιση όμως ο πρώτος δραπέτευε και γίνεται φυγάς. Η ζωή του ως φυγάς περιγράφεται ως έντιμη και ότι προστάτευε και βοηθούσε ιδιαίτερα τις γυναίκες. Ο πρώτος φόνος που διέπραξε ήταν του Δημοσθένη Χατζηγιώργη από τα Κελοκεδαρα ο οποίος είχε κλέψει δύο βόδια από τον πατέρα του. Εν τω μεταξύ ο Χαϊρεττίν δωροδοκεί ένα φίλο του Χασανπουλή τον Αμπτουλάχ Σιερίφογλου να τον σκοτώσει. Ο Αμπτουλάχ τον προσκαλεί στο σπίτι του για να "διασκεδάσουν", όμως ο Χασάν αντιλαμβάνεται τις προθέσεις του, προειδοποιούμενος από τη μητέρα του και φεύγει. Ένας άλλος φίλος του

Χασάν, ο Γιαννακός Χατζηγιώργη, αναλαμβάνει την εξόντωση του. Όμως και αυτή η προσπάθεια ήταν μάταιη αφού σκοτώνεται ο Αμπτουλάχ. Ύστερα ο Χασάν σκοτώνει τον αδελφό του Αμπτουλάχ το Μασάρ και στέλλει μήνυμα στα γύρω χωριά ότι "κανένας τίμιος άνδρας δεν πρέπει να φοβάται απ' αυτόν και ότι θα σκότωνε κάθε εγκληματία της περιοχής". Οι τίμιοι άνθρωποι τον πίστεψαν και διαπίστωσαν αυτή την υπόσχεση και όλοι οι τίμιοι στα χωριά άνδρες, γυναίκες και παιδιά τον υποστήριζαν. Θέλοντας να εκδικηθεί τους τρεις Ελληνοκύπριους ψευδομάρτυρες έσφαξε τα ζώα τους. Μετά από ενάμιση χρόνο καταζητούμενος προσβλήθηκε από μαλάρια εγκαταστάθηκε στο χωριό του και δήλωσε ότι ήταν καιρός να συλληφθεί και να ξεκουραστεί. Στη φυλακή ο Χασανπουλής ήταν υπόδειγμα και έμαθε να διαβάζει και να γράφει.

Μετά από έξι χρόνια εμφανίζονται στο προσκήνιο τα δύο αδέρφια του Χασανπουλή. Η αιτία ήταν και πάλι μία γυναίκα όπως λέει και ο λαϊκός ποιητής Χριστόδουλος Τζιαπούρας "για να σκοτώσουν άνθρωπον ξαρτάται που γυναίκα" αφού όταν ο θείος τους επιστρέφει από τη φυλακή διατηρεί σχέσεις με μια Ελληνοκύπρια. Οι επαφές του προκάλεσαν σάλο στο χωριό γιατί μια τέτοια συμπεριφορά αποτελούσε σοβαρό παράπτωμα. Έτσι μπλέκονται ο Καϊμακάμ και ο Καβουνής και γίνονται και αυτοί φυγάδες αφού διαπράττουν τον πρώτο τους φόνο. Μαζί τους ενώνονται κατά καιρούς και άλλα άτομα, όχι μόνο Τουρκοκύπριοι αλλά και Ελληνοκύπριοι. Διαπράττουν μια σειρά από φόνους είτε γιατί ήθελαν να εκδικηθούν άτομα για προσωπικούς λόγους είτε προς το συμφέρον άλλων. Τα

ΚΑΙ-ΜΑΚΑΜΗΣ — ΧΟΥΣΕΪΝ — ΧΑΣΑΝ

Χασαμπουλιά σε όποιο χωριό και αν πήγαιναν συναντούσαν φίλους ή γιατί ο κόσμος τους φοβόταν ή γιατί ήθελαν να τους πραγματοποιήσουν τις εγκληματικές τους επιθυμίες. Τους προμήθευαν με καινούρια ρούχα, παπούτσια, όπλα, σφαίρες, χρήματα και τρόφιμα. Ντύνονταν και ήταν εξοπλισμένοι όπως οι Ανατολίτες ληστές. Η ζωή που περνούσαν ήταν όλο διασκέδαση. Γλεντοκοπούσαν καθημερινά και εξασκούνταν στην σκοποβολή. Όπως ο Καρεκλάς μας διαβεβαιώνει είχαν ότι ήθελαν σε κάθε χωριό που επισκέπτονταν μη αποκλειόμενων και των γυναικών. Παρά την αμοιβή των 100 λιρών που είχε υποσχεθεί η αστυνομία για τη σύλληψη τους το κοινό απέφευγε να βοηθή την Αστυνομία για τη σύλληψη τους γιατί κινδύνευε άμεσα και αντίθετα όλοι προσπαθούσαν να γίνουν φίλοι τους όμως τα Χασαμπουλιά γίνονταν ολοένα και πιο αδίστακτοι και αιμοβόροι.

Σε πολλά χωριά διορίστηκαν πράκτορες της μυστικής αστυνομίας όμως αυτοί έπαιζαν διπλό παιχνίδι. Ενώ πληροφορούσαν την Αστυνομία για τις κινήσεις των Χασαμπουλιών ταυτόχρονα πληροφορούσαν τους τελευταίους για τα σχέδια της Αστυνομίας. Πολλοί ήταν οι αστυνομικοί που πρόσφεραν κάθε δυνατή βοήθεια στα Χασαμπουλιά.

Τόση ήταν η επιρροή των Χασαμπουλιών που πολλοί έμποροι πλήρωναν σωματοφύλακες όταν ταξίδευαν από τη μια περιοχή της Πάφου σε άλλη για να είναι ασφαλισμένοι. Αυτοί οι συνοδοί ήταν φίλοι των Χασαμπουλιών. Αυτός ήταν ο κανόνας αν ήθελαν να ταξιδεύουν ασφαλισμένοι. Οι τίμιοι και οι νομοταγείς πολίτες που είχαν οικονομική ευρωστία και μόρφωση παρόλο που

ήθελαν τη σύλληψη τους εν τούτοις προσποιούνταν ότι ήταν φίλοι τους.

Ο ρόλος της γυναίκας στη δράση των Χασαμπουλίων ήταν πολύ σημαντική. Πρώτα από όλα η μητέρα τους ήταν ένας πραγματικός ντετέκτιβ, όπως δηλώνει ο Καρεκλάς. Συνεχώς μάζευε πληροφορίες και τις διαβίβαζε σ' αυτούς πολύ γρήγορα και δεν ήταν λίγες οι φορές που τους γλίτωσε από προδοσία. Της άρεσε η ζωή του φυγά γιατί καθιστούσε και την ίδια ισχυρή. Όλοι τη σεβόνταν και τη φοβούνταν και της πρόσφεραν δώρα και χρήματα για να κερδίσουν την εύνοια της και τη φιλία των παιδιών της. Από την άλλη πλευρά τα Χασαμπουλιά κυνηγάνε τις γυναίκες και μάλιστα τις όμορφες. Όπως ο Hobsbawn υποστηρίζει "ο πιο συνηθισμένος ρόλος της γυναίκας στη ληστεία είναι της ερωμένης. Οι αντικοινωνικοί ληστές μπορούν να προσθέσουν στη σεξουαλική τους δράση το βιασμό". Τα Χασαμπουλιά πολλές φορές απήγγαλαν νέες κοπέλες και τις βίασαν όλοι όπως για παράδειγμα την Αλιέ Χουσεϊν, τη Βαρβάρα Χατζηπαπά Χριστοδούλου. Από την άλλη όμως πλευρά γυναίκες δέχονται επισκέψεις από τους ληστές (Χασαμπουλιά) - εραστές και άλλες φορές μοιράζονται την περιπλανώμενη ζωή τους (Hobsbawn p. 143). Όπως για παράδειγμα η Φεριτέ Μουχαρέμ η οποία ηλελημένα ηγαίνει μαζί τους και όπως υποστηρίζεται από τον Καρεκλά κατά τη διάρκεια της παραμονής της μαζί με τα Χασαμπουλιά είχε παίξει σημαντικό ρόλο αφού ήταν από τους καλύτερους παρατηρητές τους όταν μεθούσαν και έπεφταν να κοιμηθούν. Πολλές φορές ντυνόταν με ανδρικά ρούχα και μετέφερε όπλο.

Η Αστυνομία πολλές φορές γνώριζε τις κινήσεις τους και δοκίμασε να τους συλλάβει. Έγιναν πολλές μάταιες προσπάθειες που είχαν αποτέλεσμα το θάνατο αστυνομικών, όπως για παράδειγμα η μάχη στην τοποθεσία Τραπεζούνι κοντά στο Πισσούρι όπου σκοτώθηκαν ο Λοχίας Χουσεϊν και ο δεκανέας Χακκί. Το τέλος της εγκληματικής τους ζωής ολοκληρώνεται ύστερα από προδοσία κάποιου φίλου και προστάτη τους, του Δίχλα Μεχμέτ Ντερβίς. Το βράδυ της 4ης Φεβρουαρίου τα Χασαμπουλιά έφθασαν στο Κιτάσι όπου ο Δίχλας τους πρόσφερε τροφή. Ήταν αποκαρωμένοι από το ταξίδι τους στον Κύκκο και τους πρότεινε να πάνε στο σπίτι της Ραπέ Χασάν, γιατί στο δικό του δεν ήταν ασφαλισμένοι. Φημολογείται ότι μέσα στα "κατιμέρια" που τους έφτιαξε τους έβαλε "χασκάσι" και έτσι αποκοιμήθηκαν. Ο Καρεκλάς λέει ότι δεν πιστεύει σ' αυτό όμως η κ. Ήβη Ποταμί-

του που μου μίλησε για τα Χασαμπουλιά αυτό υποστηρίζει. Τότε η Αστυνομία περικύκλωσε το σπίτι. Από τους πυροβολισμούς που ρίφθηκαν ο Καβουνής σκοτώθηκε ενώ οι άλλοι παραδόθηκαν. Ο Καϊμακαμ και ο Γεροβάστανος βρέθηκαν ένοχοι για διάφορους φόνους και καταδικάστηκαν σε θάνατο. Εκτελέστηκαν και τάφηκαν στις φυλακές της Λεμεσού. Μόλις ο μεγαλύτερος Χασαμπουλής, που βρισκόταν στη φυλακή το πληροφορήθηκε αποφάσισε να αποδράσει και να εκδικηθεί το θάνατο των αδελφών του όμως σκοτώθηκε στην προσπάθεια του να αποδράσει. Με το θάνατο του μεγαλύτερου αδελφού κλείνει ο αιματηρός αυτός κύκλος και η επαρχία Πάφου ησυχάζει από όλα αυτά τα συγγερά εγκλήματα.

IV. Eric Hobsbawn και Κοινωνική Ληστεία

Ο Eric Hobsbawn ασχολείται με τις ατομικές ή ομαδικές ανταρσίες μέσα στις αγροτικές κοινωνίες. Υπάρχουν κάποιοι τύποι ληστών που για το λαό δεν είναι παράνομοι και εγκληματίες. Έτσι ο Hobsbawn δημιουργεί τον όρο κοινωνική ληστεία (Social banditry) και υποστηρίζει ότι είναι μια μορφή πρωταντίστασης. Με την άποψη αυτή συμφωνεί ο Ρολάνδος Κατσιαούνης.

Το ουσιαστικό στοιχείο της κοινωνικής ληστείας σύμφωνα με το Hobsbawn είναι ότι ενώ για το κράτος και τους εξουσιαστές είναι παράνομοι για τον απλό λαό είναι ήρωες, προστάτες, αγωνιστές της δικαιοσύνης και άτομα που είναι άξια θαυμασμού και εμπιστοσύνης. Η σχέση που υπάρχει μεταξύ του ληστή και του απλού χωρικού καθιστά ενδιαφέρον το φαινόμενο. Ένας κοινωνικός ληστής δε θα βάλει ποτέ χέρι στη σοδειά του χωρικού, όμως στον φεουδάρχη θα το κάνει.

Αυτού του είδους τα κοινωνικά φαινόμενα παρουσιάζουν μια ομοιομορφία η οποία απορρέει από ταυτόσημες καταστάσεις μέσα στην αγροτική κοινότητα. Εμφανίζεται στο μεταίχμιο της πατριαρχικής οργάνωσης και της σύγχρονης καπιταλιστικής, βιομηχανικής κοινωνίας. Σύμφωνα με το Hobsbawn είναι "η αντανάκλαση αργών μεταβολών" ακόμη συχνά η ληστεία προτρέχει και συνοδεύει ουσιαστικές κοινωνικές κινήσεις όπως οι επαναστάσεις των αγροτών. Επίσης είναι φαινόμενο του παρελθόντος αφού τα σύγχρονα γεω-

γικά συστήματα, τα προκαπιταλιστικά και καπιταλιστικά δεν επιτρέπουν την εμφάνιση της κοινωνικής ληστείας. Ο 19ος και 20ος αιώνας σε πολλά μέρη του κόσμου είναι οι κατεξοχήν αιώνες της κοινωνικής ληστείας όπως υπήρξε ο 16ος και 18ος αιώνας σε μεγάλο μέρος της Ευρώπης. Σήμερα αυτό το είδος έχει εξαφανιστεί, εκτός σε πολύ περιορισμένες περιπτώσεις. Η μαζική οικονομική ανάπτυξη, η αποτελεσματική επικοινωνία και η δημόσια διοίκηση περιορίζουν την εμφάνιση της. Τη συναντούμε (α) σε κοινωνίες γεωργικές ή ποιμενικές, (β) σε κοινωνίες που υπάρχουν εργάτες και δεν κατέχουν τη γη τους αλλά καταπιέζονται και (γ) σε ορεινές περιοχές που είναι αποκομμένες από την κεντρική διοίκηση.

Ο Hobsbawn χωρίζει τη ληστεία σε 3 κατηγορίες: (α) τους έντιμους ληστές όπως για παράδειγμα ο Ρομπέν των Δασών ο οποίος κλέβει από τους πλούσιους και δίνει στους φτωχούς που τον θεωρούν ως τον ήρωα τους, (β) οι πρωτόγονοι αγωνιστές της αντίστασης οι οποίοι κατέληξαν να αγωνίζονται για τη δικαιοσύνη και (γ) οι εκδικητές οι οποίοι σκόρπιζαν τον τρόμο. Ο αριθμός των ληστών στους διάφορους τύπους είναι περιορισμένος.

Οι παράγοντες που συμβάλλουν στην εμφάνιση τους είναι:

(α) Οι περιοχές όπου δρουν είναι βουνά που είναι αποκομμένα από τα κέντρα και οι πεδιάδες στερούνται οδικά δίκτυα.

(β) Η μη αποτελεσματικότητα του κράτους και το διοικητικό χάος που επικρατεί αδυνατεί να συσπειρώσει το λαό γύρω από την κεντρική εξουσία.

(γ) Οι αγροτικές κοινωνίες υποφέρουν συχνά από ελλείψεις που οφείλονται σε απρόβλεπτα γεγονότα όπως φυσικές καταστροφές, επιδρομές, πόλεμοι. Όλες αυτές οι καταστροφές βοήθησαν στην αύξηση της ληστείας κάθε είδους.

Οι ληστές ως άτομα δεν είναι τελείως πολιτικοί ή κοινωνικοί αντάρτες, ούτε όμως και επαναστάτες, σύμφωνα πάντα με το Hobsbawn. Είναι χωρικοί που αρνούνται να υποταχθούν, ξεκόβουν από τους άλλους αγρότες και αναγκάζονται να βγουν στην παρανομία και να επιδίδονται στο έγκλημα. Επομένως, η ληστεία είναι μια μορφή αντίστασης για να ξεφύγει κάποιος από ειδικές συνθήκες. Οι ληστές είναι άνθρωποι της δράσης και όχι ιδεολόγοι γι' αυτό και δεν έχουν διαφορετικές απόψεις από εκείνες που έχει η αγροτική κοινωνία. Είναι αρχηγοί με αυτοπεποίθηση και σκληρότητα, με στρατιωτικό ταλέντο έτοιμοι να παίξουν το ρόλο τους. Αυτό που έκαναν άνοιγε δρόμους, δεν ανακά-

λυπτε. Οι ληστές προσπαθούσαν να επανορθώσουν σφάλματα, τιμωρούσαν και έπειναν εκδίκηση για τις αδικίες χρησιμοποιώντας τα δικά τους κριτήρια που ήταν σχέσεις επείκειας μεταξύ των ανθρώπων και ειδικότερα ανάμεσα στους φτωχούς και τους πλούσιους. Ήταν άτομα που μέσα στην παρανομία έδειξαν ότι η ζωή σου προσφέρει ελευθερία, ισότητα και αδελφοσύνη. Χαρακτηρίζονται σαν ένα "είδος λαϊκής συναδελφοσύνης" λόγω της τιμότητας που χαρακτήριζε τις εσωτερικές τους σχέσεις στο εσωτερικό της ομάδας. Το σημαντικότερο είναι ότι "η ληστεία δε ζητά να μην υπάρχουν αφεντικά" είναι δηλαδή πλήρως υποταγμένοι στην εξουσία δεν απορρίπτουν την παραδοσιακή γκάμα αξιών. Δεν είναι δηλαδή επαναστάτες αλλά μεταρρυθμιστές. Μπορεί να θεωρηθεί ως υποκατάστατο κοινωνικού κινήματος.

Η κοινωνική ληστεία και ο μεσσιανισμός όπως υποστηρίζει ο Hobsbawn είναι οι πιο πρωτόγονες μορφές μεταρρύθμισης και επανάστασης. Η ληστεία μπορεί να μετατραπεί σε σύμβολο αντίστασης από ολόκληρη την παραδοσιακή τάξη ενάντια σε δυνάμεις που προσπαθούν να την καταστρέψουν. Οι ληστές που γίνονται επαναστάτες ονειρεύονται ένα κόσμο ισότητας, αδελφοσύνης και ελευθερίας έχουν δηλαδή ένα όραμα για ένα καινούριο κόσμο. Μετασχηματίζονται έτσι σε κάτι το διαφορετικό, σε μια δύναμη ικανή να αλλάξει την κοινωνία. Όμως ο κοινωνικός ληστής που ανήκει σε μια αγροτική κοινωνία είναι περιορισμένος και έτσι τα αποτελέσματα είναι ανάλογα.

Ληστές και Επανάσταση

Όπως έχει προαναφερθεί η κοινωνική ληστεία έχει ομοιότητα με την επανάσταση γιατί είναι φαινόμενο κοινωνικής διαμαρτυρίας. Σ' αυτό διαφέρει εντελώς από τον υπόκοσμο, τους εγκληματίες. Οι ληστές συμμετέχουν στις αξίες και τις επιδιώξεις του αγροτικού κόσμου. Σαν άτομα έχουν ήδη κερδίσει την ελευθερία τους και περιφρονούν την παθητικότητα του λαού, όταν όμως ενεργοποιηθούν γίνονται οι ιδανικοί σύμμαχοι. Μεγάλος αριθμός αγροτών γίνονται ληστές.

Η ληστεία δεν μπορεί να μεταμορφωθεί σε επαναστατική κίνηση και μάλιστα να κυριαρχήσει γιατί υπάρχουν αδυναμίες, ιδεολογικές και τεχνικές, που δεν της επιτρέπουν τίποτα περισσότερο από στιγμιαίες δράσεις ορισμένων

ανθρώπων. Η ληστεία μπορεί να διοχετεύσει ηγέτες και αγωνιστές όπως συνέβηκε με τους Κλέφτες στην Ελληνική Επανάσταση. Η επανάσταση παράλληλα μπορεί να δραστηριοποιήσει το μεσσιανικό πνεύμα. Στις σύγχρονες καταστάσεις οι επαναστατικές κινήσεις και οργανώσεις θα επικρατήσουν. Ύστερα όμως οι ληστές θα επανέλθουν στο προσκήνιο της παρανομίας και θα ενωθούν με τους υποστηρικτές του παλιού τρόπου ζωής αφού όπως έχει προαναφερθεί οι ληστές δεν απορρίπτουν τις παραδοσιακές αξίες.

Οι ληστές της εθνικής απελευθέρωσης είναι πολύ συνηθισμένο φαινόμενο. Αυτοί δεν καταλάβαιναν φυσικά τις πολύπλοκες θεωρίες της δημοκρατίας, του σοσιαλισμού αλλά πολέμησαν διότι αντιλαμβάνονταν ότι όλα αυτά ήταν δίκαια και επείδειξαν πνεύμα αλtruισμού και ηρωισμού. Όμως από την άλλη δεν μπορούν να ενταχθούν στις σύγχρονες κινήσεις για κοινωνική και πολιτική επανάσταση γιατί ο τρόπος ζωής τους είναι πολύ διαφορετικός. Δεν μπορούν να συμβιβαστούν γιατί είναι απειθάρχητοι.

Ο ληστής ως σύμβολο

“Ο ληστής δεν είναι μόνο ένας άντρας αλλά και ένα σύμβολο”. Ποίες αξίες και ιδανικά αντιπροσωπεύαν, όχι μόνο για τους σύγχρονους τους αλλά και για τον υπόλοιπο κόσμο;

Όμως παρόλο το θαυμασμό και τη γοητεία των πιο φημισμένων παρανόμων η φήμη τους παραμένει εφήμερη και οι περισσότεροι χάνονται στη λησμονιά. Σύμφωνα με το Hobsbawn ύστερα από ένα αριθμό γενεών το συγκεκριμένο άτομο αφομοιώνεται από το μύθο και τον τελετουργικό συμβολισμό και έτσι δεν μπορεί να επανέλθει στην ιστορική πραγματικότητα.

Ο ξακουστός ληστής είναι θάνατος γιατί πάντα θα υπάρχει ένας άλλος ληστής που παίρνει το ντουφέκι και βγαίνει τους λόφους και τις πεδιάδες.

Μπορεί οι ληστές να προέρχονται από την αγροτιά τις περισσότερες φορές όμως δεν ανήκουν αποκλειστικά σ' αυτήν. Στη σύγχρονη εποχή η έννοια του ληστή ρομαντικοποιείται. Μέσω των μυθιστορημάτων και των κινηματογραφικών ταινιών ο ήρωας επιζεί στη σύγχρονη βιομηχανική επανάσταση του πολιτισμού και παρουσιάζεται στην πρωτότυπη μορφή του όπου αναζητείται η περιπέτεια και ο ηρωισμός. Αν ξεσκεπάσουμε το τοπικό και κοινωνικό πλαίσιο της ληστείας τότε εμφανί-

ζεται η ελευθερία, ο ηρωισμός και το όνειρο της δικαιοσύνης σύμφωνα με το Hobsbawn.

Οι ληστές ανήκουν στην αναμνηστική ιστορία στην οποία συγκεκριμένα άτομα και καταστάσεις γίνονται σύμβολα. “Ίσως η βάση των ηρωικών μύθων όλων των εποχών είναι η επιθυμία του ανθρώπου να αποκτήσει αυτό που δεν μπορεί έστω και με τη μορφή του παραμυθιού”. (Ίβαν Ολμπραχτ)

V. Paul Sant - Cassia και Κοινωνική Ληστεία

Σύμφωνα με το Cassia “η ληστεία είναι μια σταθερή σχετικά μακρόχρονη περιφρόνηση των νόμων του κράτους από ένα άτομο ή ομάδα ατόμων που υποστηρίζονται από τον τοπικό πληθυσμό ή από τους κρατούντες είτε κατά τρόπο αυθόρμητο είτε μέσα από έναν περίπλοκο συνδυασμό συγκαλυμμένων ή ρητών απειλών και κινήτρων τέτοιων ώστε μια πιθανή προδοσία τους στους κρατικούς λειτουργούς να έρχεται σε σύγκρουση με το επικρατούν λαϊκό αίσθημα”.

Το βρετανικό κράτος στην Κύπρο στα τέλη του 19ου αιώνα αδυνατεί να αντιμετωπίσει για μεγάλο χρονικό διάστημα την παρανομία στην ύπαιθρο. Οι λόγοι που οδήγησαν στη δημιουργία της είναι: (α) Η αφητηρία της ληστείας στην Κύπρο ανάγεται στις ιδιομορφίες της οθωμανικής διοίκησης κατά την οποία ο έλεγχος των αγροτικών περιοχών ήταν υποτυπώδης. (β) Για το μεγαλύτερο ποσοστό των χωρικών ο νόμος είναι απόμακρος, δυσνόητος που ταυτίζεται με τη ξένη κυριαρχία και ικανοποιεί τα συμφέροντα της άρχουσας τάξης και έτσι αποστασιοποιούνται. (γ) Η παραγωγή στον υποανάπτυκτο αγροτικό τομέα μειώνεται ενώ αυξάνεται η μεγάλη αγροτική ιδιοκτησία. Η κτηνοτροφία και η γεωργία συνυπάρχουν και αλληλοεξαρτώνται λόγω του αγραναυτικού συστήματος που ίσχυε τότε (Sant - Cassia, 1986). (δ) Η βία των μεσαζόντων διαχειριστών των τσιφλικιών και των αγροφυλάκων (bejel bashies) συνέβαλε στο να παραμένουν οι αγρότες πειθήνιοι και εκφοβισμένοι αφού μπορούσαν πολύ εύκολα να αποκινήσουν τους γαιοκτήμονες εναντίον των αγροτών. Η κοινωνική καταγωγή αυτών των επιστατών προερχόταν κυρίως από οικογένειες κτηνοτρόφων που ανέρχονταν κοινωνικά. Η κτηνοτροφία ως τρόπος ζωής

ενθαρρύνει την επιθετικότητα που απαιτεί την αντεκδίκηση ως μέτρο επίβρασης. Όπως έχει προαναφερθεί ο Καρεκλάς περιγράφει αυτήν την κατάσταση που ήταν πολύ έντονη στην περιοχή της Πάφου.

(ε) Από τη στιγμή που η εκκλησία έχασε το μονοπώλιο της είσπραξης φόρων αυτό το κενό που δημιουργείται αναπληρώνεται από αντικρουόμενα συμφέροντα. Η τοκογλυφία, οι παράνομες εξαγωγές κατά μήκος της παραλίας, η αστυνόμευση αγροτικών περιοχών, η βία εναντίον των χωρικών και τόσα άλλα προβλήματα ενίσχυαν συμμάχες και δίκτυα που παγιώνονταν στο ιδίωμα της φιλίας, του συμποσιασμού, του κώδικα τιμής και της σκληραγωγίας. Αυτά τα κυκλώματα αποτελούσαν τον νόμο σε τελική ανάλυση εφόσον ο κρατικός έλεγχος ήταν σχεδόν ανύπαρκτος και στην πραγματικότητα οι αγρότες και η ίδια η αστυνομία εξαρτιόνταν από αυτά τα κυκλώματα, όπως πολύ εύστοχα παρατηρεί ο Καρεκλάς.

(στ) Το σύστημα που επικρατούσε ενθάρρυνε την ύπαρξη ανθρώπων που δρούσαν ως κομβικά σημεία για τη συγκέντρωση πληροφοριών και κλεμμένων αγαθών οι οποίοι διαπράττουν αμέτρητα εγκλήματα μέσω των υποτακτικών τους. Ήταν γνωστοί ως οι bejek bashies.

Η αιτία αφετηρίας του μεγάλου αδελφού του Χασάν Πολύ είναι η εκδίκηση για λόγους τιμής και προστασίας του ονόματος ενός άνδρα που μετριέται με βάση τον έλεγχο που έχει πάνω στις γυναίκες συγγενείς του. Αυτό φαίνεται να συμφωνεί με την άποψη του Hobsbawn "ότι κάποιος γίνεται ληστής επειδή κάνει κάτι το οποίο θεωρείται εγκληματικό από την εξουσία ενώ από το λαό όχι". Σ' αυτή την περίπτωση μπαίνει σε εφαρμογή ο άγραφος νόμος.

Τα δύο μικρότερα αδέρφια ξεκινούν με παρόμοιο τρόπο όμως η δράση τους εξελίχτηκε πολύ διαφορετικά. Στην περίπτωση των Χασαπουλιών κάποια προσωπικά περιστατικά δημιουργούν έναυσμα για ληστεία και διαμορφώνονται από δυνάμεις εξωτερικές οι οποίες προσπαθούν να τους χρησιμοποιήσουν και να τους διατηρήσουν σ' αυτή την κατάσταση χωρίς να γνωρίζουν οι ίδιοι τον λόγο. Τα δύο μικρότερα αδέρφια πολλές φορές χρησιμοποιήθηκαν από τους bejek bashies και σκότωσαν άτομα τα οποία προσωπικά δεν τους είχαν βλάψει σε τίποτα. Έτσι τα όρια της δράσης τους είναι ασαφή αφού άλλοτε ενεργούσαν λόγω προσωπικών υποθέσεων και άλλοτε κινούνταν από τα συμφέροντα των προστατών τους.

Μέσα στην εγκληματική τους δράση εμπλέκονται ταυτόχρονα οι προστάτες τους στα χωριά, η αστυνομία και ο απλός λαός.

Σχέση Χασαπουλιών και των προστατών τους: Ήταν μια σχέση αμοιβαίας αλληλεξάρτησης όμως αυτοί που κέρδιζαν περισσότερα ήταν οι bejek bashies. Ο πιο συνήθης τρόπος με τον οποίο τους προσέγγιζαν ήταν η φιλοξενία και ο εφοδιασμός τους με ρουχισμό, όπλα και πληροφορίες. Τους χρησιμοποιούσαν για να περιφρουρούν τους στόχους τους. Μέσω των Χασαπουλιών έλεγχαν την εξουσία τους, φίμωναν συμπαθείς τους και τους πιθανούς πληροφοριοδότες της αστυνομίας.

Το ιδίωμα της φιλίας και η συμβολική της έκφραση: το κοινό γεύμα: έντονο χαρακτηριστικό του αγροτικού κόσμου είναι η φιλοξενία όχι μόνο ανάμεσα σε φιλικά αλλά και εχθρικά άτομα. Τρώς μαζί με άτομα που σχεδιάζεις να σκοτώσεις, έτσι μπορείς να τους εξαπατήσεις πολύ εύκολα (Block 1983). Οι στενοί συγγενείς και φίλοι μπορούν να εξαπατηθούν ευκολότερα. Όπως για παράδειγμα οι απόπειρες κατά της ζωής του Χασαπουλή είχαν γίνει σε σπίτια "φίλων" του. Το σικελικό ρητό "Ο Θεός ας με προστατεύει από τους φίλους μου εγώ θα φροντίσω για τους εχθρούς μου" ισχύει απόλυτα στη δράση των Χασαπουλιών.

Θύματα: Τα θύματα τους ήταν και Τούρκοι και Έλληνες. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση ενός Τούρκου πληροφοριοδότη της αστυνομίας που δολοφονήθηκε γιατί είχε βαπτιστεί Ορθόδοξος. Υπήρχαν επίσης συνεχείς απειλές στους εμπόρους και τους προβλημάτιζαν να ταξιδέψουν από το ένα χωριό στο άλλο. Όπως έχει ήδη προαναφερθεί χρησιμοποιούσαν σωματοφύλακες οι οποίοι ήταν bejek bashies που ήταν στενοί φίλοι των Χασαπουλιών.

Έτσι τα θύματα τους που πολλές φορές ήταν αθώα τα χειρίζονταν ανάλογα με τις βλέψεις αλλά και τις ορέξεις τους. Χαρακτηριστικά ο Καρεκλάς αναφέρει μια περίπτωση όπου τα Χασαπουλιά ήθελαν να σκοτώσουν τον Αριστοτέλη Παπακυριακού. Όταν δεν το βρήκαν πυροβόλησαν τον πεθερό του που δεν τους είχε φταίξει σε τίποτα λέγοντας του "Πάρε τις σφαίρες εσύ αφού χάσαμε το γαμπρό σου". Σε μια άλλη περίπτωση ο Κουβουνής απευθυνόμενος προς το Νούφριο (δοκίμασε να τους προδώσει) του είπε "Σου χαρίζω τη ζωή τώρα για χάρη του Αλή Μπέη και γιατί με παρακαλεί ο αδελφός μου αλλά έχε υπόψη σου ότι σε μας ανήκει. Όπου και να είσαι εάν δεν δείξεις αφοσίωση σε μας θα σε πυροβολήσω σαν το σκύλο, έστω και αν χρειαστεί να έλθω κατά τη

διάρκεια της ημέρας στην αυλή του σπιτιού σου στο χωριό. Εάν σου στείλω μήνυμα να έλθεις να μας συναντήσεις, να έλθεις παρά τον οποιοδήποτε κίνδυνο".

Σχέση Χασαπουλιών με την αστυνομία και τον απλό λαό: Η αστυνομική δύναμη εκείνη την εποχή ήταν υποτυπώδης και το προσωπικό δεν ήταν ειδικευμένο. Οι περισσότεροι αστυνομικοί προέρχονταν από τα ίδια κοινωνικά στρώματα με τους ληστές και πολλές φορές ήταν με το μέρος τους. Όπως αναφέρει ο Καρεκλάς οι αστυνομικοί σταθμοί ήταν ελάχιστα και η Αγγλική κυβέρνηση προσπαθούσε να ιδρύσει νέους. Όμως παρά την ίδρυση τους το κακό συνεχίζεται αφού ο διορισμός μυστικών πρακτόρων στα χωριά έκανε ζημιά αφού έπαιζαν διπλό παιχνίδι, όπως έχει προαναφερθεί. Έτσι "τα κοπέλια" βρίσκονταν σε πλεονεκτική θέση και πάντα κατάφερναν να ξεφεύγουν από την αστυνομία. Επίσης πολλές φορές οι ίδιοι οι αστυνομικοί τους προμήθευαν με πυρομαχικά και όταν τους ρωτούσαν οι ανώτεροι τους τι τα έκαναν απαντούσαν ότι είχαν συναντήσει τους φυγάδες και ότι πυροβόλησαν εναντίον τους.

Σύμφωνα με τις πληροφορίες που μας δίνει ο Καρεκλάς οι ληστές σπάνια εκμεταλλεύονταν τους χωρικούς, φημίζονταν για την εντιμότητα τους αφού πλήρωναν τα αγαθά που προμηθεύονταν από τον απλό κόσμο. Αναφέρει επίσης ότι ένιωθαν περηφάνια να θεωρούνται φίλοι των Χασαπουλιών οι αγρότες και ότι με ευχαρίστηση τους φιλοξενούσαν και τους πρόσφεραν καινούρια ρούχα. Μήπως αυτό το έκαναν γιατί τους θαύμαζαν ή γιατί τους φοβόντουσαν και ήθελαν να τα ηγηθούν καλά μαζί τους για να είναι εξασφαλισμένοι; Ίσως ένα πολύ μικρό μέρος αυτών των χαρακτηριστικών να έχει ήδη μυθοποιηθεί όταν ο Καρεκλάς μάζευε τα στοιχεία για να γράψει την έκθεσή του.

Ωστόσο, έξω από τα τοπικά τους όρια κανένας δεν τους γνωρίζει όπως υποστηρίζει και ο Hobsbawn. Κατά την επίσκεψή τους στη Λευκωσία χρειάζονται να αναμειγνύονται με τον τοπικό πληθυσμό και όπως μας αναφέρει ο Καρεκλάς ντύθηκαν Τουρκάλες και γύριζαν στην πόλη. Οι ίδιοι όπως αφηγούνταν σε φίλους τους αργότερα είπαν ότι συνάντησαν αστυνομικούς και γελούσαν. Όπως υποστηρίζει ο Sant - Cassia ο ληστής χρειάζεται να αποπροσωποποιήσει το χάρισμα του αν θέλει να διαφύγει της προσοχής ενώ από την άλλη για να έχει τη λαϊκή υποστήριξη η προσωπικότητα του μεγεθύνεται.

Οι άνθρωποι αυτοί, όπως αναφέρει ο Sant - Cassia γνωρίζουν πάρα πολύ καλά τις άγριες και γενεθλίες τους περιοχές. Μέσα σ' αυτό το περιβάλλον δρουν, διασκεδάζουν και αυτό είναι που τους εκφράζει, δίνοντας τους την αίσθηση της ελευθερίας. Ο Καρεκλάς αναφέρει σταθμούς των Χασαπουλιών σε ορεινές περιοχές όπως για παράδειγμα έξω από το Πισσούρι, στο βουνό του Κεφαλού, στην Πέρα Βάσα, στο Βουνί της Παναγιάς. Όσοι φορές η αστυνομία προσπάθησε να τους συλλάβει στο φυσικό τους περιβάλλον δεν τα κατάφερε αλλά τους συλλαμβάνει στον πολιτισμό και ύστερα από προδοσία.

Συλλαμβάνονται σε μια κατοικία όπου περικυκλωμένοι από αστυνομικούς δεν μπορούν να αντιδράσουν. Ο Ιμπραήμ τους φώναζε "Δεν είστε πια τα Χασαπουλιά στους λόφους του Οριδη, είστε μέσα στην παγίδα όπως τον ποντικό".

VI. Η παρακμή της ληστείας στην Κύπρο

Τα αίτια παρακμής της ληστείας στις αρχές του 20ου αιώνα είναι κυρίως οι οικονομικές, οι διοικητικές και οι πολιτικές αλλαγές. (1) Εμφανίζονται νέες τάξεις που συνδέονται περισσότερο άμεσα με την κεντρική εξουσία και τους πλουτοπαραγωγικούς πόρους. (2) Καθιερώνονται νέα εμπορικά και πιστώτικα κυκλώματα. (3) Διαβρώνεται η παραδοσιακή οικονομία αυτοσυντήρησης. (4) Η ισορροπία της εξουσίας μετατοπίζεται προς όφελος της πόλης αντιπροσωπευόμενη από μια νέα τάξη μορφωμένων εμπόρων και πολιτικών.

Ο Sant - Cassia συμφωνεί σ' αυτό το σημείο με το Hobsbawn υποστηρίζοντας ότι η ληστεία αποτελεί την έσοχη απόπειρα της παλιάς τάξης και μιας αγροτικής ελίτ να αντισταθεί στις μαζικές οικονομικές, πολιτικές και διοικητικές αλλαγές που την απειλούσαν. Εμφανίζεται στο μεταίχμιο όλων αυτών των μεταβολών και δεν απορρίπτουν την παραδοσιακή γκάμα αξιών. Η ενσωμάτωση της Κύπρου στα νέα δεδομένα που ήταν η δημιουργία νέων πηγών εισοδημάτων, η αύξηση της μικρής αγροτικής καλλιέργειας και η μείωση της μεγάλης ιδιοκτησίας καθιστά το φαινόμενο της κοινωνικής ληστείας στοιχείο του παρελθόντος.

Μια άλλη σημαντική αιτία είναι η εισαγωγή του χρήματος στη θέση του αντι-

πραγματοποιού. Η περιουσία ήταν κυριολεκτικά κινητή και για αυτό ήταν ευάλωτη σε κλοπές, αποκρύψεις και ανακατανομές. Δίνοντας έμφαση στη φιλία και στα κοινά γεύματα ήθελαν να δημιουργηθεί εμπιστοσύνη μεταξύ τους αφού δεν υπήρχε μια κεντρική εξουσία και ένα μοναδικό νόμισμα. Οι βίαιοι εγκληματίες παραγκωνίζονται από τις ελίτ των πόλεων, λόγω του ότι ήταν στενά συνδεδεμένες με την εκκλησιαστική ιεραρχία

VII. Συγκριτική Παρουσίαση της ληστείας

Ο Sant - Cassia διαφωνεί με την άποψη του Hobsbawn και του Κατσιαούνη ότι οι ληστές είναι αποκλειστικά "πρωτόγονοι κοινωνικοί επαναστάτες" και με την άποψη του Block που τους θεωρεί "ως μεμονωμένους καιροσκόπους ή απλώς επιλεγμένα πρωτοπαλίκαρα των ισχυρών της υπαίθρου". Δεν μπορεί όμως να υπάρξει μια συγκεκριμένη μορφή, ένας ιδεότυπος, της ληστείας διότι εξαρτάται από τις κοινωνικές και πολιτικές δομές μιας περιοχής. Είναι αμφίβολο επίσης αν αυτά τα άτομα εξέφραζαν την λαϊκή διαμαρτυρία κατά τρόπο προπολιτικό όπως ισχυρίζεται ο Hobsbawn. Εκείνη την εποχή οι ληστές δεν αντιμετώπιζονταν αναγκαστικά ως λαϊκοί ήρωες. Ο Block υποστηρίζει ότι αυτού του είδους οι ληστές τρομοκρατούσαν τους αγρότες, περίπτωση που αποδεικνύεται με την περίπτωση των Χασαπουλιών.

Κατ' επέκταση η ληστεία μπορεί να έχει διαφορετικές σημασίες για διαφορετικά τμήματα του πληθυσμού. Στην περίπτωση της Κύπρου με τα Χασαπουλιά ο απλός λαός ήθελε απλά να κερδίσει την εύνοια "των κοπελιών" για να μη απειλείται η ζωή τους. Δεν είναι όμως αυτό που υποστηρίζει ο Hobsbawn για τον απλό λαό. Για τους Κύπριους δεν ήταν ήρωες, αγωνιστές της δικαιοσύνης και άτομα άξια θαυμασμού. Για την αστυνομία και το κράτος είναι παράνομοι, εγκληματίες οι οποίοι πρέπει να συλληφθούν για να μπορέσουν να πατάσουν το έγκλημα, άποψη που υποστηρίζει και ο Hobsbawn. Για τους πλούσιους προστάτες τους είναι το μέσο για πραγματοποίηση των σκοπών τους και επίτευξη των συμφερόντων τους.

Η κοινωνική ληστεία είναι φαινόμενο του παρελθόντος και εμφανίστηκε σε περιοχές όπου επικρατεί μεγάλη ιδιο-

κτησία γης και συνυπάρχει με ένα ενδιάμεσο στρώμα ακτημόνων και ιδιοκτητών μικρών οικογενειακών εκμεταλλεύσεων. Δεν εμφανίστηκε σε περιοχές με μεγάλο αγροτικό προλεταριάτο διότι σταδιακά αποκτούσαν ταξική συνείδηση. Ενώ στο πρώτο σύστημα το χάσμα μεταξύ των πλούσιων και των φτωχών ήταν αγεφύρωτο με αποτέλεσμα να δημιουργούνται ληστές που τους καθοδηγούσαν οι bejek bashies. Σύμφωνα με το Vanderwood "στις περιοχές με εμπορευματοποιημένη γεωργία υπήρχε περιορισμένη ληστεία επειδή οι καπιταλιστές επιχειρηματίες είχαν τη βούληση, τα μέσα και την αστυνομία για να την ελέγξουν".

Άλλοι παράγοντες που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της ληστείας και αναφέρουν τόσο ο Hobsbawn όσο και ο Sant - Cassia είναι: (α) Ένα ανίσχυρο κράτος. (β) Μη ανεπτυγμένες εκλογικές διαδικασίες με αποτέλεσμα οι πολιτικοί να χρησιμοποιούν τη βία και αθέμιτα μέσα για να πετύχουν τους στόχους τους. (γ) Η επικράτηση του κινητού πλούτου που προσδίδει ανασφάλεια. (δ) Η έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ του πληθυσμού και (ε) η επικράτηση αναταραχής και συγκρούσεων για επίτευξη προσωπικών συμφερόντων. Δεν ήταν οι προκαπιταλιστές αγρότες ληστές που αναζητούσαν το δίκαιο τους, όπως αναφέρει ο Hobsbawn αλλά επιθυμούσαν πρόσκαιρα αγαθά όπως κέρδη και εξουσία και όχι την ανατροπή της κοινωνίας όπως αναφέρει ο Vanderwood. Αυτό ισχύει εν μέρη στην περίπτωση των Χασαπουλιών γιατί δεν απέρριπταν τις παραδοσιακές αξίες με τη δράση τους (Hobsbawn) αλλά νόμος γι' αυτούς ήταν η εκδίκηση, έπαιρναν το νόμο στα χέρια τους τιμωρώντας προσωπικά όσους "έσφαλλαν".

Η εξιδανίκευση της ληστείας από το λαό είναι ακόμα ένα βασικό γνώρισμα αυτού του φαινομένου. "Οι ληστές ετύγχαναν κάποιου έστω διφορούμενου και φειδολού θαυμασμού". Ενώ ο Hobsbawn θεωρεί το μύθο ως μια μεγέθυνση των πόθων του λαού για ισότητα και δικαιοσύνη σε ένα προπολιτικό κόσμο ο Block μιλά για το ρόλο της τρομοκρατίας στην καταστολή της αγροτικής αναταραχής.

Σ' αυτές τις κοινωνίες η δομή ήταν τέτοια που η τρομοκρατία και η αντεκδίκηση έχουν άμεσα προσωπικό στόχο με αποτέλεσμα οι συνέπειες τους να είναι περιορισμένες. Όμως η επίγνωση των αποτελεσμάτων από τους υπολοίπους επηρεάζει τον τρόπο που - 21 - συμμορφώνονται προς τους ληστές. Σύμφωνα με τους Ιταλούς κοινωνιολόγους Franchetti και Sonnino (1977) "οι

ληστές έχουν τέτοια βεβαιότητα για το κύρος τους σ' όλες τις τάξεις του πληθυσμού ώστε συχνά δε νιώθουν την ανάγκη να είναι βάνουσοι, αλλά διαπράττουν και τις βιαιότερες ενέργειες τους με τη μεγαλύτερη τυπική αβρότητα». Αυτό ισχύει και με τα Χασαμπουλιά οι οποίοι μετά την επικήρυξη τους παρόλο που ο λαός ήταν ακόμα πιο κοντά τους και τους υποστήριζε εν τούτοις έγιναν πραγματικά τέρτατα ακόμα και οι πιο καλόκαρδοι απ' αυτούς, όπως μας αναφέρει ο Καρεκλάς.

Οι ληστές δεν επιβιώνουν απλώς λόγω του φόβου που εμπνέουν αλλά ακμάζουν εξαιτίας της συναίνεσης και της συνηγορίας του αγροτικού πληθυσμού. Αυτή η συναίνεση δεν είναι "θετικού" τύπου αλλά "αρνητικού", αφού οδηγεί στην αδράνεια του αγροτικού κόσμου να οραματιστεί ένα καινούριο κόσμο. Η συνηγορία μπορεί να είναι ενεργητική και παθητική. Στην ενεργητική εδραιώνεται η εμπιστοσύνη ενώ στην παθητική υπάρχει απόκρυψη των παράνομων βίαιων ενεργειών με την αποδοχή του κατεστημένου. Συνήθως η ληστεία στο ατομικό επίπεδο βασίζεται σ' ένα πλέγμα ηθικών κωδίκων, θέμα τιμής στα Χασαμπουλιά, επομένως η αντίδραση είναι αδύνατη γιατί αυτό σημαίνει αντιοστράτευση στους ηθικούς κώδικες που διέπουν την κοινωνία. Το σημαντικό είναι ότι οι αγρότες στρέφονται εναντίον των ληστών μόνο όταν αυτοί παραβαίνουν κώδικες ηθικής συμπεριφοράς όπως για παράδειγμα οι απαγωγές και οι βιασμοί γυναικών όπως συνέβηκε σε αρκετές περιπτώσεις με τα Χασαμπουλιά.

Τέλος, όπως ο Sant - Cassia υποστηρίζει ότι "η ληστεία αποτελεί ένα υποπροϊόν μιας ειδικής κοινωνικής δομής" επηρεάζει η δημιουργία αγροτικής πολιτικής συνειδησης διότι η ληστεία επαναδρά στη διατήρηση ενός χαμηλού επιπέδου αγροτικής συνειδησης. Έτσι διαφωνεί με την άποψη του Hobsbawn ότι όταν εμφανίζεται πολιτική συνειδηση παρακμάζει το φαινόμενο της ληστείας, διότι η ληστεία έχει ήδη παρακμάσει

VIII. Σχολιασμός της συνέντευξης

Η συνέντευξη έγινε την 1η Νοεμβρίου 1999. Οι πληροφορίες που πήρα προέρχονται από την κ. Ήβη Ποταμίτου η οποία κατάγεται από τα

Μαμώνια της Πάφου - το χωριό των Χασαμπουλιών και το γιο της κον Γιώργο Ποταμίτη. Όπως μου έχει πει ο παππούς της ήταν σύγχρονος των Χασαμπουλιών και είχε μάλιστα προστριβές μαζί τους αφού όπως μου είπε χαρακτηριστικά "τους είχε κλέψει μια γκόμενα". Για να γλιτώσει έμεινε σαράντα μέρες κλεισμένος μέσα το "Τρέμυθο".

Η κ. Ήβη Ποταμίτου τους αποκαλεί Τούρκους ενώ στην πραγματικότητα είναι Τουρκοκύπριοι. Αυτό αποδεικνύει τη διαφορά που παρουσιάζεται και όχι μόνο δυσκολεύει την αποδοχή τους αλλά τη διευρύνει κιόλας γιατί τα Χασαμπουλιά διέπραξαν μια σειρά βίαιων εγκλημάτων έτσι οι "κακοί" είναι οι Τούρκοι ενώ οι "καλοί" είναι οι Τουρκοκύπριοι.

Μου τόνισε ότι έκαναν πολλά κακούργηματα και μου είπε χαρακτηριστικά ότι "τον άνδρα της Ελένης τον σκότωσαν για πλάκα χτυπώντας τον με τα όπλα τους κατ' επανάληψη". Στάθηκε ιδιαίτερα στους βιασμούς, χαρακτηρίζοντας τους εγκληματίες και κακούργους. Πάντα διάλεγαν όμορφες κοπέλες και όταν τις απήγαγαν τις βίαζαν όλοι με τη σειρά και έφταναν στο σημείο να αιμορραγήσουν. Σε καμία περίπτωση όπως μου έχει πει δε θαυμάζονταν από τον απλό λαό αφού όταν τους βοηθούσε το έκανε γιατί τους φοβόταν διότι ήταν αδίσταχτοι. Από τη στιγμή που παραβίαζαν ηθικούς κώδικες όπως μου έχει λεχθεί από τον κ. Γιώργο Ποταμίτη ο οποίος έχει μελετήσει την ιστορία τους, δίνοντας έμφαση στους βιασμούς τότε είναι καταδικαστέοι από το λαό.

IX. Σχολιασμός της ταινίας "Τα Χασαμπουλιά"

"Η σημερινή ανακάλυψη των κοινοτικών ληστών είναι έργο των διανοουμένων - των συγγραφέων, των κινηματογραφιστών και ακόμη περισσότερο των ιστορικών" σύμφωνα με το Hobsbawn. Σήμερα η έννοια του ληστή εξιδανικεύεται και ρομαντικοποιείται. Τα διάφορα μυθιστορήματα που γράφτηκαν και οι ταινίες που γυρίστηκαν απευθύνονται στους κατοίκους των πόλεων και ζωντανεύουν μυθικούς ληστές οι οποίοι δεν αντέχουν στο χρόνο κάτω από φυσιολογικές συνθήκες. Το αξιοπρόσεχτο σύμφωνα με το Hobsbawn είναι ότι ο ήρωας ληστής επιβιώνει στη σύγχρονη βιομηχανική

επανάσταση του πολιτισμού ώστε να παρουσιάζεται στην πρωτότυπη μορφή του. Παρουσιάζεται η νοσταλγία για τη χαμένη αγνότητα και για την περιπέτεια στις προηγμένες κοινωνίες. Αυτό ακριβώς μένει όταν απογυμνώσουμε το τοπικό και κοινωνικό πλαίσιο της ληστείας: η ελευθερία, ο ηρωισμός και το όνειρο της δικαιοσύνης. Οι ταινίες των Γουέστερν και των γκάνγκστερς δίνουν έμφαση στο ηρωικό στοιχείο. Ο ληστής είναι γενναίος είτε δρα, είτε είναι θύμα. Πεθαίνει αφηφώντας το καθετί.

Στη συγκεκριμένη ταινία υπάρχει απομυθοποίηση των Χασαμπουλιών. Η πραγματικότητα παρουσιάζεται ως ένα σημείο και παρακάτω μπλέκονται όλα όσα αναφέρει ο Hobsbawn πιο πάνω. Παρουσιάζονται να παίρνουν το νόμο στα χέρια τους και να εκδικούνται όσους τους έβλαψαν προσωπικά αλλά και όσους έβλαψαν άλλους, κάτω φυσικά από την προτροπή των θυμάτων. Είναι αδικαστοί και αποτελεσματικοί αφού εκτελούν με ακρίβεια το έργο τους. Οι χωρικοί τους φοβούνται και θέλουν να τα πηγαίνουν καλά μαζί τους.

Το έργο δίνει μεγάλη έμφαση στις σεξουαλικές δραστηριότητες των Χασαμπουλιών. Όλες οι γυναίκες που λαμβάνουν μέρος παρουσιάζονται να τους ποθούν και να τους τρέχουν ξοπίσω πράγμα το οποίο δε συμβαίνει στην πραγματικότητα αφού πολλές φορές τα Χασαμπουλιά απαγάγουν όμορφες γυναίκες και τις βιάζουν κατ' εξακολούθηση.

Στην ταινία επίσης εμφανίζονται και ιστορικές ανακρίβειες αφού παρουσιάζει τα τρία αδέρφια να δρουν μαζί ενώ στην πραγματικότητα ο Χασάν Πολύς είναι στη φυλακή και μετά από έξι χρόνια ξεκινά η εγκληματική δράση των δύο μικρότερων του αδελφιών. Παράλληλα τον παρουσιάζει να αποδρά από τη φυλακή και να ενώνεται μαζί τους πράγμα το οποίο δεν κατόρθωσε ποτέ. Όταν ο Καβουνής σκοτώνεται ύστερα από προδοσία ο Χασάν Πολύς, που είναι ο πρωταγωνιστής, παρουσιάζεται να προσπαθεί να ελευθερώσει τον Καϊμακάρη και την αρραβωνιαστικιά του που τους ακολουθούσε ενώ με βάση τα ιστορικά στοιχεία ο Χασανπουλής βρισκόταν εκείνη την περίοδο στη φυλακή. Η ταινία τελειώνει με το σκοτώμα του Χασάν Πολύ από ένα αστυνομικό. Αξιοπρόσεκτο σημείο είναι το τραγούδι που βάζουν στο τέλος της ταινίας που ενδυναμώνει ακόμα περισσότερο την εξιδανίκευση. Το τραγούδι αναφέρεται στον πόθο τους για ελευθερία και περιπέτεια και στην γενναίότητα τους. Ο Χασάν Πολύς παρουσιάζ

ζεται τίμιος, κάτι το οποίο ισχύει σε μεγάλο βαθμό αφού δεν έβλαψε άτομα θάνα σε αντίθεση με τα αδέρφια του, και η υπόλοιπη ομάδα το σεβεται και ακούει τη γνώμη του.

Αν παρακολουθήσει αυτή την ταινία κάποιος ο οποίος δεν είναι γνώστης της ιστορικής πραγματικότητας σίγουρα θα σχηματίσει λάθος εικόνα γι' αυτούς και θα τους θεωρήσει περισσότερο ως ήρωες παρά ως ληστές που αναζητούν την ελευθερία.

X. Το τραγούδι των Χασαμπουλιών

Το τραγούδι των Χασαμπουλιών μου το έχει δώσει ο κ. Γιώργος Ποταμίτης. Γράφτηκε από τον ποιητή Χριστόδουλο Τζιαπούρα (βλ. παράρτημα) ο οποίος ήταν γεωργός από την Πάφο, Κρήτου Τέρρα, και έγραψε αυτό το ποίημα λίγο μετά τη σύλληψη τους.

Το μακροσκελές αυτό ποίημα εξιστορεί όλη την ιστορία των Χασαμπουλιών και το γενικό συμπέρασμα μου είναι ότι δεν υπάρχει απομυθοποίηση. Μπορεί ο ποιητής σε κάποιους στίχους να τονίζει την εξυπνάδα τους και τη γρηγοράδα τους:

"Χασάν Πουλιά Χασάν Πουλιά σαν τα πουλιά πετούσαν

διάφορα φορέματα καθ' ημέρα φορούσαν
Την μίαν ημέρα Τούρκικα την άλλην τα Ρωμάικα"

Σ' άλλους στίχους τονίζει την ευστοχία τους και την καπατοσύνη τους σε βαθμό που η ίδια η αστυνομία τους φοβάται - πράγμα τα οποίο συμβαίνει και στην πραγματικότητα:

"Τη σφαίρα επαινούσασι που μες το δαχτυλίδι

εν η απελπισία τους τζαι ο καλός τους τρόπος

άσκο οας ρε χασαμπουλιά επρόμαζεν ο τόπος"

"Δκυ πόστα αστυνομικοί που τους επαπατεύκαν

γυρεύκαν τα χασαμπουλιά μα που τους εκοντεύκαν"

Παρακάτω λέει:

"Αλήθεια δώσαν τρουμπουνιές το αναμεταξύ τους

εν τζι εν μαχαίριν για σπαθί ε; ποίος πάει καρτζίν τους".

Τονίζει επίσης τον πόθο τους για ελευθερία και περιπέτεια "άρεσκεν τους να φεύκοι την Κύπρο να γυρίζουν" αλλά

αυτά τα στοιχεία είναι μέρος της πραγματικότητας όπως μας αφηγείται και ο Καρεκλάς. Μπορεί να υπερβάλλει στο στίχο "σαν τα πουλιά πετούσαν" αλλά το αξιοσημείωτο είναι ότι δεν τους εξιδανικεύει, ούτε τους ηρωποιεί.

Παρουσιάζει τα εγκλήματα τα οποία είχαν κάνει και τονίζει όπως και η κ. Ήβη τους βιασμούς λέγοντας:

"όπου γυναίκαν όμορφη έθελαν να τη ρίζουν

Πα' τούτην αιμίαν τους μετά επροδωθήκαν

ο ένας εσκοτώθηκε οι δκυ παραδοθήκαν"

Δεν παραλείπει να αναφέρει τις βιαιότητες που διέπραξαν:

"Εκάμαν πράματα πολλά που ρέσσασι εν τη φύση

έτο Θεό που πανοθηκίον τζια ας τους συχωρήση"

Παρουσιάζει τη σύλληψη και την εκτέλεση τους ως δίκαιη και ως τιμωρία θεόδοτη για τα κακούργηματα που διέπραξαν τονίζοντας μάλιστα ότι τους είχαν καταραστεί

"Εν η κατάρα του παπά κι όλη αιτία εν τούτη"

"Τζαι της κρεμάλας το σιοινίν εν τρώεται της μαύρης

εσ' ένα λόγο τζαι λαλεί να μεν κάμης τζαι ναύρης"

XI. Συμπεράσματα

Η βασική ιστορική πηγή που χρησιμοποιήθηκε είναι του Κύπριου αστυνομικού επιθεωρητή Μιχάλη Καρεκλά ο οποίος άκουσε διαφορετικές εξιστορήσεις στα χωριά και οργάνωσε το υλικό του. Μπορεί να επηρεάστηκε σε κάποιο βαθμό από τον αγροτικό πληθυσμό και τους λαϊκούς ποιητές που μπορεί να είχαν εξαγνίσει τις ποταπές σκηνές που διέπραξαν τα Χασαμπουλιά αλλά πιστεύω ότι ο Καρεκλάς δίνει το μεγαλύτερο μέρος της πραγματικότητας χωρίς να υπερβάλλει. Παρουσιάζει το Χασάν Πουλί να διαπράττει εγκλήματα για λόγους τιμής και δε βλάπτει κανένα αθώο και τελικά παραδίδεται διατηρώντας άθικτη την τιμή της οικογένειάς του. Τα δύο όμως μικρότερα του αδέρφια καταλήγουν στη διαφθορά και την εκμετάλλευση και αμαυρώνουν την τιμή της οικογένειάς τους.

Συμπερασματικά, από τα ιστορικά στοιχεία που μας δίνει ο Καρεκλάς, τις αφηγήσεις της κ. Ήβης Ποταμίτου και το τραγούδι των Χασαμπουλιών που γρά-

φτηκε από ένα απλό άνθρωπο του λαού ο οποίος αντικατοπτρίζει τις γνώμες όλων των υπόλοιπων και την κυπριακή κοινωνία της συγκεκριμένης εποχής τείνω να συμφωνήσω με τον Paul Sant - Cassia. Η ληστεία στην Κύπρο έχει τα δικά της ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και δεν αποτελεί μια προπολιτική μορφή διαμαρτυρίας ούτε και μέσο καταστολής των αγροτικών αναταραχών όπως υποστηρίζει ο Hobsbawn. Πρόκειται για μια προσωπική υπόθεση (λόγος τιμής), η οποία μετατοπίζεται και δεν καθυστερεί να πάρει μεγάλες διαστάσεις στην επαρχία Πάφου. Μπλέκονται συμφέροντα, ανθρώπινα πάθη και καταλήγουν στα εγκλήματα. Παρόλο που ο λαός τους βοηθά γιατί τους φοβάται και είναι σε κάποιο βαθμό συνένοχος εν τούτοις δεν παύουν να είναι καταδικαστέοι γιατί έχουν παραβιάσει ηθικούς κώδικες.

Τα Χασαμπουλιά δεν έγιναν ποτέ ήρωες, "δεν ενσωματώθηκαν ποτέ στην κυπριακή ρητορική" γιατί ξεπέρασαν τα όρια της κοινωνίας τους. Ξεκίνησαν από αντίδραση και μη ανοχή στην αμαύρωση της τιμής τους όμως κατέληξαν να είναι εγκληματίες. Αυτό δεν το ανέχεται η τιμιότητα του κυπριακού λαού. Τα Χασαμπουλιά ποτέ δεν απέρριψαν την παραδοσιακή γκάμα αξιών "ποτέ δεν ζήτησαν να μην υπάρχουν αφεντικά" όπως αναφέρει ο Hobsbawn δεν αγωνίστηκαν για αλλαγή, δεν είχαν όραμα όπως για παράδειγμα οι κλέφτες στην Ελλάδα που έλαβαν μέρος στην Ελληνική Επανάσταση, δεν αγωνίστηκαν για τίμια ιδανικά γι' αυτό δεν ηρωποιήθηκαν, δεν αποτέλεσαν πρότυπα θαυμασμού και γενναιότητας όσο γενναίοι και να υπήρξαν.

Βιβλιογραφία

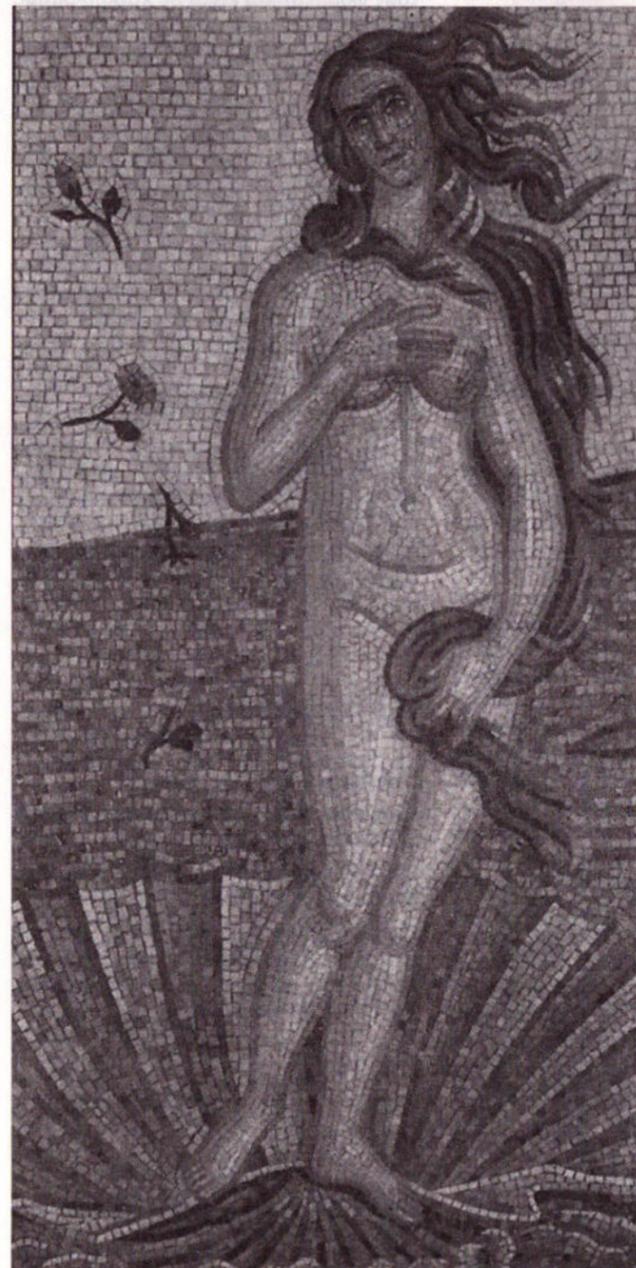
Hobsbawn, Eric Οι Ληστές
Katsiaounis, Rolandos Labour, Society and Politics in Cyprus
Sant - Cassia, Paul Η Κοινωνική Ληστεία στην Κύπρο
Παπαδημήτρης, Παναγιώτης 1979-80 Ιστορική Εγκυκλοπαίδεια της Κύπρου 1878-1978 Τόμος Β' Λευκωσία, Εκδόσεις Επιφανείου

* Η Κατερίνα Κόκκινου είναι φοιτήτρια στο Παν. Κύπρου

Μια Πλεξούδα Ήλιος

Δυο σεμνοί καλλιτέχνες ο Μιχάλης Χ"Πιερής και ο Γιώργος Κεπόλας ένωσαν την δουλειά τους βάζοντας ο πρώτος την ποίηση του και ο δεύτερος το ψηφιδωτό του με αποτέλεσμα την γλυκειά ερωτική και δροσερή έκδοση «Μια Πλεξούδα Ήλιος». Πρόκειται για ένα ποιητικό και εικαστικό κοίταγμα, θα μπορούσε να πει κανείς, της Κυπρίας Αφροδίτης, ένα ερωτικό άγγιγμα στους ανέμους και στους ήλιους και στα κοχύλια και στις αμμουδιές, στους θεούς που τα στοιχειώνουν και στα πλάσματα που για ένα διάστημα περνούν ανάμεσά τους.

Κ.Α.

Αυγουσιάτικη νύκτα

Θα σε γυρέψω ξανά
Μια νύκτα τ' Αυγούστου
στις έρημες του καλοκαιριού λεωφόρους
και στα στενά σου δρομάκια
θα με τυλίξει τ' αγέρι
κι η μυρωδιά του γιασεμιού
και τ' αγιόκλιμα

Νοσταλγία

Μέρες που αλήτεψαν τα χέρια μου
Σε θύμησες που αναπνέουν ακόμη
Σαν το μοναχικό κοίταγμα της αυγής
Μέρες που έκλεισαν στα μάτια μου
Που χαμογέλασαν χωρίς να μου μιλήσουν
Που με χάιδεψαν χωρίς αντάλλαγμα
Μέσα στο πλέος του φωτός και των καιρών τους στίχους

Προσδοκία ονείρου

Στην Βανθούλα

Άσπρο διάφανο σώμα
πάνω στο γλαυκό νερό
κι η άμμος που τρυπώνει
καταπαντού στο κορμί σου
Χρυσή ανάκατη με μαύρο
και τα μαλλιά κυματιστά
Σε γνωρίζω, σε γνωρίζω
Εδώ γεννήθηκες

Πούσι

Τενεκεδένια λόγια ηχούνε στ' αυτιά μου
στις ηλιόχρωμες προσπάθειες, δίχως ουσία ο νούς

Η νύκτα οργιάζει σαν τότε
που δεν είχες καταλάβει τη ζωή που ζητούσες

Σε παρήγορο όνειρο κοιμάσαι και τώρα
τη φωνή σου την πνίγει ένα πούσι
Σε καλό παραμύθι ξαναγίνεται πάλι
Τι να πω, τι να πω στην αγάπη

U

Millenium Fetich

Πρόκειται για μια πρωτοποριακή από πολλές πλευρές «δράση» του εκπαιδευτικού κέντρου Σύγχρονης Τέχνης & Design - Artstudio Laboratories - με αντικείμενο τον «αριθμό» 2000, μια «δράση» που άρχισε και θα συμπληρωθεί στο τέλος του χρόνου, και κινείται μέσα στα πλαίσια του χώρου της τέχνης, ενός όμως χώρου του οποίου επιζητείται ο επαναπροσδιορισμός. Συμμετέχει ένας αριθμός καλλιτεχνών και τους αναφέρουμε δίνοντας έμφαση στις «ειδικεύσεις» τους, γιατί εδώ ακριβώς έγκειται η μια από τις πρωτοποριακές διαστάσεις του εγχειρήματος.

Δάφνη Νικήτα - ποίηση, Μενέλαο Πήττας - φωτογραφία, Αντιγόνη Σοφοκλέους - αρχιτεκτονική ήχου, Έφη Σαββίδη - τέχνη, Πέτρος Σαββίδης - τέχνη, Γιώργος Σουγλίδης - βιομηχανικό σχέδιο και Ευριπίδης Ζαντιδης - γραφικές τέχνες.

Αυτό το μήνα, αυτοί οι καλλιτέχνες θα συμμετάσχουν μαζί με όσους από σας το επιθυμείται σε μια σειρά διαλέξεις, τις ακόλουθες:

- «Χρόνος: Τι λέει η Φιλοσοφία, τι λέει η Εκκλησία», Τετάρτη 1 Μαρτίου 2000, 7.30μ.μ. - Δρ. Κλείτος Ιωαννίδης, Διδάκτωρ Φιλοσοφίας, Θρησκευολόγος (Συγγραφέας, Ερευνητής)
- Το 2000 ως ορόσημο ποιας μετάβασης; (από την παραδοσιακή στη μοντέρνα και μετα-μοντέρνα κοινωνία), Τετάρτη 15 Μαρτίου 2000, 7.30μ.μ. - Νίκος Περισιτιάνης, Κοινωνιολόγος, Διευθυντής και Πρόεδρος του Κέντρου Ερευνών και Ανάπτυξης του Intercollege.
- Η Συνάντηση με το «Δυο Χιλιάδες», Δραματοθεραπευτικό εργαστήριο, Τετάρτη 22 Μαρτίου 2000, 6.00 - 9.00μ.μ. - Άθως Ερωτοκρίτου, Κλινικός Ψυχολόγος, Δραματοθεραπευτής.
- The future of the Internet, Η ακριβής ημερομηνία της διάλεξης θα ανακοινωθεί αργότερα - Δρ. Χρυσόστομος Νικιάς, Professor of Electrical Engineering - Systems at the University of Southern California, Associate Dean of Engineering and Director of the Integrated Media

Systems Center (IMSC), a National Science Foundation Engineering Research Center at the Univeristy of Southern California.

● 2000: Τέχνη Vs Ζωή, Τετάρτη 29 Μαρτίου 2000, 7.30μ.μ. - Πέτρος Σαββίδης, Καλλιτέχνης

Κ. Σκοκου 3, διαμ. 3,
Αγ. Αντώνιος, Λευκωσία,
Τηλ. 02-751596, Φαξ: 02-356714

Επομένως καλλιτέχνες, κοινό και ομιλητές θα προσεγγίσουν από διάφορες πλευρές την έννοια του 2000 και θα επιχειρήσουν ουσιαστικά, να μπει ο ένας μέσα στο πεδίο του άλλου.

Το συνολικό αποτέλεσμα θα δοθεί σε μια έκθεση από τους καλλιτέχνες στο τέλος του χρόνου, όπου θα πραγματοποιηθεί η τελική κατά κάποιο τρόπο εποικοινωνία του αποτελέσματος - έργου πια - με το κοινό.

Κ.Α.

U

Η Πόλη δεν είναι στη φαντασία... αλλά στο Ουζερί «Εις Την Πόλιν»

Το Ουζερί «Εις Την Πόλιν» ύστερα από μια ανάπαυλα μερικών ημερών, ανανεωμένο, είναι και πάλι μαζί σας.

Ταξιδέψτε στην Κωνσταντινούπολη των παλιών καλών καιρών, βρεθείτε στη νοσταλγική της ατμόσφαιρα, γευθείτε αυθεντικούς πολιτικούς μεζέδες, ακούστε ήχους εποχής...

Καθημερινά εκτός Κυριακής, στο Ουζερί «Εις Την Πόλιν», στο Σκαλί Αγλαντζιάς.

Σας περιμένουμε. Τηλ. 02-336736

γράφουν
οι
σχολιαστές
της
τελευταίας
σελίδας

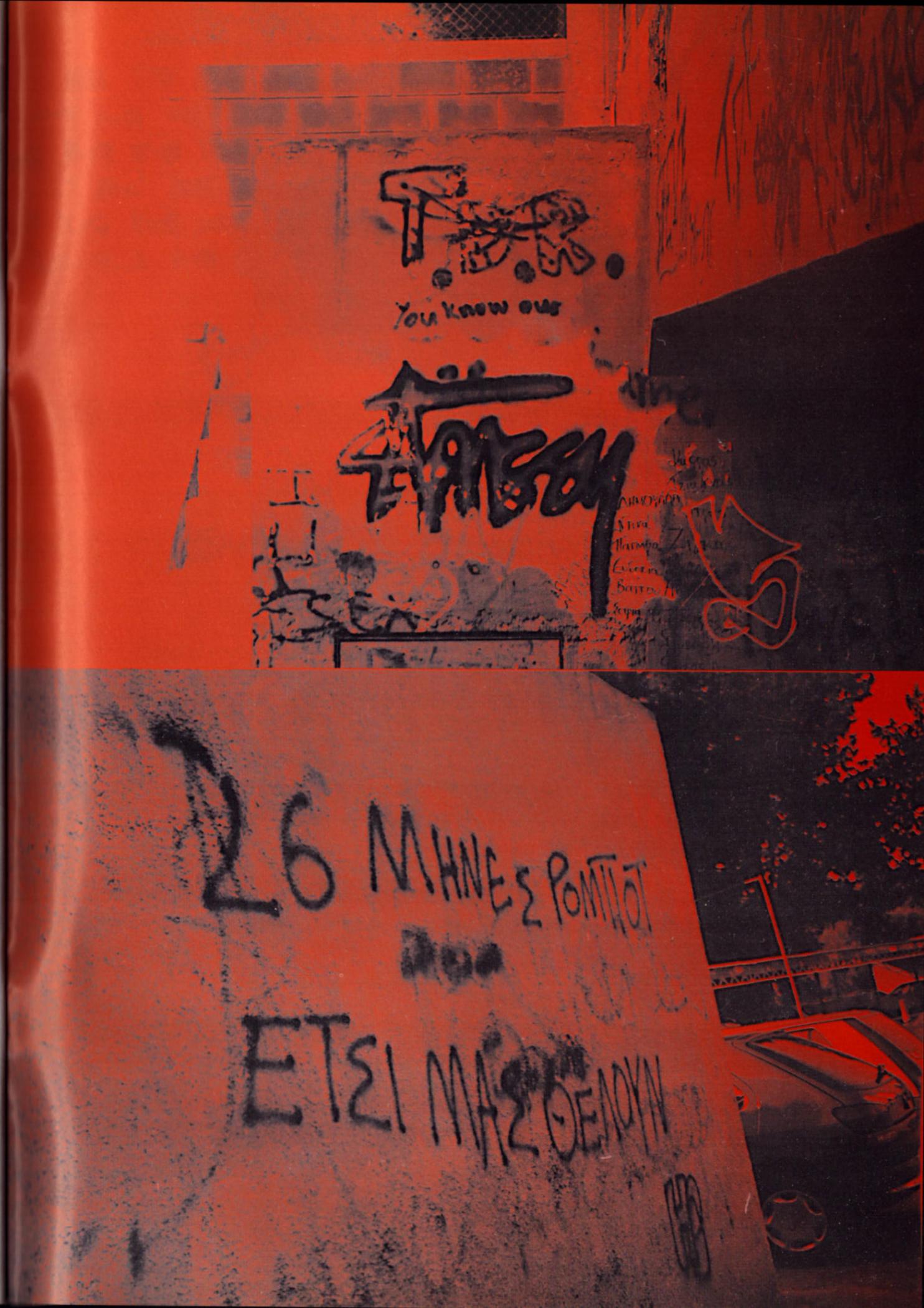
Κανείς δεν τολμά να το πει! Είναι φως φανάρι. Το εργοστάσιο αφαλάτωσης πρέπει να κατασκευαστεί κάπου ανάμεσα Μόρφου, Κερύνειας, Γιαλούσας και Αμμοχώστου. Σε γη του Εφκάφ ή σε ιδιωτική τουρκοκυπριακή γη που θα απαλλοτριώσουμε, πάντα βέβαια

στα κατεχόμενα εννοείται και να μη παρεξηγιόμαστε, διότι την ελεύθερη τουρκοκυπριακή γη την χρειαζόμαστε για άλλες χρήσεις. Έτσι πρώτον, λύουμε το άλυτο πρόβλημα του πού θα κτίσουμε, δεύτερο προωθούμε κι' ένα ΜΟΕ (ή και δυο τρία αν θέλουμε περισσότερα εργοστάσια) και τρίτο βάζουμε τους Αμερικανούς ή τους Ευρωπαίους να πληρώσουν το ή τα εργοστάσια μαζί με ένα βόρειο αγωγό να μας μεταφέρει νερό να πίνουμε και να πλενόμαστε στη Λευκωσία. Επιπλέον, ενώ το νότιο νερό είναι δυνατό να πυροδοτήσει τοπικές αντιζηλίες μεταξύ Λευκωσιωτών και Λεμεσιανών ή Λευκωσιωτών και Λαρνακέων με κίνδυνο την γένεση νέων εθνών, το βόρειο νερό θα συσφίξει τις σχέσεις όλων των διψασμένων, ενώ ένα μέρος του θα απελευθερώνεται κιόλας την ώρα που θα το πίνουμε. Θα γεννιέται σκλαβωμένο και θα πεθαίνει λεύτερο και καταξιωμένο στα λαρύγγια του μαχητή ελληνικού κυπριακού λαού. Του λαού που αγωνάτιστος παλεύει στις επάλξεις, τις πλατέες και τα μετερίζια όχι μόνο ενάντια στον Τούρκο εισβολέα και τους ιμπεριαλιστές, αλλά και ενάντια στη λειψυδρία, την ακρίβεια των πετρελαιοειδών, και την κακή του δημόσια υγεία (η παιδεία σχίζει).

Είναι ευνόητο ότι οι υπηρεσιακοί παράγοντες που παραπλάνησαν τον Υπουργό Γεωργίας και δεν έθεσαν υπόψη του τις πιο πάνω προτάσεις θα πρέπει να πάνε στο σπίτι τους να ησυχάσουν. Μέχρι όμως να εγκαταλείψει η προεδρία τον κ. Κληρίδη και να αναλάβει ο κ. Αναστασιάδης θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα νέο υπουργείο, το Υπουργείο Υπηρεσιακών Παραγόντων το οποίο να ανατεθεί στον τελευταίο, αν μη τι άλλο διότι είχε την ικανότητα και τη φαντασία να ανακαλύψει το διαβολικό ρόλο των υπηρεσιακών παραγόντων ακριβώς, στο περιπετειώδες θρίλερ της αφαλάτωσης. Ευτυχώς για το καλό της πατρίδας ο κ. Θεμιστοκλέους δεν φαίνεται να θίγεται ούτε και να του μπαίνουν ιδέες παραίτησης στην κρίσιμη αυτή, για το έθνος καμπή.

Κωστής Αχνιώτης

U

Φώτο: Χρήστος Αβρααμίδης